

СУРМАЧ

Лондон

1978

Англія

«СУРМАЧ» — Журнал Об'єднання
бувших Вояків Українців у В. Британії

“SURMACH” — Magazine
of the Association of Ukrainian Former
Combatants in Great Britain

49 Linden Gardens, London, W2 4HG.

Редагує Колегія
Гол. ред. пор. д-р С. М. Фостун

Статті, підписані прізвищем чи псевдо-
німом, не завжди відповідають поглядам
Редакції.

Редакція застерігає собі право ско-
рочувати статті й виправляти мову.

Обкладинка: І. Волощак.

З М І С Т

СУРМАЧ

Ппор. Осип Я. Боднар: ВОЯК, РЕВОЛЮЦІОНЕР І ПРОВІДНИК	6
Богдан Бора: БЕЗСМЕРТНИЙ ЛИЦАР	6
І. Дурбак: НЕЗАБУТНІЙ ЛИСТОПАД	9
Богдан Кравців: ПЕРШОГО ЛИСТОПАДА 1918	9
Пор. д-р С. М. Фостун: У 35-РІЧЧЯ ПОСТАННЯ І УД УНА	14
Богдан Бора: МОЇМ БОЙОВИМ ДРУЗЬМ	14
Пор. Володимир Вашкович: УКРАЇНСЬКА ДИВІЗІЯ «ГАЛИЧИ- НА» В ПЕРСПЕКТИВІ 35-ЛІТТЯ З ЧАСУ ЇЇ ПОСТАННЯ	16
Ген. пор. Михайло Крат: ДИВІЗІЯ «ГАЛИЧИНА» Й ХОЛМЩИНА	20
Микола Верес: ТОВАРИШЕВІ З-ПІД БРОДІВ	20
Майор Євген Д. Бетіт: БАЙКАЛ — АМУРСЬКА ЗАЛІЗНИЦЯ	27
В. М.: АМЕРИКАНСЬКИЙ ГЕНЕРАЛ КОЗАЦЬКОГО РОДУ	29
Богдан Ямівський: УКРАЇНСЬКІ КОЗАКИ ОБОРОНЯЮТЬ ВІДЕНЬ	30
Теодор Курпіта: ЛЬВІВ	30
Інж. Петро Маслій: У ЗМАГАННІ ЗА ЧЕМПІОНАТ ЗІ СКРИЖАЛІВ ІСТОРІЇ	37
ВІЙСЬКОВА ХРОНІКА	40
З ДІЯЛЬНОСТІ ОБВУ	44
ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ	58
»ОСА«	58
»НОВА ФОРТУНА«	63
	64

ОБ'ЄДНАННЯ БУВШИХ ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

РІК 21

1978

Ч. 1-4 (60-63)

Ппор. Осип Я. БОДНАР

ВОЯК, РЕВОЛЮЦІОНЕР І ПРОВІДНИК

Двадцять років після вбивства Головного Отамана Симона Петлюри 25-го травня 1926 року в Парижі, московсько-комуністичне ГПУ простягло знову свої хижацькі кігті до голландського міста Роттердаму, де на площі Колзінгел, повторилася аналогічна до паризької, трагедія українського народу в затяжній його боротьбі проти окупантів. Напередодні другої світової війни, 23-го травня 1938 року, із рук висланника жорстоких нащадків Юрія Довгорукого, й переємників російського імперіалізму — большевиків, упав жертвою командир Корпусу Січових Стрільців, і основоположник Української Військової Організації (УВО) та Організації Українських Націоналістів (ОУН) сл. пам. полк. Євген Коновалець. Сорок років тому, не стало в живих організатора й вождя підпільно-революційної боротьби українського народу. У травні 1938 року, на вулиці чужого міста, перестало битися серце велетня духа. Полк. Євген Коновалець згинув у розквіті життя і творчих своїх сил, та в розгарі підпільно-революційної боротьби, що їй він дав спрямування на одинокий і правильний шлях. Це шлях безкомпромісовості супроти ворогів українського народу. Бо в питанні національно-державної самостійності України, творець і натхненник УВО й ОУН полк. Євген Коновалець, був принциповим і безкомпромісовим.

Полковник Євген Коновалець народився 14 червня 1891 року, в селі Зашкові львівського повіту, в національно свідомій і патріотичній родині. Його дід був священиком, а батько управителем школи в рідному селі. Мати Євгена, Євгенія Марія, походила з українського священичого роду Венгриновських. Початкову шкільну освіту, Євген Коновалець закінчив у рідному селі Зашкові 1901 року. А відтак поступив на студії до української Академічної гімназії у Львові. Вже тоді, молодий Євген звертав на себе увагу свого оточення своїм заінтересуванням суспільно громадськими справами, дружнім відношенням до товаришів, та імпував шляхетними рисами характеру. Молодий Євген ставши членом тайного гуртка молоді, не тільки що цікавився питанням тодішнього життя українського загалу, що проходило під знаком організації та освіти широких мас, але й також активізувався особисто в тому процесі. Правничі студії у Львівському університеті, Євген Коновалець закінчив у 1914 році. Однак його студії були перервані з уваги на військову службу в австрійському війську в 1912 році. Відбувши однорічну військову службу в старшинській школі у Львові, і одержавши старшинську рангу хорунжого, Євген повернувся докінчувати перервані студії.

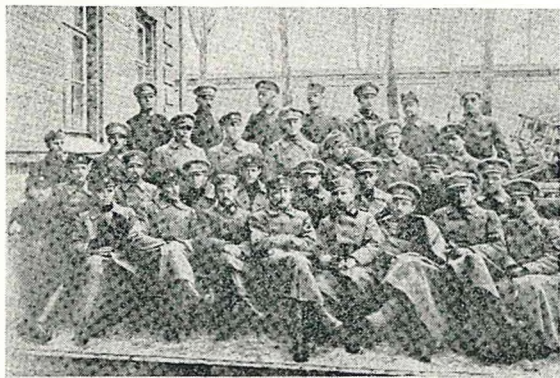
Організаторські здібності полк. Євгена Коновальця, вже виявилися в його студентських роках, які започаткували його освітню працю серед українських мас. Треба не забувати, що в тих часах тільки нечисленні українські патріоти хоча відчували культурно-мовну окремішність українського народу і розуміли, що єдиною природною формою вияву тієї спільноти є нація, то все ж таки, не було між ними пробудника метафізичних сил до чину. Євген Коновалець уже в заранні своїх молодечих років, будив своєю прикладною працею зо сну дрімучі народні сили до чину. Починаючи від рідного села, він засновував товариства «Просвіти» і клітини «Сокола». Розбудовував народні доми, і в загальному, розгортав організування освітньої й суспільно-громадської праці в своєму повіті. Водночас молодий Євген активізувався в студентському житті, що гуртувалося тоді в «Українському Студентському Союзі» де були заступлені всі тодішні політичні напрямки. Як прихиль-

ник Націонал-Демократичної Партії, він став представником студентів у її Центральному Комітеті, і також входив у склад т. з. тіснішого «Народнього Комітету» в якому вирішувалися усі важливі громадські справи. Це була перша політична школа майбутнього голови Проводу Організації Українських Націоналістів. З вибухом першої світової війни в серпні 1914 року, хорунжий Євген Коновалець, опинився знову в рядах австрійської армії. Як старшина «Крайової Оборони», при кінці квітня 1915 року в бою на Маківці він попав у російський полон.

У таборі военнополонених українців із австро-угорської армії для молодого старшини Євгена Коновальця, починався другий переломовий етап його життя. Як військовик із візією в майбутнє, він був свідомий того, що в обличчі розвитку політично-мілітарних подій на світовій арені, український народ мусить готуватися до встановлення і закріплення своєї влади на українських землях. *Передумовою до такого кроку, була конечна потреба власного війська.* На жаль, не всі українські

політики і державні діячі того часу поділяли настанову полк. Євгена Коновальця. Тоді коли майбутній командант УВО підносив клич *«Творім негайно міцну, дисципліновану регулярну українську національну армію, на прапорах якої яснітиме єдина ідея, єдине гасло»* за самостійну, соборну українську державу», то голова Генерального Секретаріату Центральної Ради, Володимир Винниченко, в *«Робітничій Газеті»* від 12 квітня 1917 року писав що слідує: *«Замитотіли в очах червоні жупани, кунтуші, запахло димом гармат, свіжою кров'ю, гнилим трупом?»*... *«Не своїй армії нам соціал-демократам і всім щирим демократам треба, а знищення всяких постійних армій!»*. Тут саме виявилася нестача політичного реалізму українських соціалістів щодо відновлення української державності в 1917-1921 роках. Замість творити мілітарну силу яка могла б захистити українські державницькі спрямування, послідовники концепції інтернаціоналізму, чи такого або іншого федералізму з Росією, виступали проти творення українського війська, Євген Коновалець, вже в таборі воєннополонених створив першу когорту вірних і відданих справі визволення України співробітників, і почав з ними військову роботу. Вже тоді, призначенням долі, майбутньому командирові Корпусу Січових Стрільців, а згодом творцеві організованого українського націоналізму, було визначено вперто і послідовно промочувати шлях до досягнення найвищої мети — української соборної самостійної держави.

Старшини Січових Стрільців і Українських Січових Стрільців. Київ. Весна 1918 р.

Команда Січових Стрільців Луцьк 1920 р.

Після втечі з російського полону, полк. Євген Коновалець організував Галицько-буковинський Курінь Січових Стрільців, на формування якого після довгих заходів і переговорів, дав свою згоду Генеральний Секретаріат Центральної Ради. Як, і на яких передумовах висловлено згоду на творення Галицько-буковинського Куреня, д-р Петро Мірчук пише на 32-ій сторінці своєї книжки п. н. *«Євген Коновалець»* що слідує:

«У висліді кількомісячних впертих заходів галицько-українських полонених під проводом Євгена Коновальця Генеральний Секретаріат Центральної Ради дав остаточно свою згоду на організування окремої військової формації під назвою «Галицько-буковинський Курінь Січових Стрільців». Та це не означало ніяк, що соціалістичні лідери, які керували політикою Генерального Секретаріату Центральної Ради, змінили врешті свою думку в питанні потреби організування своєї власної міцної армії. Навпаки, вони, » за винятком єдиного Симона Петлюри, — поступаючись під тиском прилюдно поставлених вимог, рішили тим енергійніше змагати до того, щоб і галичанам, прищепити їхній соціалістичний, «антимілітаристичний» і протидержавницький світогляд, а заплановану військову формацію перетворити в розполітиковану, мітінгуючу групу».

З дозволом на формування Галицько-буковинського Куреня Січових Стрільців, доручено в ньому ввести всі «здобутки революції». Тобто усунути сувору військову дисципліну, знести військові ранги, а замінити їх виборністю старшин. Допустити в новосформовану військову частину окремих партійних соціалістичних агітаторів для «класового освідомлювання» стрільців, і встановити «солдатські ради» як керівні органи військової формації. Комендантом Куреня Галицько-буковинських Січових Стрільців, призначено людину з партійним, соціалістичним квитком Олега Лисенка.

Тут не потрібно коментарів для того щоб вказати на великий контраст політичного мислення тих керівників українського державного центру, яким у той час була Центральна Рада, що дозволяла творити Курень Січових Стрільців на засадах партійного, соціалістичного світогляду. Євген Коновалець не був керівником держави, але в нього була вироблена політична свідомість і розуміння потреби власної, *сильної української армії на засадах служіння не партійним догмам, не «здобуткам революції», але українській державі в дусі соборництва а не на засаді партикулярного патріотизму, якого він був рішучим і послідовним ворогом.* Бо передумовою його життя і дії було служіння не такій чи іншій партії, чи практикування непередрішенства, а служіння справі визволення України. Тоді як політичні діячі того часу потапали в хаосі космополітичних і пацифістичних доктрин, велика частина української інтелігенції не мвгла, а чи не хотіла бачити, що за ширмою поширюваних кличів федералізму з Росією, приховується російський великодержавний імперіалізм що готував свій наступ на Україну, і коли большевицькі гасла «національного самовизначення» і «рівноправності народів Росії», знаходили собі пригожий ґрунт для ілюзійних мрій наївних соціалістичних українських політиків, Євген Коновалець був свідомий, що *тільки на чітко визначених постулатах національно-державної незалежності України, без федерації з білою чи червоною Росією, можна творити справжнє вільне життя українського народу на його землі!* Євген Коновалець, більш як хто інший із українських політиків того часу знав, що «своя влада», яка спирається на чужій силі й залежна від сторонніх чинників Росії чи Польщі, не може бути владою незалежної України! Маючи таку настанову він був переконаний, що «шлях до Львова веде через Київ». Тільки з такої настанови, випливала його орієнтація на власні сили українського народу. Для полк. Євгена Коновальця не існував кордон на Збручі, як також не існував легалітет Ризького мирового договору, що зміцнив новий поділ України, коли Рада амбасадорів у березні 1923 року формально визнала західні українські землі за Польщею.

Коли ж закінчилися Визвольні Змагання 1917-1921 років за державність і соборність України, і розчетвертована між чотирьома окупантами наша Батьківщина знову зникла з карти держав Європи, активні учасники Визвольних Змагань, одні прибиті невдачею збройної боротьби попадали в паніку і зневіру, другі ставали на шлях політичного пристосованства і співпраці з ворогами, полк. Євген Коновалець створив восени 1920 року Українську Військову Організацію. На осередньосхідніх землях України постала Військова Організація Січових Стрільців (ВОСС), а в Києві діяв Український Центральний Революційний Комітет під командою сот. Івана Андруха і Миколи Опоки. Щодо західноукраїнських земель, не будемо широко зупинятися над багаточисленними акціями УВО проти польського окупанта. Але слід підкреслити, що УВО, дошкульно била ворога, актуалізувала в Польщі українську проблему, скріплювала духово і морально широкі маси українського населення, та мобілізувала їх до спротиву окупаційній владі. Однак для організації політичної роботи на довшу мету з орієнтацією на власні сили народу УВО не могла бути вповні вистачальною. Виходячи з такого заложення, полк. Євген Коновалець, як головний Комендант Української Військової Організації дав почин до створення нової підпільної революційно-політичної формації Організації Українських Націоналістів (ОУН), яка стала організацією з чітко окресленою ідеологією і ясно сформульованими політично-програмовими позиціями безкомпромісової бо-

ротьби з ворогами українського народу. Як революційно-визвольний речник України, ОУН послідовно дотримувалась і дотримується засадничих напрямних революційно-визвольної концепції її першого Голови полк. Євгена Коновальця, що знайшла своє віддзеркалення в проголошенні Акту відновлення української державності 30-го червня 1941 року у Львові, а відтак у створенні Української Повстанської Армії (УПА), та революційного передпарляменту України — Української Головної Визвольної Ради (УГВР).

Як уже попередньо згадано, полк. Євген Коновалець збудив до чину дрімучі сили українського національного духа, який породив із глибини своєї життєтворчості нове плем'я борців-революціонерів, що в умовах поневолення українського народу, розпорошували тіні дефетизму. Саме тому, вождь УВО і перший Провідник ОУН полк. Євген Коновалець, був таким небезпечним для ворогів українського народу. Саме тому, червона Москва доклала максимум зусиль щоб його знищити. І, це їй вдалося сорок років тому. 23-го травня 1938 року на стійці воїна і провідника-революціонера впав полк. Євген Коновалець — символ визвольно-революційної боротьби українського народу. Його життєвий шлях позначився етапами які назавжди залишаться записані в історії визвольно-державницьких змагань України золотими літерами нев'янучої слави безсмерття. Корпус Січових Стрільців, Українська Військова Організація і Організація Українських Націоналістів, це — твори його великого духа. Вони позначені печаттю його небуденної індивідуальності, наскрізь пройняті духом соборництва і служіння національним ідеалам визволення України.

З перспективи минулих років, ми сьогодні можемо підкреслити, що трагічна смерть полк. Євгена Коновальця, не дала червоній Москві бажаного результату. Замість розгублення в українському народі після смерті вождя українського націоналістичного руху, його смерть зміцнила настанову українського народу не припинити боротьби, а навпаки її посилити. Боротися безкомпромісово за те, щоб Україна сьогодні поневолена, — завтра стала сильною і могутньою. Якщо вороги українського народу раділи що не стало в живих унапрямноючої сили його революційно-визвольної боротьби, то вони вельми помилилися. Зараз же по смерті полк. Євгена Коновальця, Провід Організації Українських Націоналістів видав звернення до українського народу. В тому зверненні ОУН до українців у цілому світі, провід писав, що слідує:

»Український Народе!

Євген Коновалець, Вождь Організації Українських Націоналістів, боровся за Самостійну Соборну Українську Державу. Євгена Коновальця породив біль катованої України, її жадоба відплати й невміруча воля боротьби й перемоги Вождь остане для Тебе Український Народе найбільшими святощами, й дороговказом у боротьбі за визволення. Ідея Українського Націоналізму яку Він заступав, остане для Тебе повсякчасним зовом до чину. Дух Вождя вітатиме над нами й над тими, що прийдуть по нас і Ім'я Його по віки вічні згадуватиме Україна«...

Це звернення Проводу Організації Українських Націоналістів було нашим стимулом і дороговказом у боротьбі за волю України там, де тільки український воєн-революціонер змагався проти її ворогів. Ідея українського націоналізму яку заступав Євген Коновалець, це палаючий смолоскип який просвічує і нам на шляху в безпереймному поході і боротьбі за волю і незалежність українського народу. Ідея українського націоналізму що її заступав основоположник й перший Голова ОУН сл. пам. полковник Євген Коновалець була не тільки зовом до чину в боротьбі яку вело наше покоління у міжвоєнному періоді, але закликає продовжувати нашу боротьбу поза межами нашої Батьківщини. Ідея українського націоналізму стала натхненням для нескоримих борців у їхніх змаганнях за права українського народу в сучасній Україні. Морозове »будемо битися«! наявно доказує, що дух вождя Організації Українських Націоналістів вітає над ними.

Полковник Євген Коновалець був вояком-реалістом який добре знав і оцінював спроможності ворога. Він виконував свої обов'язки не з очайдушності але з покликання. Взявши на себе великі завдання, він їх виконував як твердий вояцький обов'язок. Лицарем чину для визволення українського народу до незалежного життя як державна нація, ціле своє життя був полк. Євген Коновалець. Хоча формації які він створив визначили тільки етапи, бо як Січові Стрільці так і УВО належать вже до історії, Організація Українських Націоналістів, з проголошенням відновлення української державности 30-го червня 1941 року, продовжує ще один етап нашої визвольної боротьби який покищо ще не закінчений. До його успішного закінчення відновлення суверенности України, всіх нас, як національну спільноту, зобов'язують героїчні чини і заповіт першого Вождя і Провідника УВО й ОУН, полк. Євгена Коновальця.

Богдан БОРА

БЕЗСМЕРТНИЙ ЛИЦАР

(Сл. пам'яті Полк. Євгена Коновальця)

Він був таким, як кожний з нас, —
Людиною з життям дочасним,
Він жив — горів, але не згас,
Як завтра більшість з нас погасне.

Бо в тілі тім не попів тлів,
Не іскра сумнівом роздерта,
Не квоість задумів і слів,
А горда райдуга безсмертя.

Бо в тілі тім царем був дух —
Творець зусиль за царство волі,
І він стопив народ в обух,
Щоб ним розбити мур неволі.

Бо в тілі тім огонь палав,
Як прапор нації крилатий
Як заграва минулих слав,
Як символ боргу і розплати.

Бо дух його, немов граніт,
У ґрунт вростав і не іржавів.
Недаром ворог динаміт
Вложив під цю скалу держави.

Але розшарпав тільки плоть,
А дух і без щерби й руїни
Живе й веде нас до висот,
Як вічний лицар України.

»Я не знаю, чи і наскільки нам пощастить розвинути діло, за яке ми ось тут прийняли. Це залежатиме від праці, зусиль, послідовности і жертвенности нас усіх. І це залежатиме від того, наскільки ми нашу справу зуміємо зробити зрозумілою всьому українському громадянству. Отже, сьогодні ще надто швидко казати, що покликаючи до життя нашу Організацію, ми вже тим самим довершили велике діло, або що наша Організація обов'язково призначена бути великою. Але одне знаю напевно: доба, в якій живемо, безмірно велика. Це одна з тих революційних епох, які простягаються на цілі десятиліття, і в якій кується новий світ і нова людина. У великій світовій драмі наших днів ми маємо до вибору: або бути творцями, або жертвами історії».

(З промови сл. пам. полк. Євгена Коновальця на Першому Конґресі ОУН).

І. ДУРБАК
(Учасник Листопадового Зриву)

НЕЗАБУТНІЙ ЛИСТОПАД

Пам'ятного першого листопада 1918 р., княжа Галицька Земля стала знов господарем у своїй хаті і на своїм полі після майже 600 літ чужих окупацій і переслідувань.

У п'ятому році першої світової війни, що спричинила багато знищення й зубо-

раїнського уряду, перших українських полків, про мир у Бересті та звільнення України від московсько-большевицької окупації. Українські Січові Стрільці та українські вояки з австрійської армії помагали заводити порядок у будові української держави, після Берестейського

жіння західноукраїнських земель, браку товарів і харчів, евакуації фронтових смуг, мобілізації всього чоловічого населення, від 18 до 55 років, до австрійської армії, наша вужча батьківщина — Галичина, опинилася в дуже невідрадному стані. Серед такого воєнного лихоліття великі й радісні надії збуджували вістки з-над Дніпра від весни 1917 року про велику революцію на землях колишньої царської імперії, про національне й державне відродження України, про створення Української Центральної Ради ук-

миру, що скріпляло соборницькі настрої та змагання до об'єднання всіх українських земель в одній великій українській державі.

Осіною 1918 р. вже видно було, що перша світова війна скінчилася програною центральних держав: Німеччини, Австро-Угорщини, Туреччини й Болгарії. Народи Австрії почали творити свої національні держави. Дня 19-го жовтня 1918 року у Львові створено Українську Національну Раду, ухвалено створити з українських земель Австро-Угорщини

українську державу, що в майбутньому об'єднається з усіми українськими землями в соборну українську державу. У Львові постав улітку 1918 р., Український Військовий Комітет, що мав підготувати перебрання влади в українські руки. Цей комітет діяв дуже справно, у великій тайні так, що мало хто знав про нього навіть і з наших провідних людей. Організаційний референт УВКомітету, підхор. УСС Д. Паліїв втягнув до праці студентів, головно богословів, пластунів, розіслав їх по всіх містах Галичини, щоб скрізь перебрали владу в означений час. Поляки заповіли, що 1-го листопада переберуть владу в цілій Галичині, тому голова Українського Військового Комітету, сотник УСС Дмитро Вітовський вирішив у ночі з 30-го жовтня на 1 листопада перебрати владу у Львові та в цілій Галичині. Хоч у Львові було тоді тільки 1,400 українських вояків і біля 100 старшин, але вдалося між 1 і 4 год. ночі 1-го листопада перебрати владу й зайняти всі важливі пости. Поляки зовсім того не сподівалися, були заскочені і не ставили опору, дали себе роззброїти.

Ніч була хмарна, але ранком 1-го листопада засяло ясне сонце та українці Львова й цілої Галичини з найбільшою радістю споглядали на українські прапори на державних будинках, читали повідомлення Української Національної Ради, бачили українські стійки і стежі. Неповисана радість запанувала між українцями Львова й цілої Галичини.

Однак вже того самого дня по полудні польські легіоністи почали обстрілювати українські стежі і стійки, почали мобілізуватися до наступу на українське військо.

У Львові жили тоді 150,000 поляків, 100,000 жидів і тільки 40,000 українців. Поляки мали багато старшин, мали за собою робітництво, залізничників, «батарів», що знали добре кожний куток Львова, каналами передиралися і оточували наші оборонні точки опору. Наші вояки, переважно діти села, старші вояки ополченці, держалися по-геройськи, день і ніч, серед безнастанних атак з усіх сторін львівських «батарів», але поляки мали десятикратну перевагу, краще орієнтувалися в терені й мали велику під-

тримку польського населення а також поміч з Варшави і Кракова.

Українські Січові Стрільці приїхали з Буковини аж 3-го листопада, нечисленна поміч з України прийшла ще пізніше, мобілізація не принесла успіхів, бо ще не повернулися наші вояки з італійського фронту та з ворожих полонів. Брак більшої військової сили і брак рішучого командування, часті зміни наших командантів Львова, незвичайність міської вуличної партизанки для наших фронтових вояків, що звикли воювати в окопах з вояками, а не з підлітками й жінками, що їх використовували поляки для несподіваних нападів — все це причинилося до відступу наших військ зі Львова після трьох тижнів боїв з переважаючими польськими збройними силами.

Українська Галицька Армія, що мала приблизно 120,000 війська всіх родів, повних 7 місяців облягала Львів, але мусіла відступити за Збруч під натиском польської армії ген. Галлера, добре озброєної, модерно вирадженої у Франції.

Наші тодішні політичні провідники сподівалися, що як наше військо займе Львів і цілу Галичину, то Антанта визнає нашу державу й не допустить до війни. Не було в нас потрібної довшої підготовки, духової, технічної, персональної, не було доброго пляну, розподілу праці на різні ділянки державного життя. Поляки свідомо не допускали наших людей до державних становищ, навіть до залізниці, пошти, всіх урядів, і тому так важко було їх урухомити. Найгірша справа була з військом, бо тоді мало було наших фахових старшин вищих рангів. Якби наші війська створили фронт над Сяном, висадивши всі мости на Сяні, тоді мали б природну лінію оборони. Не допомогло героїство наших вояків, коли не стало амуніції.

Та незважаючи на всі недоліки, брак підготовки й доброї організації армії, 60 років тому українське населення Галичини виявило подивугідну єдність, солідарність, почуття обов'язку супроти батьківщини. Всі наші партії об'єдналися, навіть т. зв. «старорусини» та москвофіли спільно виступали з цілим українським народом. Такої єдності, як у листопадових днях і під час українсько-поль-

ської війни в 1918-19 роках не було ані перед тим, ані потім. Ми не мали тоді ніяких приятелів у світі. Поляки мали численних приятелів, що помагали їм збудувати державу, узброїти армії, а нас не визнавали як окрему державу, бо на наші землі зазіхали і поляки й москалі!

Після 60 років багато змінилося в на-

шу користь. Ми маємо тепер добрих фахівців на всіх ділянках, маємо добрих приятелів у багатьох країнах вільного світу. Національна й державницька свідомість нашого народу зросла значно.

Віriamo, що прийде Другий Листопад, який завершить успішно будівництво нашої держави!

Богдан КРАВЦІВ

Першого Листопада 1918

*Кривавим листом котить падолист —
І серце прагне знов далеких візій:
Щоб понад нами знову пронеслись
Бої одважні і залізні.*

*Щоб дзвеніли списи і шаблі,
І жах вогню будив до дня оселі,
Щоб ісходило сонце на землі
В вінку з шрапнелів.*

*Щоб місто знов під чоботи ватаг
Коври стелило і стяги шовкові,
Щоб в синім небі стрічка золота
Благословила нашої крові.*

Пор. д-р Святомир М. ФОСТУН

У 35-річчя постанови Української Дивізії «Галичина»

У цьому році сповняється тридцять п'ять років із часу постанови української військової формації у другій світовій війні — української дивізії «Галичина», яка збройно виступила проти московського окупанта.

Як же ж прийшло до створення цієї Дивізії?

Ще в 1941 році проф. д-р Володимир Кубійович, як голова Українського Центрального Комітету в Генеральному Губернаторстві, звернувся із проханням до німецької влади дозволити на організацію окремих військових формацій. Одначе

прохання і пропозиції Українського Центрального Комітету лишилися без відповіді. Швидко вияснилося, що гітлерівський режим прагне загарбати Україну і зробити її своїм «лебенсraumом». В Україні запанував жахливий терор, почалися розстріли, масові вивезення молоді на примусову працю до Німеччини, грабування та експлуатація народнього господарства.

Почалася боротьба з німецьким окупантом. Український революційний рух давав почин до організації українських повстанських відділів, з яких і офор-

милася Українська Повстанська Армія, котра своїм завданням ставила безкомпромісову боротьбу із брутальним і червоним наїзниками та оборону українського населення від сваволі німецької адміністрації і терору большевицьких диверсійних банд.

Револьюційно-визвольна боротьба українського народу під проводом Організації Українських Націоналістів і бойові операції УПА були найкращим виразником невгнutoї і непохитної волі та стремління української нації до свого повного визволення й усамостійнення і вказували, що український народ готовий продовжувати свій змаг до переможного кінця. Завзяті бої УПА з німецькими частинами й большевицькими партизанськими відділами засвідчили, що український повстанець уміє гідно зі зброєю в руках боротися за свій народ і за свою Батьківщину.

Треба згадати, що вже від початку советсько-німецької війни українці не тільки з Галичини, але й з усіх українських земель брали в ній участь у парамілітарних або у військових формаціях. Проте, різні такі організації, а навіть малі мілітарні частини не мали для української справи важливішого політичного, ані мілітарного значення, бо вони й не були якоюсь справжньою українською військовою формацією і силою, з якою німці могли б рахуватися.

Із другого боку, безмежна впертість німецької влади не давала великих надій на можливість створення якоїсь більшої української військової одиниці тим більш, що німці тоді мали всюди блискучі перемоги й би́ли своїх противників на всіх фронтах. »Фюрер« був твердо переконаний, що Німеччина може виграти війну зі Советським Союзом без будь-якої допомоги східноєвропейських поневоленних народів, і відкидав навіть найскромнішу пропозицію про використання українців як вояків у війні з ССРСР.

Таким чином німецька адміністрація в Україні, здійснюючи дику колоніальну політику супроти українського народу, готувала пляни цілковитого і брутального поневолення України й винищення українського народу в повному переко-

нись переможної німецької армії на сході Європи, й що Советський Союз скоріш чи пізніше буде розгромлений, а разом із тим можна буде здійснювати пляни творення тисячолітнього німецького Райху.

Однак ці сподівання виявилися надто передчасними. Вже в першій половині 1943 року німці опинилися в поганому політичному і стратегічному положенні. Вони програли сталінградську кампанію і впродовж того року втратили 80.000 убитими, а 340.000 вояків потрапили до советського полону. Крім того, німці втратили 9.400 панцерів і 19.300 гармат. Відношення сил у тому часі було 2:1 у користь Советського Союзу. Німці потерпіли поразку в Африці, а на всіх окупованих ними теренах велася партизанська боротьба, котра зв'язувала десятки німецьких дивізій. У додатку до всього, німецький Райх постійно бомбардували альянтські повітряні з'єднання, руйнуючи німецьку промисловість, транспорт, бази тощо. Було видно, що німці програють війну.

В такій ситуації провідні українські діячі зайняли становище, що український народ мусить мати вишколену силу, яка зуміла б опанувати ситуацію у випадку цілковитого ослаблення брутального й червоного противників та охоронила б народ і народне майно від знищення і грабунку та перед евентуальним хаосом революції. У тій ситуації мало хто передбачав, що західні альянти в такій мірі подадуть матеріальну допомогу Советському Союзові, що вона вможливить йому вийти переможцем у війні з гітлерівською Німеччиною.

Щойно після війни виявилось, що від 22-го червня 1941 року до квітня 1944 року З'єднані Стейти Америки постачили Советському Союзові 6.430 літаків, 3.734 танки, 10 винищувачів мін, 94 малі кораблі, 210.000 автомашин, 3.000 протилетунських гармат, 23.000.000 метрів військового сукна, 2.000.000 опон до автомашин, 476.000 тонн нафти, 99.000 тонн алюмінію, 184.000 тонн міді, 42.000 тонн цинку, 6.500 тонн нікелю, 1.500.000 тонн сталі і сталевих продуктів, понад 20.000 різнорідних машин, 17.000 мотоциклів, 999.000.000 набоїв, 22.000.000 гарматних

стрілен, 88.000 тонн стрільного пороху, 245.000 польових телефонів, 5.500.000 пар взуття і машинного устаткування на суму 257.000.000 доларів.

У тому ж самому часі Велика Британія постачала Советському Союзові 5.800 літаків, 4.292 танки, 12 винищувачів мін, 108.000 тонн гуми, 35.000 тонн алюмінію, 33.000 тонн міді, 29.000 тонн бляхи і 28.000 тонн свинцю.

Канада постачала Советському Союзові 1.188 танків, 842 панцерні вози, приблизно 1.000.000 гарматних стрілен, 36.000 тонн алюмінію та 208.000 тонн пшениці й борошна.

Тільки завдяки такій велетенській допомозі Советський Союз міг мати в 1943 році й дальших роках перевагу над виснаженими на східному фронті німецькими арміями.

Львівські добровольці до І УД УНА.

Стоячи неподільно на протинімецьких позиціях, український загаль активно підтримував визвольну боротьбу, яку вели ОУН-УПА, й уважав потрібним мати свою військову формацію, яка б, крім своїх дальших, можливих завдань, могла зберегти тисячі української молоді від примусового включення до німецьких збройних сил, що саме німці почали масово практикувати з огляду на брак людей, бо в такий спосіб українці гинули за зненавиджену концепцію « нової Європи », гинули за інтереси своїх ворогів і поневолювачів.

Концепцію творення української збройної формації сильно підтримував Український Центральний Комітет, що

його очолював проф. д-р Володимир Кубійович. На конференції, яка відбулася 18-го квітня 1943 року у Львові, з участю українських комбатантів, голів Українських Окружних Комітетів і членів Військової Управи, проф. д-р Володимир Кубійович, представляючи тодішню політичну ситуацію, підкреслив гостру потребу створення української військової формації, бо вона була потрібною з точки зору інтересів українського народу й давала такі користі:

1. Ми включаємося в боротьбу проти московського комуно-більшевизму не як безіменні;

2. Ми входимо на політичну арену, хоч у скромній формі, а навіть на європейську та на світову;

3. Ми рятуємо себе фізично, творячи зав'язок української армії;

4. Це може бути точка виходу для дальших плянів;

5. Лише в цей спосіб можемо творити під проводом українських старшин військову школу для української молоді. Ця школа дасть дисциплінованість, послух, одвертість, чесність, прямотинність, почуття відповідальності й інші вояцькі чесноти. Наша боротьба з Москвою набере офіційних форм... Беремося за справу, мимо того, що вона в таких скромних формах, і що вона в частині нашої суспільності відгомону не знайде...

»Ведучи переговори у справі Дивізії, — подає проф. д-р Володимир Кубійович, — я мав на увазі ще низку конкретних користей, які ми могли б досягти і про які я частинно говорив на різних зборах. Завдяки створенню Дивізії, автоматично лагіднів би політичний режим у Генеральній Губернії, а тим самим задержувалася б українська субстанція. Рівночасно, шляхом дрібних поступок » а не шляхом підписання договорів — можна було б скріпити українські позиції, зайняти нові становища в адміністрації краю, здобути нові досяги на полі господарства й культури. Тому і перед творенням Дивізії, і після акту 28-го квітня 1943 року Український Центральний Комітет ставив німецькій владі слідуочі вимоги: амнеція для політичних в'язнів, зокрема для членів Організації Українських Націоналістів Степана Бандери,

реприватизація українського суспільного і приватного майна, незалежнення Української Допоміжної Поліції по округах від поліції німецької, віддача преси на терені Галичини в українські руки, переорганізування так званої Будівельної Служби, polegші для українських робітників, вивезених на працю до Райху. По військовій лінії ішло нам про поширення права набору до Дивізії на територію цілої Генеральної Губернії і на Райх, про ступневе вилучення з різних військових і напіввійськових формацій українців — принайменше тих, які походили з українських земель у Генеральній Губернії, і старших емігрантів та включення їх до Дивізії».

Прибиті своїми мілітарними поразками, німці рад-не-рад погодилися на створення Української Дивізії. Як вони насправді ставилися до цієї справи, вказують слова полковника Вольфа, який був заступником шефа українських справ у Райхсзіхерсгайтсавітсамті «Ми в РСГА були проти творення Дивізії, не вірячи в українську щирість відносно співпраці з німцями. Для нас було очевидним, що ми вишколюємо своїх ворогів, які скоріш чи пізніше пристануть до УПА»...

Подібні погляди мали також і інші провідні гітлерівці. Тому й не диво, що дивізійники мусіли із затисненими зубами часто терпіти наругу й зневагу німецького командного складу, цієї своєрідної касты, яка з ненавистю і презирством ставилася до українських вояків, використовуючи своє упривілейоване становище, щоб дістати аванс та робити кар'єру. І треба подивляти велику посвяту й саможертвоність дивізійників, які терпеливо зносили наругу, щоб тільки набути військового знання, та використовували всі можливості, щоб це знання вдосконалити й поглибити.

Вояки І-ої Дивізії одержали добрий, твердий і фаховий вишкіл. Якщо б ця Дивізія не була розгромлена під Бродами, вона могла б стати добрим кадровим ядром для формування інших українських дивізій.

На це, однак, вже не стало часу. Після закінчення вишколу всі частини, які вишколювалися не тільки в Німеччині, але в різних європейських країнах, оку-

пованих тоді німцями, з'їхалися до Нойгаммеру, й там відбулося формування Дивізії для виїзду на фронт. Згідно з вимогою українських провідних кіл, німці обіцяли, що І-ша Українська Дивізія буде воювати тільки на східньому фронті проти большевиків.

У перших днях липня 1944 року І-шу Українську Дивізію відправили на фронт, але, замість кинути її на Підкарпаття, перевезли під Броди. Є два погляди, чому прийшло до такої зміни первісного плану:

1) Німці, очевидно, боялися, що Дивізія, опинившись на терені Підкарпаття, перейде до УПА;

На старшинському вишколі.

2) XIII-ий корпус, який стояв тоді на фронтовій лінії під Бродами, відчував катастрофальний брак свіжих резерв.

Позиції, які припали Дивізії, були дуже невигідні, з багnistим і непригожим для оборони тереном. Немає вже й що говорити про ворожу перевагу, бо в офензиву, ціллю якої було захоплення Західної України, большевики кинули дві оперативні групи — одну в напрямку Броди-Красне-Львів, а другу — Тернопіль-Золочів-Львів. Разом — чотири танкові армії, три кінні дивізії і дванадцять піхотних дивізій, із резервою десяти дивізій. До диспозиції советських військ було 1.800 танків.

На фронтовому відтинку Броди-Красне-Львів діяли тільки два німецькі танкові корпуси і два піхотні — всього разом п'ятнадцять із половиною дивізій і дві дивізії резервні. Летунства майже не було.

Маючи таку велику перевагу, большевики проломали фронт і оточили XIII-ий корпус у брідському кітлі. Після завятих десятиденних боїв корпус був розгромлений. Українська Дивізія понесла великі втрати, бо ввійшла в бойову акцію, маючи одинадцять тисяч вояків, а в кітлі втратила майже сім тисяч вояків, підстаршин і старшин. Багато потрапили в полон, а решта полягла на кривавих брідських полях. Після геройського одчайдушного прориву з оточення, на збірний пункт між Ужгородом і Мукачевом прийшли заледве 150 дивізійників, потім доїхала до Нойгаммеру така ж сама кількість, так, що всіх поворотців зібралися були три тисячі.

З розбитків, які спинилися в Нойгаммері, й новобранців почала творитися друга Дивізія. В часі свого вишколу вона була переведена на Словаччину, де брала участь у поборюванні червоних партизанів. Упродовж перебування Дивізії на Словаччині втримувалися якнайбільш дружні взаємини між вояками і словацьким населенням, тож побут на словацькій території належав до найкращого часу, що його пережила Українська Дивізія.

В обличчі наступаючих советських армій Дивізія була перекинута через Австрію до Югославії, де на протязі короткого часу воювала з югославськими комуністичними партизанами, а опісля її вислали на фронт, щоб закрити прогалину між першою й шостою німецькими арміями на відтинку Гляйхенберг-Фельдбах. На фронтові позиції були кинені 29-ий і 30-ий полки, 31-ий полк підтягли як резерву, а запасний полк залишився в районі Дойч-Ляндсберг і поборював тітовців. У боях на згаданому фронтовому відтинку Дивізія пробула аж до капітуляції гітлерівської Німеччини.

В кінці квітня 1945 року до Дивізії прибув генерал-поручник Павло Шандрук, як головнокомандувач Української Національної Армії і голова Українського Національного Комітету та відібрав від дивізійників нову присягу. Перевести реорганізацію Дивізії, яка, згідно з декларцією Українського Національного Комітету, повинна була б бути названа

»Першою Гренадирною Українською Дивізією«, вже не було часу.

Находили останні дні німецького Райху. 6-го травня відбулася конференція шефів штабів у командира II-го СС панцерного корпусу, на якій вирішено, що весь фронт відв'язується наступного дня від большевиків і, залишивши все важке спорядження, переходить на територію, зайняту альянтськими військами.

Взимку з 1944-го на 1945-ий рік склад Дивізії був такий:

Штаб Дивізії

Піхотний полк 29-ий — три курені

Піхотний полк 30-ий — три курені

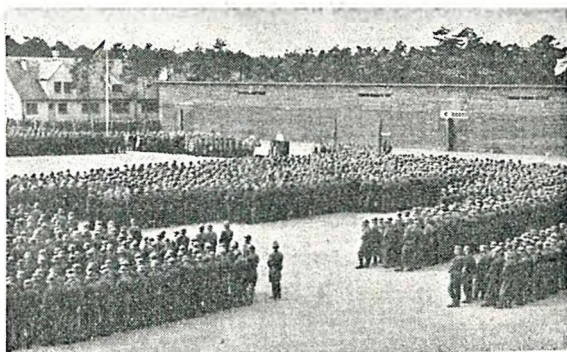
Піхотний полк 31-ий — три курені

Гарматний полк — чотири дивізіони

Фюзилерський курінь

Протитанковий дивізіон

Саперний курінь

Полева Служба Божа в одному з полків
I УД УНА.

Полево-запасний курінь

Вишкільно-запасний 14-ий полк — три

курені й запасний курінь

Дивізіон зв'язку

Обози постачання

Адміністрація

Санітарні частини:

1-ша, 2-га і 3-тя санітарні сотні

Полевий шпиталь

Технічна сотня

Ветеринарна сотня

Після трудних маршів дивізії частини спинилися в околиці Шпіталю, Клягенфурту й Фельдкірхену, звідтіля були перевезені до Італії, в місцевість Белярію, а пізніше до Ріміні, де як воєннопо-

лонені перебували до травня 1947 року.

Гірко сприймали дивізійники в неволі вістки про те, що деяка частина українського громадянства, опинившись у вільному світі, відрікається від них і осуджує їх як німецьких колаборантів. Треба було багато часу, щоб ця частина громадянства зрозуміла й усвідомила собі, що тим тисячам вояків І УД УНА, які із глибокою вірою в ідею українського національного визволення пішли до Дивізії, щоб навчитися військового діла і краще служити Україні — не можна відмовити назви борців за українську національну справу.

В 1947 році дивізійників перевезли до Великої Британії, і вони були приміщені в таборах военнополонених аж до часу їхнього звільнення восени 1948 року. Перейшовши на цивільний статус, дивізійники включилися активно в розбудову всього українського організованого життя у Великій Британії — політичного, суспільно-громадського й культурно-освітнього.

Від часу постанови І УД УНА проминає 35 років. Із перспективи трьох десятиліть уже можна належно оцінити цей історичний факт вияву українського націо-

нального прагнення до боротьби за визволення й усамостійнення України, що увіковічнися в новітній історії українського народу постановом української військової формації — І УД УНА.

Немає сумніву в тому, що це була важлива подія, хоч, очевидно, ніхто тоді не міг передбачити, яка доля зустріне Дивізію. Була віра, що з Дивізії розвинеться українська армія, яка збере біля себе всі активні народні сили та з їх допомогою відбудує на руїнах московської і німецької імперії Українську Самостійну Соборну Державу.

На превеликий жаль, так не сталося.

Проте, вояки І УД УНА, вибравши важкий і кривавий шлях боротьби за визволення української нації, поставили під Бродами невмирущий дороговказ на тому ж шляху. Вони ставили такі дороговкази по всій Україні, а, вирвавшись із брідського оточення й поповнивши ряди Української Повстанської Армії, приносили кровну жертву українського покоління, яке виховувалося на традиціях Визвольних Змагань і боротьби УВО-ОУН та зміст свого життя вбачало у служінні Україні й українській нації.

Богдан БОРА

МОЇМ БОЙОВИМ ДРУЗЬМ

Життя пішло циганськими шляхами
І пилом вкрилася стара шинель:
Динуло все й лише присниться снами
З-за чорних згарищ пройдених осель.

І тільки іноді шинелю стиснеш
(Бо кріса в тебе вже давно нема)
І в даль пугу задивлений застигнеш,
Примкнувши спогади віями двома.

Тоді то спів і музика м'ятежна
Тобі нагадують бунтарні дні.
І хвиля радости палка, безмежна
Полоще груди випнути, міцні.

І горнеш знов постріляну шинелю,
Цілуєш шапку і іржавий герб,
Які й сьогодні пахнуть цвітом хмел
І зеленим листям українських верб.
1952

Українська Дивізія «Галичина» в перспективі 35-ліття з часу її постання

Цього року сповняється 35 років із часу постання І УД УНА.

35 років тому багато з нас, теперішніх ветеранів, порвали з вигодами цивільного життя, наділи на себе військовий мундир і почали військову муштру. Ми ставали воюками.

Відомо, що кожна нація має свій уряд, або у випадку своєї недержавности свій суспільно-політичний провід. Так урядові як і прововоді стоять до розпорядимості такі важливі національні атрибути національної підметности, як суспільно-політичні інституції, демократичні середовища, армія та економіка. Армія є найважливішим складником національної підметности. Треба при тому сказати, що військова сила є лише тоді національною армією, коли вона виконує доручення свого уряду, чи суспільно-політичного проводу.

Українська Дивізія «Галичина» не була національною армією, ані навіть частиною такої армії, бож її вишколювали й виряджували чужинці.

Саме цього, формального аспекту існування Дивізії хапаються в критиці різні вороги та й деякі доморослі «принципіалісти». Мовляв, вони ніби ліпше знають, що було в інтересах українського народу, які були тоді альтернативи і можливості, і як повинна була реагувати українська молодь в обличчі колосального мілітарного змагу посторонніх сили за землі України.

До згаданого аспекту повернемося згодом. Насамперед піддаймо короткій аналізі психологічний світ міжвоєнного покоління, з рядів якого вербувалися ОУН, УПА і Українська Дивізія.

Основ до згаданої аналізи треба шукати в невдачі Визвольних Змагань 1917-1920 років. Міжвоєнне покоління ніяк не могло зжитися з фактом мілітарної поразки й втратою української держави.

Адже навіть малі народи, як фінці та балтійці відзискали свободу й розбудували запопадливо своє державне життя. У тому ж часі на центральних і східноцентральных землях України шалів сталінський терор, а на західноукраїнських землях польський окупант забороняв і вкорочував оті незначні форми національного вияву українського народу, що їх мали раніш українці в межах австро-угорської імперії.

Сталінський жажливий геноцид і неприхований глум польського окупанта над національними почуваннями українців заставляли dorостаюче міжвоєнне покоління шукати причин лиха й шляхів щоб це лихо подолати.

Демократія, думали ми, молоді, занастила неповторну нагоду відновлення української державности. Замість рішучої децизії розбудовувати армію, замість внутрішньої самодисципліни уряду й народу, готовости всіх на жертви в ім'я національної свободи, наші «батьки народу» гайнували цілі місяці дорогого часу в дискусіях і в безплідних чварах над політичними доктринами, які кінець-кінців зводилися до державних переворотів, і чужих інтервенцій у наші внутрішні справи.

Пізніші оправдання, мовляв, «встояти не було сили» ми відкидали аргументацією, що навіть двадцятилітня боротьба на барикадах не принесла б скільки жертв і горя українському народові, стільки він зазнав упродовж одного року внаслідок штучного голоду, зорганізованого большевиками. В протигагу розводненій демократії 1917-их років ми, молоді, проповідували чи повторяли за Дмитром Донцовим жертвенність аж до самовідречення, вольовість і незаступимість зброї.

Серед таких настроїв, із малими винятками підтримуваних і стимульованих

українською пресою та інтелектуальними колами вибухла друга світова війна. Повторилась знову нагода думали ми й нетерпеливо вичікували заклик до війська.

1943 рік був роком переломових подій і рішень. Після провалу німецької офензиви під Курськом, кожному було ясно, що Німеччина програла війну. Крок за кроком большевицькі армії займали зруйновану Україну. На тлі спалених сіл і міст видніли тут і там символічні могили — свідки масових вбивств невинних жертв, що їх поповнили большевики в 1941 році. В 1943 році були також тактичні розходження в плянах формування української збройної сили. ОУН виходила з форм підпілля консолідуючи поступно під своїм політичним проводом повстанські відділи Полісся і Волині. Революційній ОУН ішлося, щоб весь народний потенціал підпорядкувати одному політичному проводові, а відтак скерувати цей потенціал в одне цілеспрямоване річизце.

На жаль, не була це така проста справа. Події розгорталися прискореним темпом, а йшлося про проблеми національних розмірів. Дослівно сотні тисяч молодих людей заявляли готовість служити нації, але не було для них зброї, не було виряду, не було досвідчених керівників у модерному військовознавстві.

Повертаючи до основної теми немає причини думати, що проф. Володимир Кубійович діяв за вказівками революційної ОУН у своїх починах організування Української Дивізії «Галичина». Він найправдоподібніше заступав опінію політично активної частини старшого покоління, яке було схильне ставити, так би мовити, на традиційну карту розбудови українських збройних сил при допомозі німецького командування.

Договір проф. Володимира Кубійовича з німцями про набір, вишкіл і місце бойового застосування Української Дивізії не був ніколи формально схвалений революційною ОУН чи УГВР. Проте хвилина часу і національний розсудок переважали над формальністю. Згадані сотні тисяч

молодих людей не вміщувалися ніяк у рамках розбудованої УПА. А молодь не хотіла довше ждати. Вона не розмірковувала політичної проблематики: «що нам обіцяють політично німці за жертву крові?». Вона домогалася: «дайте зброю і вишкіл, а ми самі візьмемо, що наше».

Мусимо сьогодні сказати, що в аспекті організування Української Дивізії не було в українському революційному політикумі кризи, і ніколи з тієї причини не було будь-яких різких конфліктів.

Відомо, багато шляхів ведуть до визволення поневоленого народу. Ніхто сьогодні не лає реєстрових козаків, бо ж

Відхід частин І УД УНА з фронтових позицій в останньому дні другої світової війни.

вони вишколені і озброєні польською державою пішли за зовом крові вможлививши Хмельницькому перші перемоги, від яких залежав у великій мірі дальший хід козацько-польської війни.

Ми ґлорифікуємо Українських Січових Стрільців, а вони також першу стадію своєї військової служби провели в чужих мундирах і під чужим командуванням. Ми з надією дивимосся на советську армію, бо в ній сотні тисяч добре вишколених наших братів. Віримо, що при розвалі московсько-большевицької імперії вони принесуть Україні своє знання і свій військовий досвід. Не чужа ідеологія, а зов крові, не уніформа, а серце стають головним чинником змагання поневоленого народу у вирішних днях його визволення.

Дивізія «Галичина» й Холмщина

Боротьба за нашу долю, за Україну в 1917-1921 роках, залишила слід на цілій нашій психології. Ми мріяли що: »Настане час, коли світ зрозуміє вагу української державности та нам допоможе. Ми знову одягнемо український мундир та під жовто-блакитними прапорами підемо в Україну, продовжувати перервану в 1921 році боротьбу (маю на увазі II-й Зимовий Похід — останній акт змагань армії УНР)«.

Коли в 1939 році почалася друга світова війна, українці вірили в те, що німці так, як у 1918 році, допоможуть нам відновити свою державу і не зроблять помилок, які вони зробили тоді з нашим молодим урядом. Цю віру не захитала навіть трагедія Карпатської України та німецько-советська дружба. Мовляв, така політична ситуація, так і треба. Мою (і багатьох наших українців) віру в німців захитав д-р Рогуцький, правник із Галичини, який в серії доповідей в УНО в Лодзі в 1940 році реферував »Майн Кампф«. Він сказав, здивованій нашій аудиторії, що Гітлер зовсім не має у своїх плянах наміру відновлювати українську державу, а дивиться на наші землі як на колонізаційний терен для »великого панівного німецького народу«. Так виразно це написав Гітлер — підкреслив пре-легант.

Отож незважаючи на нібито проукраїнську політику в т. з. Генеральній Губернії, я особисто не думав, що визволення України настане з допомогою німців, а вже до 1943 року цілком виявилася ота колонізаційна політика. Виявилася теж слабкість »Третього Райху« на всіх фронтах і в запіллі, де безкарно панували советські і польські партизани. Ми на Холмщині відчували оту німецьку слабкість дуже виразно.

І ось у такій ситуації до Холма прийшла вістка про формування дивізії »Га-

личина«. Приніс її старий приятель і добродій моєї та багатьох українських родин — проф. І. А. Феценко-Чопівський, який саме тоді був випущений із німецької в'язниці (тоді були заарештовані всі визначні діячі УНО) і приїхав до Холма, в гостину до свого друга з юних літ — Владика Іларіона, архієпископа Холмщини і Підляшшя.

Звичайно, Іван Андріянович при цій нагоді, а було це саме на Великдень 1943 року, відвідав і мою хату. Він сказав мені, що у Львові, звідкіль він приїхав, готуються до великої події, якої саме — не кажуть, але йому сказали таємничо, що має бути врочисто проголошене формування дивізії »Галичина«. Я зрадів та висловив надію, що це власне те, чого ми 23 роки ждали, а саме: німці є заслабі, щоб перепроводжувати свої колонізаційні наміри, і тому визнають уряд УНР та створять українську армію, так, як це було в 1920 році, коли укладено українсько-польський союз проти Москви. — »Полковнику, — сказав професор, — прохолоньте! По-перше немає мови про українську армію, а тільки про дивізію, не-українську, а німецьку дивізію з українців. Немає теж мови про українську державу і про якісь політичні зобов'язання Німеччини до України. Я боюся, що ця затія скінчиться новими »Крутами«. Школа нашої молоді«.

Я ніколи не вважав себе за політика, але, не бажаючи пропустити нагоди знову бути українським вояком, негайно звернувся до президента УНР А. М. Лівицького з проханням дозволити мені вступити до дивізії. Я одержав, одначе, відмовну відповідь. Президент уважав, що нова подія у Львові має позитивні риси, а саме: а) наша молодь матиме зброю і модерний вишкіл. б) німці мусять змінити свою політику щодо України. Президент передбачував, що настане час ко-

ли німці самі прагнутимуть до створення української армії, під українськими прапорами і з українським командним складом. Тоді, безумовно, буде і зміна німецької політики та наступить якась українсько-німецька умова. А тоді потрібно буде старшин, а ми їх не матимемо, якщо всі підуть до дивізії «Галичина».

Кілька місяців пізніше несподівано приїхав до Холма полк. Садовський і привіз мені дозвіл на вступ до дивізії, як теж полковникові д-рові Маликові; що був учителем у гімназії.

Позитивну відповідь уряду мені, та ще іншим старшинам УНР, була тому, що до президента УНР зголосилася делегація зі Львова (пп. Макарушка і Паліїв) з проханням призначити старшин на посади командирів полків. Делегати зазначили, що німці застерегли за собою право визначити, на яку саме посаду кандидати президента надаються. Цим застереженням ще раз підкреслилося, що формується не що інше, як німецька дивізія з українських вояків під німецькою командою. Так було і в дійсності: єдиним українцем — булавним старшиною в дивізії був командир дивізіону тяжкої артилерії підполковник армії УНР бл. п. Микола Палієнко. Мені виїхати тоді до дивізії було важко, бо я мав відповідальну працю у повітовому союзі кооператив, відповідав за бухгалтерію, а бухгалтер тоді був відсутній. Улітку 1943 року люблинський губернатор скликав нараду у справі дивізії, на яку запросив із Холма о. Мархеву і мене. Перед виїздом до Люблину я зібрав кого міг, із наших старшин та вояків, щоб запізнатися з їхніми думками. Ми всі ставилися дуже стримано до творення дивізії, бо бачили що німці творили Самооборону на Холмщині з якої наші не були повністю задоволені. Ми ставилися до дивізії з упередженнями. Яка була певність, що дивізію вишлють боронити рідні землі від московської навали? Для якої мети вона творилася? Присутні старшини висловлювали погляди, щоб замість включати до дивізії нашу молодь, ліпше було б створити територіальну «Холмську Дивізію», бо в наших визвольних змаганнях в армії УНР існувала холмська дивізія.

Нарада у Люблині відбулась у палаці

губернатора. Був присутній д-р Кубійович, заступник губернатора і ще коло десяти осіб українців і німців. Інж. Піндус, як представник Військової Управи, реферував усі справи. Він показував пропагандивні плякати та оповідав про захоплення і ентузіазм галичан, які вважають дивізію за продовження традицій УСС і УГА. Я висловив думки вояків УНР, сказав, що ми теж шануємо традиції УСС та УГА, а підемо до дивізії, якщо будемо змобілізовані. Але ми маємо теж і свої, не менше славні традиції, бо армія УНР існувала чотири роки і прославилася боями проти большевиків, поляків і білих москалів. Ми очікуємо можливості відновити ту армію. Я пригадав теж, що в армії УНР у 1919 році була і «Холмська Дивізія». Я говорив по-українському, бо німецької мови добре не знав, хоч колись її знав ліпше.

Губернатор зацікавився моєю заявою, але коли йому її переклали, він виразно збентежився. Так і закінчилися наради. Було ясно, що німці хотіли брати холмщаків до дивізії «Галичина».

І це все. Вони українцям не давали ніяких політичних зобов'язань. По закінченні нарад я обідав у харчівні допомогового комітету з д-ром Кубійовичем. Голова УЦК мені признався в розмові, що німцям ніхто не вірить. До дивізії ідуть молодь і «старики» з армій УНР і УГА, щоб здобути модерний вишкіл. Вже недалекий час, коли Україна буде потребувати своєї армії, а наша дивізія може бути її кадрою. Я зауважив, що до того часу дивізія може бути знищена в боях, на що д-р Кубійович мені відповів: «Українські політичні чинники старатимуться, щоб до того не допустити». Поминаючи вже політичні моменти, я висловив жаль, що дивізія не має жодних українських відзнак, не має тризуба, а замість герба галицьких князів носитиме австрійський герб Галіції і Льодомерії. Не матиме уніформи навіть німецької армії, а носитиме уніформу «СС», яка є дуже подібна до зненавидженого Гестапо. Старшини не матимуть старшинських рангів, а носитимуть дивовижні ранги «фюрерів», як гестапівці. Все це мене й інших дуже вражало.

На Різдво 1944 року приїхав у відпуст-

ку до Холма з дивізії сотник армії УНР, правник Базилевич. Приїхав він в уніформі підстаршини «СС» і з захопленням оповідав про вишкільні табори. Пам'ятаю, що не тільки я, але й інші наші старшини, цього захоплення не поділяли. Дехто вважав, що створення дивізії є шкідливе для справи української держави, бо переможні (а в цьому вже не було сумнівів) альянти не вибачать Україні творення дивізії, так, як у 1918 році не вибачили Берестейського договору.

Не всі мої товариші були такої думки. Одного разу довелося мені зустріти в Любліні дружину сотника Коломенського (згинув під Бродами), яка дуже мені докоряла, що я не в дивізії.

В дивізії було чимало старшин, підстаршин і козаків армії УНР. До дивізії пішли всі ті, що жили в Галичині, у Варшаві, і декотрі, що були раніш на вишкільній польській армії. Декілька з них, як визначний учасник 2-го Зимового походу полк. Ремболович, що чудом тоді уникнув смерті «359», — склав свою голову за Україну під Бродами. Там також згинув підполковник армії УНР Микола Палієнко, як теж згинув багато інших старшин і козаків з армії УНР.

Честь і слава Поляглім! Честь і слава живим, бо всі вони пішли в дивізію, виконуючи заповіт Петлюри: «З вірою в українську державність».

Улітку 1944 року на Холмщину й Підляшшя прийшли поліційні частини дивізії, які стояли над Бугом проти партизанів, головно польської «Армії Крайової» і советських партизанів. Холмське громадянство зустріло їх пошаною і любов'ю. Чудові це були хлопці! Незабаром приїхав до Холма делегований з дивізії пор. д-р Тит Стефанів. Його завдання було дуже важке: об'їжджати лінію оборони та намовляти «дивізієників», щоб не переходили через Буг до УПА, бо це шкодить німецькій opinіi про дивізію та може мати грізні наслідки. Пор. Стефанів був любим гостем Холма.

Одного разу під час моїх подорожей у справах Союзу, мені довелося їхати з Грибова до Кракова в ешелоні рекрутів дивізії, що їхали до вишкільного табору. Були бадьорі і веселі. Співали патріотичних пісень «За Україну, за її волю...».

Вони були впевнені, що, як вояки, зможуть спрямувати свою зброю проти того, хто стоятиме на перешкоді до здобуття волі України. Я мимоволі думав: «А чому такого ентузіазму і того завзяття не було чверть віку тому, коли вирішувалася доля України?».

На Холмщині не було ентузіазму до створення дивізії «Галичина». Тільки холмська інтелігентна молодь, яка виїхала була до вищих шкіл, вступила в ряди дивізії. Отакі мої спомини про холмське життя у бурхливі 1943-1944 роки, зв'яза-

Перехід горами після відходу з фронтних позицій.

ні з формуванням дивізії «Галичина». Від грудня 1943 року я мало перебував у Холмі, бо мав завдання евакуювати Союз кооператив на Лемківщину. Влітку 1944 року Холм зайняли большевики. Зиму 1944-1945 разом зі своєю родиною я перебував у Відні.

Одного дня, в кінці лютого 1945 року, якась німецька військова установа наказала мені негайно виїхати до Берліну й зголоситися на вказану мені адресу. Коли я це виконав, у вказаному мені покою побачив генерала Шандрука, голову Українського Національного Комітету і Командувача Українською Національною Армією. Виявилось, що президент А. М. Лівіцький перервав мою, з 1923 року, безтермінову відпустку і покликав до війська.

Генерал сказав мені: «Перше наше завдання, полковнику, — це врятувати галицьку дивізію: це є найцінніше, що зараз має Україна. Кілька тисяч патріотично вишколених вояків. Після закінчення війни з Гітлером не виключено, що

може бути війна поміж альянтами і сове-
тами. Тоді дивізія може бути зав'язком
нашої армії. Треба не допустити, щоб
німці ще раз її знищили, як вже раз зни-
щили, виславши її під Броди. Їдемо на
фронт!«. І ми виїхали. А далі — відомо.

Мені довелося побачити дивізію на
фронті під Фельдбахом. Вона так нага-
дувала мені XI Бригаду УГА, з якою ра-
зом у 1919 році бився під Вапняркою
8-ий піший Чорноморський полк 3-ої За-
лізної дивізії, що ним я тоді командував.
При ближчому знайомстві почув я навіть
ті самі прізвища старшин, що чув і тоді.
То були ті самі ветерани, що справді про-
довжували традицію Галицької армії, або
їхні сини.

Дивізія склала присягу Україні, ски-
нула німецького орла і прикрасила свої

шапки та шоломи тризубами. Постала
I-ша Дивізія Української Національної
Армії. Мені довелося бути свідком цього
вікопомного акту.

А незабаром настав неминучий кінець.
Капітуляція мала розпочатися о год. 24-й
5-го травня 1945 року. Згідно з наказом
переможців, дивізія, як і всі війська
східного фронту, мусіли в тій годині
скласти зброю перед советськими війсь-
ками. Але дивізія швидким маршем ви-
рушила на захід о год. 5-й на 19 годин
раніш, бо ген. Шандрук загрозив ареш-
том бригадирові Фрайтагові і всім німе-
цьким старшинам, що були у нашій ди-
візії, якщо вони триматимуть дивізію
далі на фронті. Советські літаки обстрі-
лювали дивізію у марші, а советські
панцери старалися перехопити на ріці
Мур запасовий полк.

Микола ВЕРЕС

Товаришеві з-під Бродів

*Ти пригадуєш, брате, як гриміли гармати
І заграви вставали з пітьми,
Як в пекельній навалі большевицьких вандалів
Боронили ми Броди грудьми.*

*Як в бою до останку відбивали ми танки
Й на пробій ми йшли їм в чоло,
Як в смертельнім віражі у Підгірцях і Княжім
Нас не мало тоді полягло...*

*Відшуміли події та нехай не радіє
Підлий кат за звитяги свої,
Кров борців кличе далі, воздвига п'єдесталі
На нові і діла, і бої.*

*Загримлять незабаром, пронесуться пожаром
Над полями, у горах й лісах, —
То в огні і залізі лави наших дивізій
Вийдуть знов на зазорений шлях.*

*І зустрінемося знову у знайомих дібровах,
І наш крок пролуна аж до хмар,
І підем знову до відплатного бою
За Підгірці, і Крути й Базар!*

БАЙКАЛ-АМУРСЬКА ЗАЛІЗНИЦЯ

У квітні 1974 року, урядові чинники ССРСР сповістили про плян побудови другої з черги, головної залізничної траси на відстані 150 до 600 км. на північ, від Транс-Сибірського залізничного шляху. Будову Байкал-Амурської залізниці, розреклямовано як проєкт двадцятого сторіччя, бо все в ньому заплановане, має бути у велетенських вимірах. Із північного заходу від байкальського озера, до Комсомольська-на-Амурі, буде прокладено 3,145 км. залізничних рейок по через замерзлу і непрохідну тайгу що її перетинає ціла мережа бурхливих рік і потоків, які двічі кожного року, рвучкими заливами плондрують довкілля. На тих неспокійних ріках і потоках, треба збудувати насамперед 3,200 мостів, тунелів і інших споруд, заки побудова Байкал-Амурської залізниці повністю буде закінчена в 1980-их роках.

Читаючи в советській пресі численні заклики, вказівки і заохочування молоді, йти слідами героїчної генерації тридцятих років, і зголошуватися на будову Байкал-Амурської залізниці, нам пригадуються ранішні заходи НКВД, збудувати її невідлужною працею 400.000 в'язнів советських тюрем і концтаборів. Однак переставка економії ССРСР на воєнну стопу в червні 1940 року, зупинила будову Байкал-Амурської залізниці на довгий час. Проклавши 4,500 км. залізничного шляху Транс-Сибірської залізниці, зроблено нове відгалуження і названо його Байкал-Амурською Магістралею (БАМ), яке стало базою, від якої проведено нову, 177 кілометрову залізничну лінію на північ до станції Тинда, й туди в'їхав перший поїзд у 1940 році. Але заплановане проведення залізничної лінії на схід і захід від станції Тинди, не вдалося з приводу німецько-советської війни. При кінці 1941 року, знято цілу лінію попередньо прокладеного залізничного шляху з огляду на пекучу потребу рейок для побудови залізниці на лівому

березі Волги, призначеної для постачання фронту під Сталінградом. Після війни, адміністративні центри таборів воєнно-полонених Тайшету і Свободного, відновили будовання БАМ використовуючи японських та інших воєннополонених, яких у тій полосі находилося приблизно 500.000.

Погляди і міркування відносно будови Байкал-Амурської залізниці, не дають жодних пояснень, чому саме цей проєкт залишено у стагнації такий довгий час. Правдоподібно, що з будовою БАМ, стало те, що з проєктом побудови залізниці Салехард-Ігарка в 1949-1952 роках. Смерть Сталіна позбавила промотора-поганяча робіт при будові двох залізниць. Важливо відмітити, що по мимо того, що перша Транс-Сибірська залізниця мала стратегічне значення, то все ж таки, виринула необхідність побудови другої залізничної лінії на Далекому Сході тому, що міжнародна ситуація видавалася загрозливою для ССРСР. У вересні 1931 року японські війська зайняли Манджурію, й окупували цілий ряд китайських міст, створюючи на Далекому Сході «гніздо для війни». В листопаді того ж року, Японія вимагала від ССРСР, щоб Москва заперестала втручатися до внутрішніх справ Манджурії, де більшовики мали свої впливи з уваги на збудовану російськими царями і «адміністровану» більшовиками Східно-китайську Залізницю (СКЗ). В липні 1933 року, в обличчі «зростаючих японських провокацій», Советський Союз запропонував Японії продаж СІЗ. Переговори між ССРСР і Японією у справі купівлі Східно-китайської залізниці, тривали два роки. Вкінці, створена Японією васальна маленька держава Манджукуо, купила СІЗ від ССРСР за смішно незначну суму, — (140 міль. єн). Позбувшись Східно-китайської залізниці, становище Советського Союзу на Далекому Сході, стало доволі непевне. Однак як на сміх, тепер ролі граців на

Далекому Сході змінилися до тієї міри, що між Японією і ССРСР ведуться переговори про їхнє спільне експлуатування невичерпних резервуарів природних сибірських сирівців. Зараз же після проголошення будови Байкал-Амурської залізниці, для експерименту — Японія позичила ССРСР 1.05 біл. доларів на розробку трьох головних проектів на Далекому Сході: копалень лісопильних і заготовчих заводів дерева на Далекому Сході. Вісім відсотків із грошей що їх позичила Японія для ССРСР, буде зужито на закупи японських машин для продуккування вугілля, та лісопильних машин. А в заміну, Байкал-Амурська залізниця, буде доставляти Японії сибірську оливу. Для побудови БАМ, ССРСР занедав конструкцію східно-сибірського проводу труб для постачання оливи і природного газу.

Стратегічні імплікації нового Транс-Сибірського залізнодорожного шляху, є безумовно очевидні для верховодів червоного Китаю. Їх непокоїть те, що тим шляхом, можна буде перевозити військо і зброю. Але теперішні поправні відносини Японії і Китаю, створюють певні комплікації в економічному спілкуванні Японії зі Советським Союзом. Як також треба брати до уваги, що Байкал-Амурська залізниця, довгими полосами, проходитьме 50 км. від китайського кордону. На випадок війни ССРСР і Китаю, новий залізнодорожний Транс-Сибірський шлях, є виставлений на доволі великий ризик обмеження советських транспортних спроможностей. У випадку спараліжування Байкал-Амурської залізниці, ССРСР буде лише полагати на летунські шляхи постачання війська і виряду, або на мережу водяних шляхів на Далекому Сході. Альтернативно-використовувати найбільшу у світі, мережу своїх внутрішніх морських шляхів. Вражають можливості, що китайці можуть зірвати Байкал-Амурську Магістралю у випадку війни між Китаєм і Советським Союзом, і тим самим поважно скомплікувати советське постачання на Далекий Схід, теж і те, що Байкал-Амурська залізниця проходитьме не далі як 600 км., а навіть і менше — на північ від Транс-Сибірської

залізниці, все ж таки, вона дає для ССРСР стратегічну альтернативу вздовж китайського кордону.

Студії імплікацій до економічного розвитку Транс-Сибірської залізниці в тих районах, кудю простягатиметься її шлях, із перспективи часу більш як 75-ть років, продовжуються й сьогодні. Бо з побудовою Байкал-Амурської залізниці, советські пляновики, пов'язують великі надії. Однак треба не забувати, що коли схема плянів конструкції Байкал-Амурської Магістралі видається грандіозною, то советські верховоди були б більш щасливими, якщо б могли заселити цю майже безлюдну широку полосу, багату в природні зложища. Транс-байкалська полоса, Якутська Автономна ССР і Далекий Схід, становлять майже тридцять відсотків території Советського Союзу. Байкал-Амурська залізниця, проходитьме почерез три області: Іркутськ, Чіта і Амурську Бурятську Автономну ССР, та Хабаровський Край. Більше як шість міл. кілометрів залізнодорожного шляху БАМ, буде проведено на найменше заселеній території ССРСР, де навіть немає примітивних доріг і Байкал-Амурська залізниця, проходитьме майже недоступними місцями.

Хоча ця полоса приховує у своїх надрах потенційні природні багатства, там зроблено покищо лише початкові геологорозвідування. Для прикладу: там де зливаються ріки Лена і Вітім, знаходяться багаті депозити солі, азбесту і золота. Беручи до уваги терен, і специфічні складники землі, дослідники сподівалися найти там іще додаткові багатства. Однак вони могли за ними досліджувати тільки в долинах. На північний захід від Якутська, де зливаються ріки Лена і Вілюя, знайдено депозити оливи. Свого часу ТАСС повідомив, що в районі Яркта, між ріками Лена і Долішня Тунгуска, знайдено природний газ і оливу. В повоєнному періоді там де будувалась Байкал-Амурська залізниця, знаходилася ціла мережа концтаборів під наглядом тайної поліції ССРСР. В'язні були затруднені в копальнях золота, залізної руди, та інших сирівців. Там же в окрузі Удохану, на північному сході від байкальсь-

кого озера, знайдено «найбагатші в світі», депозити міді вздовж шляху Байкал-Амурської залізниці. Цей сам шлях проходить між південним Якутськом, у якому довкола Чульману, знаходиться багатий резервуар вугілля, який розраховується на багато тисяч мільйонів тонн. Крім вугілля і залізної руди які там знайдено, на півночі де починається велетенська «нога» довкола Якутська, й простягається на північ, уздовж ріки Лени, знайдено практично невичерпані природні багатства вугілля, що в порівнянні з ними, його зложища в окрузі Чульману, видаються малозначними. Мимо того, що полоса подавляючої більшості мінеральних багатств знаходиться на відстані тисячі кілометрів від Байкал-Амурської залізниці, вона матиме велетенський вплив на економічний розвиток тих районів, кудю проходить її залізнодорожний шлях. Байкал-Амурська залізниця, буде сполучувати примітивні дороги із засобами швидкого й дешевого транспорту. Згідно повідомлень советських чинників головні депозити мінеральних сирівців, як оливи, цинк і срібло з домішкою рідкісних матеріалів знайдено біля залізнодорожного шляху БАМ, і робляться заходи для їх заготовки. Для будови продукційних проектів, є доволі будівельного каміння, піску, вапна і глини. Советські геологи посилюють воздушно-наземні досліджування три тисячі кілометрової площі біля Іркутська. Згідно повідомлення ТАСС, мінеральні багатства можна там видобувати без великих труднощів. А їх зложища є такі великі, що оправдають найбільш коштовні заходи до їхньої експлуатації. Крім того, депозити міді і ніклю знайдено біля Ніжнеангарська, в північногорішній частині байкальського озера. Додаткові депозити вугілля знайдено теж у районах Чульвії та Уралу. Як також знайдено багаті депозити міді біля Намінга. Немає сумніву, що коли закінчиться конструкція Байкал-Амурської залізниці, вона матиме великий вплив на розвиток економії тієї полоси, кудю проходить її залізнодорожна траса. Одначе її проведення в тій полосі, натраплятиме на велетенські труднощі.

Гострий сибірський клімат становить

головну перешкоду в побудові Байкал-Амурської залізниці. Із запланованої довжини залізнодорожного шляху на приблизно, 3,200 км., малоощо несповна 485 км. буде прокладено на замерзлому ґрунті. Нещодавно в советській пресі було подано, що коли йдеться про конструкцію залізнодорожного шляху на замерзлому ґрунті, то про практику будівельників, «малоощо можна сказати». Будова Байкал-Амурської залізниці, є особливо важкою тому, що її траса проходитьиме зонами екстремних змін температури. Зимою у Сибірі, буває до 75 ст. (ф) морозу. А під час короткого сибірського літа, гаряч сягає до 104 ст. (ф). Советська преса признається, що советські геологи не знають, «що діється із замерзлим ґрунтом», при таких драстичних змінах температури.

В Сибірі земля замерзає до глибини від трьох до десяти метрів. Уздовж залізничного шляху, необхідно копати рови для того, щоб впливи води не заливали, й не творили замерзлої поверхні на залізнодорожних рейках. Як подає советська преса, там де земля замерзає до глибини 90 метрів, працюватимуть військові техніки будови залізниць. Довга сибірська зима починається від кінця серпня і триває до липня. А підчас короткого літа — майже не темніє. Екстремі сибірського літа і зими, створюють будову Байкал-Амурської залізниці «найбільш трудною конструкцією в історії будування шляхів». Вистерігаючися перебільшувань, — можна сказати, що таке твердження має свої реальні підстави. Користі з будови нової Транс-Сибірської залізниці є очевидні. Але її конструкція, натрапляє на величезні перешкоди.

Будівники Байкал-Амурської залізнодорожної траси, мусять поборювати перепони невідповідного до будови терену, бо вона вестиме почерез семизубний гребінь високих гір, висота деяких із них доходить 3,000 метрів. У тих горах, треба буде прокопувати чотири головні тунелі, включно з одним у Северо-Мурському, довжиною 15-ть км. Крім того будівельники мусять впоратися з довгими пасмами підземного вічного льоду на тому терені, що податний на землетруси й обриви землі, каміння, багна, та зрадливі

гірські ріки і потоки. Кудюю проходитиме Байкал-Амурська залізниця, навіть зелені й для ока спокійні левади, скривають зрадливо під їхньою поверхнею, багно або вічний лід. Велике число головних рік перетинає полосу Транс-Сибірської залізниці: Лена, Горішня Ангара, Вітім, Олекма, Зея, Селемеджа та Амур. З уваги на незвичайно специфічний терен, там потрібно будувати 3,200 мостів, тунелів та «інших споруд». У тому числі 142 мостів довжиною від 90 до 1,100 метрів. По через озеро здовж ріки Зея, де буде побудована гідроелектрична станція, треба спорудити міст довжиною 1,200 м. і висотою від 40, до 60-ти метрів.

На східному секторі Байкал-Амурської залізниці, будова мосту становитиме неабияку проблему. Рівень води в ріці весною і восени збільшується на вісім метрів більш як улітку. Будуючи міст на Амурі, будівники мусять боротися з пливучими брилами льоду на поверхні рвучко-пливучої і на двадцять метрів глибокої ріки, вбиваючи в її дно мостові стовпи. Для цієї операції, стосуватиметься нова техніка. До виверчених дір у дні ріки, будуть втискати великого об'єму цементові труби, силою нагону 340 тонн ваги. Після того, до труб вливатиметься цемент який засохнувши, буде творити одну цілість скелистого дна ріки. Однак треба пам'ятати, що найменші потоки в тій полосі з весняною відлигою несуть хвилі висотою 4.5 м. на одну секунду. Отож для спорудження підмостових пов'язань, буде потрібно спеціальної, відповідної сталі, яка могла б видержати всі химери і капості природи. В зв'язку з конструкцією Байкал-Амурської залізниці, советські власті завербували цілий ряд дослідників для студій нової техніки забезпечення, і збереження людини в екстремному холоді тієї полоси, де будеться Байкал-Амурський залізничний шлях.

Після того як проект будови Байкал-Амурської головної залізниці проголошено, й названо «комсомольським ударним пляном», перша група комсомольців «добровольців» на будову залізнодорожного шляху, виїхала з Москви парадно. А на 17-му конгресі комсомолу в квітні 1974 року, генсек ЦК КП Леонід Бреж-

нев, виступаючи з промовою до 4717 делегатів, сказав між іншим що слідує:

»Побудова Байкал-Амурської залізниці матиме велетенську вагу, її шлях проходитьиме передісторичною тайгою і тими місцями, де знаходяться велетенські мінеральні ресурси які мусять бути використані для батьківщини. На тій полосі кудюю проходитиме Байкал-Амурська залізнодорожна траса, будуть споруджені індустріальні райони, нові міста і селища. Ми всеціло переконані в тому, що комсомольці та молоді люди, вкладуть гідну данину своєї праці до конструкції Байкал-Амурської залізниці«.

В журналі советської армії, нещодавно писалося відносно будови Байкал-Амурської залізниці, що «Байкал-Амурська залізниця, допоможе створити у Транс-байкальській полосі індустріальний пояс, який піднесе рівень її економічного розвитку». Але в цій статті є ще важливіше ствердження, що нова Транс-Сибірська головна залізниця, відіграватиме важливу роль в дальшому розвитку економічної співпраці з іншими країнами. Дискутуючи над покращаннями китайсько-советських відносин, правдоподібно, намагання розвитку економічної співпраці з боку ССРСР, скеровуватиметься до Японії і ЗСА. В квітні торішнього року згідно з договором про економічну співпрацю ССРСР і Японії, п'ятдесят визначніших промислових комбінатів, створили до спілки великий промисловий центр п. н. (Мінамі вакутота каїгатсу кийорику). Це вказує, що большевики не втратили надії на чужоземні капіталовклади в розбудову своєї замерзлої скарбниці. Це також віддзеркалюється у статті яка нещодавно появилася у советській пресі. У ній між іншим, писалося, що «велетенськими схемами економічних проектів ССРСР повинні поцікавитися чужинецькі торговельні кола. Бо нова доба міжнародної розрядки, відкриває широкі можливості міждержавні співпраці на базі спільних інтересів«.

Однак, мабуть, найкраще підсумував значення Байкал-Амурської залізниці в майбутньому розвитку економії ССРСР, часопис «Ізвестія», від 2-го липня 1974 року, пишучи:

»Зараз не можливо точно сказати,

скільки нових станцій, селищ і міст, можна буде збудувати по обидвох боках Байкал-Амурської залізничної траси. Як також неможливо передбачити імпакт індустріалізації на цих велетенських просторах. Але попри те, що минуло 75 років, Транс-Сибірська залізниця, має далі вплив на розшуки за новими середниками продукції. Одночасно, вона впливає на географічне обличчя Сибіру, й заохочує місцеве населення до індустріальних форм праці. Байкал-Амурська залізнична лінія, проходить найдалше на північ висуненими районами де населення трудилось мисливством і риболовством від непам'ятних часів історії. На тій території, існують велетенські можливості, й багаті склади мінералів у надрах землі. Як одне, так і друге, матимуть велетенське значення для советського суспільства».

Аналогічна візія оптимізму віддзеркалюється також у звідомленнях ЦК КП і ради міністрів Советського Союзу, які безпосередньо, керують директивами конструкції Байкал-Амурської залізниці, і електричною лінією високої кілоамперної видайности; магазинуванням оливи, будовою вигідних домів, медичних та культурних центрів. Нова Транс-Сибірська залізниця, буде постачати дерево до деревопильних заводів на схід і захід, до портів Находка, Ваніно і Восточний. В удоханській окрузі будується центр для удосконалення техніки видобування міді. Згаданий центр це прототип велетенського комбінату, що будуватиметься так скоро, як тільки закінчиться конструкція залізничної лінії до Беркатіт. Листа різнорідних мінералів розлогої Трансбайкальської полоси є такою великою, що виразно вказує на те, що розбудова індустрії слідуватиме в цілій території тієї полоси. Що обмежує її майбутній розвиток, це замалий державний капіталовклад та якість нових поселенців, які там поселюються.

Загальний план електропостачання для Байкал-Амурської залізниці, а теж і цілої полоси — опрацьовується експертами міністерства палива і електрифікації СССР. Як початок того плану, будується 800 кілометрова електролінія силою напруги 220 кіловатних амперів, від гідро-

станції в Усть-Ілімську на північний схід від Братська, на ріці Ілім. Велетенська гідроелектрична станція будується на ріці Зея, і подібні станції можна буде будувати також на горішній та середній Лені, Вітім, Селемеджа і Бурія. Їх потенційна сила до продукції електроструму, підсумовується приблизно, на 48 бильйонів кіловат амперів. Згідно іншого зіставлення, Амур і її допливи, можуть продукувати річно 75 бильйонів кіловат-годин. Беручи до уваги що продукування електроструму в Сибірі й на Далекому Сході є дешевше ніж в інших районах Советського Союзу, це в сполучі з велетенськими мінеральними складниками, обіцяє конструкцію металургійних головних заводів на тій полосі яку перетинатиме Байкал-Амурська залізниця.

Для постачання потреб побудови Байкал-Амурської залізниці, створено Директорію Далекосхідного Цивільного Летунства. Однак в звідомленнях советської преси, стверджується, що від того часу як розпочалась будова нової Транс-Сибірської залізниці, майже все потрібне, постачається летунським шляхом. Одна з таких статей, розкрила аномалію такого постачання полоси Байкал-Амурської залізниці в тому, що пляновики її конструкції, у своїх приблизних нарисах кошторисів, приділили дуже малу суму грошей на засоби летунського транспорту. В згаданій статті писалося, що жити і працювати на будові Байкал-Амурської залізниці є дуже важко і дорого. Тоді як на засобах летунського транспорту щадиться копійки, марнується карбованці на гусеничні возики, які є повільні й такі не вигідні, що навіть загартований не вигодами пасажир, скориставши з такого засобу транспорту, є так фізично втомлений, що довгий час нездібний до праці.

Але є доволі показників, що головну роль в будові Байкал-Амурської залізниці гратиме таки советська армія. Головнокомандуючий відділами залізничних військ, полковник-генерал Олексій Крюков, сказав свого часу, що слідує:

»Залізничні військові відділи, найактивніше ангажуються в розбудові й поширенні мережі залізничних шляхів СССР. У співдії з міністерством конструкції транспорту, ми будемо за-

лізнодорожні лінії, станції, і житлові будинки на новозаселених частинах півночі і сходу нашої держави. В минулих роках, військовики-залізничники, збудували тисячі км. залізничної траси, якої частина, є електризована. Важко знайти хоч би один залізничний шлях у Советському Союзі, будинок, у яких конструкції, або їх реставрації, військові загони залізничників не брали участі».

Немає найменшого сумніву, що советська армія, вивінувана найкращим вирядом на який тільки може дозволити економічне становище СРСР. Але загальні спостереження вказують, що це відноситься також до інженерно-залізничних частин. Бо механічна будова насипів, розкопів, і конструкція верхньої частини залізничного шляху, виконана на 99 відсотків. Вимощення залізничної траси камінням, становить 94 відсотки; навантажування і розвантажування, 97 відсотків. Але хоча військова преса розписується широко про вклад праці військовиків до конструкції Байкал-Амурської залізниці, величину їх з'єднань важко уточнити. Досі згадувалося про величину військових частин у числах сотень і батальйонів. Проте армійська допомога не обмежується тільки до інженерів. Одна зі статей у військовому журналі, згадує новоприбулу групу на будову Байкал-Амурської залізниці що прибули «сотні молодих хлопців у військовій уніформі без нараменників». У липні 1975 року, «Правда» повідомляла, що у 1975-1980 роках, машиністи і водії автомашин, рекрутуватимуться із демобілізованих вояків советської армії. Як відомо, в советському суспільстві, механічне знання далеко менше як на Заході, советська армія традиційно, постає індустрії та сільським виробництвом досвідчених механіків і водіїв. В одному пресовому повідомленні писалося, що винятково велика частина демобілізованих вояків Трансбайкальської Військової Округи, «зарекутовано» до будови Байкал-Амурської залізниці. А такий крок, це потенційне джерело невдоволення із такого «добровільного» набору робочої сили. Як відомо, в наборі рекрутів до советської армії, та призначенні новобранців

до частин, багато міських жителів попадають на військову службу до тих частин, у яких примітивне і суворе життя у тайзі, справляє їм великі труднощі звикати до таких життєвих обставин.

Згідно з підрахунками пляновиків побудови нової Байкал-Амурської залізниці, головні праці на довжині залізничного шляху від Усть-Кут до Комсомольська-на-Амурі, закінчатися у 1980-их роках. Частинно оперативного залізничня стане в 1982 році. Закінчення усіх робіт, передбачене 1985 року. Але, незважаючи на те, що для виконання наміченого плану, потрібно 100,000 робітників, побудова Байкал-Амурської залізниці, почалася із значно меншим числом робочої сили. Помимо доброї заробітної платні для загалу робітників і додаткових привілеїв, советські урядові чинники мають неمالі клопоти із завербованням на працю потрібної кількості кваліфікованих робітників. Саме тому передчасно вже поробити далекойдучі висновки з побудови Байкал-Амурської залізниці.

На багатьох секторах залізничної лінії розпочато роботу без чітких нарисів програми, плану, й без врахування економічної сторінки. Наступ на тайгу, почався без надійного транспорту летунським, сухопутним, чи водними шляхами. Правдоподібно, що найбільша проблема для урядових чинників, це відношення до робітників деяких партійних і комсомольських чинників котрі мають настанову: «Ми немаємо часу пестити зелених і недозрілих». Беручи до уваги що ті «зелені» і «недозрілі», це молоді люди без практичного знання будівельних робіт, до яких державні чинники апелювали впершу чергу, щоб вони голосилися за будову Байкал-Амурської залізниці. Виступаючи проти фальшивої економії, один із советських журналістів, писав у своїй статті:

...»Якщо ми хочемо далі заохочувати молодих людей на будову Байкал-Амурської залізниці, і там їх задержати, необхідно збудувати в тайзі малі міста для залізничних робітників і їхніх родин. Збудувати дитячі садки, школи і клуби, й інші позначки цивілізації; будувати дороги, якими робітники могли б виїжджати на роботу автобусами або ве-

ломашинами». Якщо пляновикам Транс-Сибірської нової залізниці треба пригадувати про самозрозумілі потреби робітників, тоді закінчення її будови не є таке шкоро й певне як це можна вичитати в офіційних звідомленнях советської преси.

Від Редакції: Автор цієї статті майор Євген Д. Бетіт проаналізував загально у своїй статті природні, атмосферичні, технічні та економічно-соціальні труднощі і питання зв'язані з будовою Байкал-Амурської магістралі званої БАМ, але не розглянув докладніше її важливого мілітарно-стратегічного значення, ані не

вказав, чому і з яким особливим призначенням советська влада піднялась реалізацію такого коштовного проекту. Йдеться в основному про стратегічне значення БАМ у випадку війни ССРСР з Китаєм, коли китайці можуть захопити транс-сибірський залізничний шлях, а тим спаралізувати постачання для советських військ. Щоб не опинитися в катастрофальному положенні в такій ситуації, саме й будується БАМ із розрахунком, що в мирному часі ця нова магістраль служитиме для використовування земних багатств, заселення та загощоварення її широченного довкілля.

В. М.

АМЕРИКАНСЬКИЙ ГЕНЕРАЛ КОЗАЦЬКОГО РОДУ

Ген. Іван Васильович Турчин, нагоджений в Україні, герой громадянської війни в ЗСА майже невідомий українству. Він народився у грудні 1822 року, на Слобожанщині. Від 14-го року життя навчався у кадетській школі в Петербурзі. Як підпоручник артилерії служив у полку у Варшаві. 26-літнім старшиною брав участь у поході ген. Паскевича на Мадярщину в 1849 р. Від 1850 р., студіював військовою технічно справу в школі ген. штабу. В ген. штабі він підлягав безпосередньо вел. князеві Олександрові, який опісля став царем. З його ж доручення перевів студії і випрацював плян укріплення 90 км. відтинку вздовж фінляндського побережжя, який був повністю зреалізований. По закінченні Кримської війни, Турчин у ранзі полковника, був начальником штабу 50-тисячного гвардійського корпусу в складі 200-тисячної російської армії, яка в тому часі стояла в Польщі як охорона перед можливою австрійською інвазією. Будучи високогуманною людиною вроджених демократичних переконань та ставлячись критично до царського самодержав'я, Турчин використав свою однорічну відпустку для поглиблення технічного знан-

ня у Німеччині, і разом з дружиною Надією виїхав до Англії, а звідтіля до ЗСА. Допоміг їм у тому особистий приятель полк. Турчина, американський капітан Джордж Б. Мек-Клілен, що був висланий секретарем війни ЗСА і пізнішим президентом Конфедерації) Джефферсоном Дейвісом до Росії для вивчення нових тактичних і технічних воєнних досягнень, продемонстрованих під час Кримської війни. В Америці Турчини осіли в Чикаго, де він працював як керівник будівничого відділу Центральної Іллінойської Залізниці, під безпосереднім керуванням Мек-Клілена. Правним дорадником згаданої компанії і особистим приятелем полк. Турчина був пізніший президент ЗСА Абрагам Лінколн.

З вибухом громадянської війни, полковник Турчин перебрав команду 19-го піхотного полку іллінойських добровільців. Його полк шкоро придбав собі славу найкраще вишколеної одиниці в американській армії, а про Турчина висловлювалися свої і противники не інакше як про «страшного козака». Коли заздрісні за його славу генерали англосаського походження поставили його — із-за зовсім благої причини — під військовий суд і

видалили його з військової служби, президент Лінколн, обурений тим вчинком військових бюрократів, демонстративно підвищив полк. І. Турчина до ступня бригадного генерала. Як командир другої кавалерійської бригади, ген. Турчин виявив багато організаційних здібностей. Між іншим zorganizував спеціальний відділ кінної артилерії, яка в дальшому поході виконала блискуче своє бойове завдання. Історики американської громадянської війни признають, що ген. Тур-

шив більшу історичну працю про громадянську війну п. н. «Чікамауга», що вийшла друком у Чікаго 1888 р. Слушно відмічує мгр. О. Городиський, що «варто було б, щоб хтось із українців-кадетів Вест Пойнту — поцікавився особою ген. Турчина та його військовою кар'єрою, як і його працею про громадянську війну та написав на ту тему дисертаційну працю.

Не можна не згадати про дружину ген. І. Турчина, Надію Антонівну, яка була завжди при боці свого славного чоловіка,

чин був одним із найбільш освічених старшин у юній армії. Він знав сім чужих мов і був теж дуже добрим скрипалем. З конфедератами ген. Турчин ніяк не симпатизував, вважаючи їх «збунтованими власниками невольників», «курьозним феноменом 19-го століття», гідним осудження. Генерал Турчин зали-

в долі і недолі. Як опікунка і сестра милосердя для його вояків, особливо героїчно відзначилася при рятуванні жертв катастрофи військового поїзду 17. 9. 1861 р., біля Гюрон, степу Індіана, за що втішалася признанням і любов'ю широких американських кіл.

Турчини не мали дітей. Ген. Турчин

зазнав фінансової руїни в 1870-их рр., що й довело його теж до морального заломання. Згодом працював як армійський інспектор. Помер 18. 6. 1901 р., і був похоронений з усіма військовими почестями. Його дружина померла 17. 7. 1904 р. На жаль, згідно з її останньою волею, всі

світлини, папери і книжки її славного чоловіка були по її смерті спалені. Обидвоє похоронені на військовому цвинтарі в Мавнд Ситі, Іллиной. В Чаттануга, стейті Теннессі, у півніжжі гір Аппалачів, є парк ім. ген. Турчина, з назвою »Турчін Резервейшен«.

Богдан ЯМІНСЬКИЙ

Українські козаки обороняють Відень

У липні 1683 року, турецька армія під командою великого везіра Кара Мустафи, в числі 200,000 вояків, почала облогу Відня. Ситуація для міста і його 60,000 мешканців ставала з дня на день загрозливішою. Граф фон Штаремберг захисник Відня, і посадник Андреас Лібенберг, мали лише 12,000 вояків. Між тим християнські держави Європи організували військо для визволення Відня під проводом польського короля Яна Собеского. 65,000 вояків різної національності прибули до столичного міста Австрії: литовці, німецькі наємники, поляки і передусім козаки, головню тому, що вони мали надзвичайний досвід у війні з турками і татарами.

Польський король Ян Собеский добре знав про відвагу козаків, тому дуже намагався приєднати їх до свого війська. Але вербування поступало дуже повільно, бо польські феодалські пани всякими способами перешкоджали. Однак Собеский ніяк не хотів наступати на турків, не маючи у своїй армії добре вишколених козаків. Французький дворянин Собеского Д'Алерак, наприклад, писав так »... Я часто чув, як король хвалив ці козацькі загони, як він жалівся про повільність вербування, і добре пам'ятаю, як він суворо наказав королеві, заки вирушив до Відня, щоб вона вислала козацькі новонабрані загони. Одним словом, можна думати, що рятунок Відня залежить виключно від козаків«. Як дуже Собеский поважав козаків, свідчив і його лист до дружини, написаний 31-го серпня 1683 р.,

де він між іншим писав »... Який то лихий чоловік, цей Менжинський! Та ж він був у Львові й не пише ні словечка про козаків, ані про якісь успіхи в Україні. А я не журюся нічим, тільки козаками, за якими все більше й більше тужу. Бо так багато грошей для них видавати й не ма-

Грав'юра з Праги, яка зображає козака, що брав участь у бою під Віднем (початок 18 ст.)
(Із збірки д-ра А. Жупаника у Відні).

ти їх вчасно, коли мені їх конечно треба — чи можна витримати? Отже, ще раз прошу, пішліть мені цих козаків, всі вози держіть наготові для них, бо без усіх інших можемо обійтися...».

До військових завдань козаків, які на-решті прибули своєчасно, належали пе-редусім розвідка і стеження ворогів у лісах довкола Відня. Таким чином, пере-важно володіючи турецькою мовою, ко-заки могли дати штабові союзного війсь-ка надзвичайно цінні прислуги.

12 вересня 1683 р., був день вирішаль-ного бою. Козацька кіннота і польські гусари відкрили бій наступом на турець-ке укріплення на південнім заході Відня. Увечері того ж дня розгромлені турки вже рятувалися втечею, і цим остаточно християнська Європа відкинула великий напад Ісламу. Козаки дуже заслужились у цій перемозі.

В старій листівці з 1685 року, під наго-ловком: «Риме — не жалуй твоїх гро-шей!» довідуємося про старання турків перетягнути бодай частину козаків на свій бік. Турецький султан написав гост-рий лист до козаків: «Ми вам наказуємо піддатися з цілим складом моєї команди, виступити проти наших ворогів і більше не бути слухняними польському короле-ві. У противному разі закуємо вас із

вашими жінками і дітьми у кайдани, ви-б'ємо вас разом з королем, і ваша країна буде приєднана до нашої держави».

Велику заслугу у визволенні Відня мав українець купець Кульчицький, який походив із Самбора, з Галичини. Коли 14-го липня 1683 р., почалася облога Від-ня і всі дороги до Відня були забльокова-ні, тоді запросив граф Штаремберг Куль-чицького до себе і передав йому листа, щоб доставив його до цісарської армії, да-леко поза містом, перебившись крізь ту-рецький табір. Кульчицький володіючи добре турецькою мовою, вибрався із сво-ім слугою на небезпечну дорогу. Перено-чувавши під вільним небом, побачив уранці море турецьких наметів. Довго роздумував, яку дорогу вибрати через ворожий табір. Хитрістю вдалося йому нарешті пройти табір: перебрався за тур-ка і, співаючи турецькі пісні, перейшов ворожу лінію. Якийсь турецький началь-ник запросив його навіть до свого шатра і погостив щедро. З такою хитрістю ді-стався Кульчицький до християнських загонів, де передав важливі письмові інформації та вернувся з відповіддю до Відня. Хоробро виконавши доручення, український купець Кульчицький дуже причинився до визволення Відня. Він і відкрив першу кав'ярню у Відні.

Теодор КУРПИТА

Л Ї В І В

Чужі ліси, чужі діброви,
Чужі під сонцем журавлі...
Привіт тобі, мій княжий Львово,
Окрасо рідної землі.

Ти місто мрій, ти жовтосиній,
Ти знак, і оклик, і рушій...
Ні Ян, ні Ніцце ані Ленін
Тебе не вирвуть нам з душі!

Ти зміст надій, ти перла карти,
Ти рейд копит, і путь коліс...
Угорі Юр стоїть на варті,
Внизу Богдан і Кривоніс...

Хай морщить день од жаху брови,
Хай ринком знов сповиває кров,
Ти Львовом був і будеш Львовом —
Чи Львувф, чи Лемберг ти, чи Львєв!

У ЗМАГАННІ ЗА ЧЕМПІОНАТ

Великий воєнний корабель «Емпайр Енвіл» привіз нас із Італії до Ліверпулю. Була пообідня пора, а надворі електричні світла, бо місто навістила тоді морська буря з темними морськими хмарами та громовицею проливали дощем. Страх залякував наші душі, а збентежені уми шукали позитивної розв'язки. Ми були збентежені такими великими контрастами між соняшною Італією та захмареною Англією. Нетерпливо всі ждали на перехід бурі.

Залишивши корабель і переїжджаючи автобусами на залізничну станцію, ніхто не жалів ані за кораблем ні за морем. Морські хвилі і коливання корабля не одному «рімінцеві» проривали кишки і відбирали охоту до життя. Був це одинокий час коли ніхто не спішився до кухні по обід і ніхто не відчував голоду, а просив Бога, щоб якнайскоріше дістатися на тверду землю, по котрій батьки наші навчили нас ходити. Довгий поїзд мчав до збірного пункту Шеффільду. Англійська сторожа поводитися дуже чемно і навіть починала розмову. Її цікавила наша живучість, веселість і безжурність. Молоді хлопці їдуть поїздом у чужій державі та ще й співають! Немає ради, така наша вдача! Де двоє українців — там і хор на три голоси! З вікон вагонів видніла Англія вкрита весняною зеленню. Повідмежовані кам'яними огорожами поля навівали страх на нас, молодих. Хто носив оте каміння? Хто вкладав?! Колишні раби чи воєннополонені? Невже ж це чекає і нас?! Ну і що? Пропасти не пропадемо. Головне, що маємо зміну, а чи вона буде гірша чи краща то час покаже. Їдемо вперед. Поїзд мчить, а ми співаємо й вимахуємо руками до зустрічних англійців, немов їхні справжні союзники, що бились під Монте Касіно і робили висадку на побережжі Нормандії.

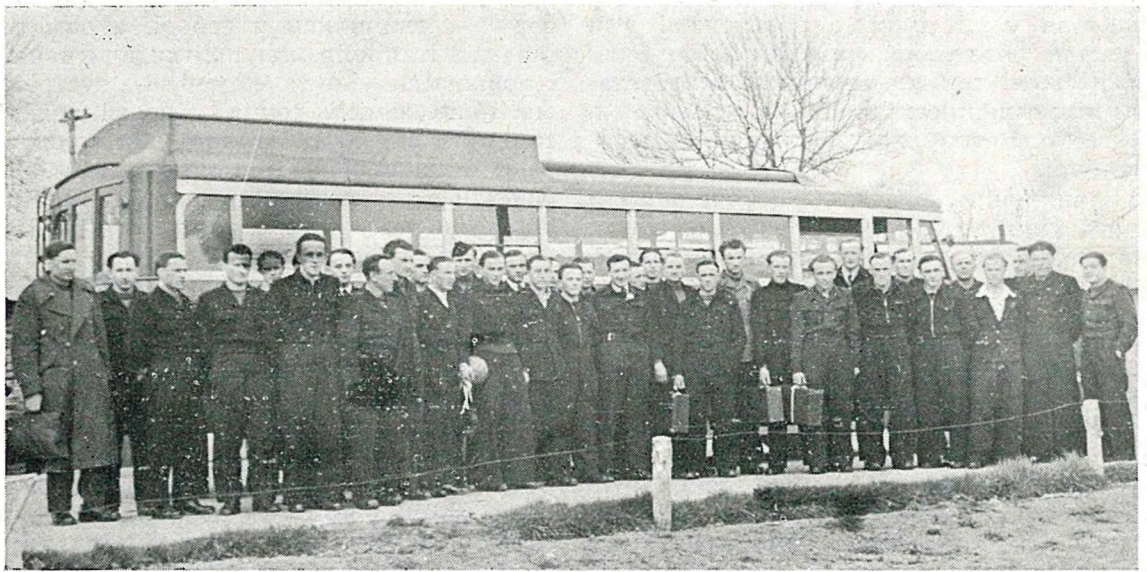
Так заїхали до Шеффільду. Місто ставлеварень, задимлене і похмуре. На узгір'ю колючі високі дроти й бараки. В них

наші попередники. Приїхали щасливо, але зле попали. Не до готелю, як сподівались, а в закритий табір. Ніхто однак не нарікав, бо всі ми прагнули зміни, зміну ми дістали. Замість Італії — прийшла Англія, замість вільного й відкритого табору — опинились у таборі, а замість цікавих італійців, що приглядались нам і приходили міняти «камічі» — зустріли англійців, замість сонця — дощ і мряку! Нарікати не було на кого, бо молитви наші були вислухані, і ми щасливо перейшли з першого етапу на другий. Поївши вперше англійського «пориджу», хлопці набрали скільки сили, що навіть відважилися зорганізувати футбольні змагання і показали англійцям, що ми не з монгольської Азії, а з тієї самої Європи, що і вони, і що їхній футбол зайшов також і в Україну.

Довго не дали нам англійці байдакувати у шеффільдському таборі. Весна оживала поля, німецькі полонені від'їжджали до дому, а на їх місце треба було робочих рук. Англійці добре приглядались нашим здібностям в Італії. Вони знали з обсервації, що це молода здібна маса. Маса, що не йде до роботи щоб робити, але йде щоб зробити. Англійці прислухалися, як нас вчили, що лінівство — це гріх! Про прив'язаність нашого народу до «земельки святої» англійці вивчили з історії і не диво, що більшу частину наших рімінців поселили в сільськогосподарські округи Англії. Найбільша частина припала на округу Кестевен-Голланд, що забезпечує країну найбільшою кількістю сільськогосподарських продуктів. Без будь якої образи, попала туди майже вся рімінська «сметанка», що загосподарилась у таборах «Горблінг», «Татершал», «Морбі», «Велінгор», «Бріг», «Кірмінгтон» і другі. Попав і я у цю агрикультурну частину Англії. Із Шеффільду поїзд привіз нас на залізничну станцію містечка Сліффорд, графства Лінколншир. На станції нас зустріли недосвідчені рекру-

ти. Їх поведінка не була ввічлива, а більш бомбастична і садистична. В марші до табору що був віддалений яких вісім миль, вони штовхали наших хлопців і підганяли. Марш був виснажливий і пригноблюючий. У Ліверпулі дали нам автобуси на меншу віддасть, а тут автоногами. Прийшовши до табору і побачивши німців нам стало зрозуміло, чому англійські вояки так погано відносилися до нас і чому німецька команда табору не зорга-

чук, Федішин та Дичковський. Коли англійці довідались, що й українці вміють копати м'яч, виповіли нам змагання. Вони були господарями і організаторами. Винайняли грище в сусідньому селі Білінгборо, що чванилося своїм грищем і популярністю своєї футбольної дружини в котрій також грали змагуни що сповняли службу вартових у нашому таборі. Вони ці змагання добре розрекламували, так що на них прийшли багато глядачів.

Змагуни й таборовики перед виїздом на футбольні змагання.

нізувала для нас ніякого транспорту. Щоб доказати англійцям що ми не є азійці у своїй поведінці, треба було закасати рукави і братися до діла. Так ми стали жителями табору число 80 — Горблінг недалеко містечка Сліфорд, графства Лінколншир. Як учити англійців і з чого починати? Найкраще з їхньої власної гри. З футболу. Хотіла доля, що до 80-го табору була приділена майже вся рімінська репрезентативна дружина. Вона була абсолютно добра! Замість поручників Бойка, Кутного, Харамбури, Поритка і капітана Стецька, були майже всі «молодики» із Куреня Молоді та Матуральних Курсів. Із рімінської репрезентативної дружини ядро нової горблінської дружини творили Душинський, Медве-

Футбол для англійців є річ знана, і є в їхній крові. Їх цікавило нове слово «Юк-рейнієн» і все що з ним пов'язане. Знаємо, що англійські дівчата є дуже цікаві, а спеціально, коли мова про хлопців чужоземців. Змаганнями судіював сержант Вотсон. Приглядалися їм також німці. Прийшли і всі наші таборяни, щоб піддержати своїх «амбасадорів» на дусі. Піддержати своїх «амбасадорів» на дусі. Піддержати і тим самим розпочати добру славу українського імені. Змагання були знамениті. Вислід не був футбольний, а вбивчий для англійців. Наші хлопці забивали ворота за воротами. Я ще не бачив, щоб в українців було таке сильне прагнення перемоги, як у тих змаганнях. Це був тріумф табору Ріміні, що

по суті речі був університетом для десяти тисяч учнів і підготував їх до життя на чужині. Футбол, що був зорганізований у характері міжтаборових лігових змагань, а теж між полками і різними частинами був тільки одним із багатьох факультетів рімінського таборового життєвого університету. Перемога українців у цих перших змаганнях мала величезне значення. Вона дала нашій братії великий респект серед англійців і німців. Наші побачили, що зі сильним рахуються і його респектують. Футбол здобув нам величезну популярність і довколишню славу. До нас приєднався колишній професійний футболіст Гудейкер, а теж німець-

далась укоротці ціла округа. Від табору на це летовище було около 15-ть миль, і наші таборовики всі пішли з табору пішком на летовище Кранвел, щоб піддержати наших »хлопців«. Серед англійців грали професіоналісти деяких відомих клубів англійських першої і другої дивізії. Почалися змагання. Наші кинулись завзято на противника. Воротарем англійської дружини був поляк. Біда-чисько п'ять разів мусів витягати м'яч із сітки. Кричав сердито на овоїх оборонців »Тшимайце того бомбовоздца« — тобто Влодка Душинського, котрий дійсно того дня немов бомбовик громив англійські ворота. Наша дружина здобула перемогу, з

Українські футбольні команди Татершалю і Горблінгу після товариських змагань.

кий лікар Льонген. З того часу не було вороття. Відповідальним за футбол був Е. Бірчак. Перемога українців над англійцями на їхній власній землі була для них прикрою, що й казати.

Недалеко міста Сліфорду є велечезне летовище Кранвел. Щоб утерти носа українцям, англійці зорганізували там спільну збірну одинадцятку щоб відплатити. Серед цієї англійської збірної були і наші сусіди поляки. Про змагання дові-

піснею на устах вертали таборовики в Горблінг. Ніхто не посмів заперечити заслуженої перемоги. З того часу футболісти стали навіть до певної міри упривілейованими членами табору.

Вороття не було. Англійські дружини запрошували тільки українську резервову дружину, бо грати з першою були за слабі. З першою репрезентативною таборовою дружиною розгравали тільки залишені ще деякі добрі німецькі дружини.

Футбольні змагання для таборовиків були прекрасною розвагою, а футбол і футболісти були дуже популярні в таборі.

Добровільний від'їзд Володимира Душинського та Федишина до Німеччини дещо послабив склад дружини. Все ж таки змагання відбувались, і англійці дозволяли винаймати автобус і їздити до других місцевостей на змагання. Братія дуже такі поїздки любила і на них нетерпеливо чекала. Головним підприємцем автобусової фірми був п. Грессвел, а душею і тілом з української сторони, був покійний вже І. Букеда. Дружина розгравала багато товариських змагань із англійськими летунськими дружинами в Кеттесмор, Вулфокс-Лодж, Гонтінгтон та другими. Розгравала також і з українськими дружинами. Найбільш престижові змагання були із футбольною дружиною «Броди» зі сусіднього табору Татершал. У той час табір Горблінг відзначував величаве свято. Приїхали багато гостей із сусідніх таборів. На програму дня вплинуто і футбольні змагання. Спортом у той час завідував Мирон Матчак. Дружина «Броди» мала прекрасний виряд. Чисто український, синьожовтий. Татершал втішався славою хору «Бурлаки», а Горблінг — футболом. Якщо б «Броди» мали побити Горблінг, та це означало б, що Татершал має все, а Горблінг нічого. Каже приповідка, що «Любімся мов брати, а рахуймося як жида», але не у футболі. Тут треба виграти! Та як? Наказав директор дружині «Броди», щоб не засоромити Дивізії і затерти невдачу під Бродами, але і наш керівник не спав і наказав нам, щоб ми вийшли переможно і не здались гостям! Змаганнями судював капітан Білінг — борської дружини Киртіс. Ми боялись, щоб українець нас судив! Змагання закінчились нашою перемогою. Вислід був 2 : 0. Змагання були дружні але завзяті, і на високому рівні. Вони були доказом, що треба вміти виграти, але треба вміти і програти чесно з чесним і в чесній грі.

Популярність наших футболістів зростала з тижня на тиждень. Поодинокі футболісти були заангажовані грати в англійських дооколишніх командах. Лев Дичковський грав для міста Стамфорд. Його брат Володимир грав для села Гріт-

гам. Федорко, Маслій та Маслякевич грали для Білінгборо. Для села Грітгам грав також воротар Федір Семенюк. У той час силою дружини був Федір Медвечук котрий аж до виїзду до Німеччини, щоб грати у німецькій Оберлізі, був скелею оборони і промотором дружини. Вслід за ним виїхав Федишин, але на їхні місця прибули Лесюк, знаний римінцем як «Меццо», Романів, Малицький, Ківчак, Божовський, Мацина та другі. Кілька разів брати Дичковські та Маслій приїжджали грати на підмогу українській футбольній дружині в Брадфорд. Виступи українських футболістів в окремих англійських футбольних дружинах мали свої позитиви й негативи. До позитивів досвід у грі, особистий контакт із гравцями, адміністраторами, а також із глядачами ентузіастами даного клубу. Добра поведінка наших гравців на грищі підчас гри, бездоганна техніка контролю м'ячем, коментарі про добру гру в пресових звідомленнях, світлини забитих воріт нашими гравцями — робили певну пропаганду. В змаганнях футболу метою обидвох дружин є виграти, або зремісувати, але ніколи не програти. Але м'яч є круглий і вислід змагань залежить часто і від щастя. Англійці вербували наших футболістів, щоб підсилювати свої дружини і тим самим покращувати можливості перемоги. В звичайних лігових змаганнях немає такого великого завзяття та напруження як у змаганнях за чашу, чи за спеціальні золоті медалі. Нашим гравцям, що грали для англійців дуже часто приходилося слухати різні образливі вигуки зі сторони глядачів противника. Пам'ятаю змагання Білінгборо, що приїхав грати проти Рускінгтону. В дружині Білінгборо грали трьох українців — Маслякевич на правій обороні, Федорко на правому крилі, а Маслій на позиції середнього напасника. Так доля хотіла, що в першій половині гри Білінгборо провадив 1:0. Ворота забив Маслій. Тому, що українці технічно стояли вище і співгравали між собою, глядачам це не подобалося. Замість схвалювати добру гру, вони почали вигукувати: «Забирайтесь до Росії!» «Назад до Сталіна», «Рускі, рускі!» Чим більш вони вигукували, тим нас більше ображували, а ми все завзятіше і завзятіше грали. В дру-

гій половині гри Маслякевич забив другі ворота. Серед глядачів знаходилась наречена Федорка Філіс, англійка, вона червоніла зі сорому за невихованість своїх земляків. Вигуки ставали вульгарні, але ми, за образливі вигуки відплатились перемогою над їхньою дружиною. Це був великий престижевий для нас день.

Перебуваючи в таборі Горблінг, футболісти та їхні симпатички користувались власним грищем, що було в дійсності власністю фермера сусіда Лоїда. Грище було добре і на ньому требовали не тільки змагунів першої та другої дружини,

Горблінг. Ініціатором Зборів був Мирон Матчак. Маючи добрі контакти із англійськими урядовими чинниками, він представив Зборам конечність зареєстрування футбольної дружини у Раскінгтон енд Дістрікт Ліг. »Доброю поведінкою та перемогами на крищах округи робитимемо українську роботу і серед глядачів і у пресі« — говорив він.

До керівних органів Українського Футбольного Клубу ввійшли: Е. В. Нілд — президент, англієць і дуже щирий приятель українців, Н. Німилович — голова, Л. Дичковський — заступник голови, М. Матчак — секретар, В. Хиляк — заступ-

Футбольна команда Українського Футбольного Клубу Горблінг, разом із Н. Німиловичем та М. Матчаком перед першими змаганнями Окружної Ліги 1949—1950 сезону.

але й всі любителі футболу. Згадати б хоча Михайла Куляка, що прямо жив футболом. Переїхавши до табору у Вулвокс-Лодж такої нагоди вже не було. Коли хтось приїжджав до нас грати, то ми мусіли «кланятись» довколишнім спортивним товариствам, щоб випозичили грище. Село Грітгам найбільше співпрацювало з нами.

Перейшовши на статут «цивіляків» і переїхавши назад до Горблінгу, адміністрація табору задумала зареєструвати нашу футбольну дружину при Окружній Футбольній Асоціації, і відбувати регулярні змагання у вищій лізі за чемпіонат. Основуючі Збори відбулись у таборі

ник секретаря, І. Букеда — скарбник та Й. Оклиш — господар виряду та грища. Збори рішили щоб дружина виступала під назвою »Юкреніен Юнайтед«. Спортивний виряд залишився той самий — форма і краски такі самі, як Лондонський Арсенал. Зареєструвавши гравців, члени адміністрації, гравці та симпатички приступили до солідної праці 1949-50 сезону. Обов'язок був великий і його треба було виконати. Треба було великої жертвенності в зусиллі, труді і фінансах. Тут не було вимівки, мовляв, що, в суботу чи неділю хтось працює, чи їде до дівчини в Олдгам, Брадфорд чи Манчестер. Треба було все залишити та йти на грище що-

суботи і змагатись у рядах дружини «Юкренис Юнайтед».

Перші змагання були 3-го вересня 1949 року, проти великого села Гекінгтону. Грали там здібні летуни з лєтовища Кранвел і нас «набили» 3 : 1. Такі «хрестини» нам не подобалися. Перша поразка стала рівночасно і наукою. Кожний відчув, що справа серйозна і вимагатиме максимального зусилля, коли схочемо вдержати добре ім'я українця і мати добрі осяги. Немає однак нічого злого, щоб не вийшло на добре. Слідуючої суботи, тобто 10-го вересня, ми знову грали. Тим разом ми відплатили дружині села Раскінгтон «набишши» їй 3 : 1. Граючи щосу-

респиденти мали й про що писати. Часами ми «сипали» англійцям по вісім, дев'ять, а то і дванадцять воріт. Найбільшими нашими противниками була дружина з летунської стршинської школи лєтовища Кранвел. Рівно ж студентська дружина міста Бостон. Летунів ми дуже респектували через добру технічну гру і взірцеву поведінку. Коли ми грали в них на стадіоні то програвали не більше, як 2 : 1. А коли були відплатні змагання у нас, то ми вигравали таким самим вислідом, або й дещо вищим. Після гри старшини звідси запрошували нас на гостинну перекуску. Проти бостонських студентів ми не мали щастя. З ними нам не

Футбольна команда «Юкренис Юнайтед» міста Сліфорд із чашею першуну Першої Дивізії Рускінгтонської і Окружної Ліги 1950—1951 сезону.

боти, ми втягнулись у рутину, набираючи при тому досвіду. Щосуботи газета «Лінколншір Еко» та «Сліфорд Газет», подавали дуже прихильні коментарі. В скороченні нас прозвали «Юкс». Англійці ко-

йшло. Перший сезон закінчився тим, що у табелі ліги ми зайняли друге місце після першунів-летунів і одержали відповідні медалі. Поминаючи цілорічні коментарі англійської окружної преси про ус-

піхи українських футболістів, що було очевидно позитивом, Матчак, члени адміністратори, змагуни та симпатики не були вповні задоволені. Не друге місце нам, а перше!

Підчас літнього відпочинку зосереджено всі пляни на новий сезон. Всі майже запряглись видержати ще один сезон і закінчити його чемпіонатом. Легко говорити, але важко виконати! На це потрібно сильних характерів і посвяти. Табір меншав, фінанси маліли, а завдання було величезне. Це не змагання однієї суботи, а цілорічний футбольний сезон. На наше нещастя табір у Горблінгу зачинено, а залишенців перевезено до містечка Сліфорд та приміщено у цивільному таборі. У таборі залишились лише п'ять-шість футболістів, решта роз'їхались. Найбільшим ударом був виїзд змагунів Лева Дичковського — капітана дружини, його брата Володимира та Петра Маслія в околиці Скаторпу, що був віддалений понад 40 миль від Сліфорду. Трагічно приходилось починати новий 1950-51 сезон. Та він однак почався. Почався з уваги на вояцьку впертість та настанову не здатись!

Сезон розпочали ми латинським мотом «почерез труднощі до зір»! Ми мучились, але не здались. Результат? Чемпіонат першої ліги, чаша й медалі! Радості не було меж! Її поділяли всі, бо це був результат спільного зусилля. Кожний змагун одержав заслужену медаль і з нею пішов у світ. Чаша одначе залишилася при Окружній Футбольній Асоціації. На ній написано: «Юкренієн Юнайтед — Чемпіонс 1950-1951». Цього вже

ніхто не зітре. Це видимий доказ жертвенности, спортивности духа та витривалости не самих лише змагунів, але й цілого гурта прихильників спорту та всіх тих симпатиків, що не пропустили ні одних змагань, не шкодували часу ані грошей, щоб лише вможливити й допомогти футболістам добитись успіху. В першому сезоні довелося вдоволитися медалями за друге місце, маючи на одну точку менше за чемпіона летунів із Кранвел. Тим разом торішній першун летуни зайняв наше місце з попереднього року, а нам припала роля першуна, після дуже завзятих змагань.

У сезоні чемпіонів розіграно разом 32 змагання, в тому 20 за першість ліги, а решта за всякі чаші і медалі. Виграно 23, зремисовано 2, програно 7-м змагань. Здобуто 177 воріт, втрачено 38. У змаганнях за чемпіонат здобуто 81, а втрачено 23 ворота. «Королем стрільців» став «Маріянко» Малицький — 27 воріт, а зараз після нього висунувся капітан Л. Дичковський — 26 воріт, а на третє місце, Віктор Божовський. Клуб грав у такому окладі: Теодор Семенюк, Володимир Дичковський, Михайло Романів, Петро Маслій, Лев Дичковський, Володимир Ківчак, Михайло Хоптяк, Лесюк, Віктор Божовський, «Маріянко» Малицький, та Маслякевич. Як резерва грали Мацина, Федорко та Осадчук, а також два німці.

Після урочистого вручення чаші, медалів, офіційної світлини та прийняття з похвальними промовами, хлопці помандрували у світ, залишивши історію і спомини.

ЗІ СКРИЖАЛІВ ІСТОРІЇ

СТАРОВИННІ ГЛУХІВСЬКІ ГАРМАТИ

На підставі зібраних відомостей з різних вірогідних джерел та музеїв відомо, що в другій половині XVII і першій половині XVIII століть значними центрами виробництва гармат в Україні були Київ, Львів, Глухів, Ніжин та Новгород Сіверський. У цих містах існували чималі на той час ливарні майстерні, в яких відливали гармати з міді та бронзи.

Далеко поза межами України особливо славились своїми гарматами глухівські майстри-людвисари Йосип Балашевич, його син Карпо та інші. Виготовлені ними гармати відзначались високою якістю і чудовими орнаментами прикрасами з рослинного та тваринного світу. Ці гармати використовувались у боях козацького війська з турками поляками, москалями, татарами, шведами.

В різних містах пощастило відшукати шість гармат, відлитих у Глухові в кінці XVII і на початку XVIII століть. Одна з них, виготовлена «збройної справи майстром» Йосипом Балашевичем у м. Глухові в 1692 р., має досить цікаву історію.

Наприкінці XVII і на початку XVIII століть ця польова гармата була на озброєнні українських козаків і використовувалась у боях. Про це переконливо свідчать глибокі шрами та гризанини, які є в дуловій частині гармати.

Пізніше ця гармата опинилась у портовому місті Миколаєві, де тривалий час стояла біля входу в «Будинок для приїжджих високошанованих осіб». В 1891 р. її забрали до Петербурзького історичного артилерійського музею, а

потім до Центрального військово-морського музею СРСР в Ленінграді і тепер вона там зберігається.

В Ленінграді, в Ермітажі, знаходиться ще одна старовинна гармата вагою 16 пудів, теж відлита в Глухові.

В Чернігівському історичному музеї зберігаються дві гармати, відлиті в Глухові в 1713 р., і одна, виготовлена в Глухові майстром Карпом Балашевичем у 1717 р.

Всі ці унікальні гармати розповідають про історію розвитку артилерійської науки та техніки в Україні і є цінними історичними пам'ятками гарматно-ливарної справи в Україні в кінці XVII і в першій половині XVIII століть.

ДАВНІ ІСТОРИЧНІ ПАМ'ЯТКИ В ЧИГИРИНІ

В овіяному легендами Чигирині знайшли нещодавно цілий історичний документ-щоденник останнього коменданта Чигирину, фортифікатора Патріка Гордона. Військовий інженер залишив не тільки опис боїв, а й плян стародавнього міста. Цей унікальний документ є у пригоді реставраторам, які працюють над поверненням т. зв. Богдановій горі її колишнього вигляду.

Чигирин стане початком великої історії експозиції черкаського краю. Складовою частиною її буде також село Суботів, засноване Михайлом Хмелем. Досі археологи знайшли фундаменти оборонних башт і ряд поховань в Іллінській церкві, родинній усипальниці Хмельницьких, яку збудував Богдан у 1653 р. Ту церкву тепер реставрують за проектом архітекта С. Кілеса.

Монументальній споруді повернуть первісний вигляд звільняючи від пізніших нашарувань.

Церква, в якій був похоронений 1657 року Богдан Хмельницький, становить не тільки історичну, а й художню цілість.

Впорядковано вже три знані криниці, які за народними переказами колись збудували за наказом гетьмана.

Завершенням в експозиції Чигиринського історичного комплексу буде Холодний Яр, який зберігає пам'ять про багатьох видатних людей. Стоїть там досі тисячолітній дуб Максима Залізняка, а напис на Троїцькій церкві засвідчує про перебування в ній Тараса Шевченка.

Головна тема нового історичного комплексу на черкаській землі — національно-визвольний рух українського народу.

ПІД ШАТАМИ СТАРОДАВНЬОГО ДУБА

Замріяно шепочуть верховіття дерев у «парку культури й відпочинку» міста Дніпропетровська, колишнього Катеринослава.

Гарно в гаю-парку в будь-якій порі року. Весною він зустрічає відвідувачів голосним щебетанням різного птаства, пахощами зелених трав і квітами дерев, у літню спеку вабить прохолодою, що цілоденно зберігається в лоні дерев. А восени парк, розмальований різними барвами веселки, манить в обійми своєї тиші...

Серед парку, на пагорбі, тихо шепоче верховіття стародавній велетень — дуб.

Загубив він лік своїм рокам, проте не забув легенду-баладу, свідком якої він є. Підійдімо до нього, вблагаймо старого, і розповість патріарх лісів нам ту легенду-бувальщину.

... Ревуть, клекочуть грізні пороги сивого Дніпра-Славути. Горами розноситься той стогін Дніпровою ущелиною, котиться до гирла річки Самари і, вдарившись об Кутову Скелю, лине за Дніпро, завмираючи в просторах Ди-

кого Поля.

Тут, на Кутовій Скелі, ген-ген по площині розташоване поселення-зимівник запорожців, що зветься Половиця. Невелике поселення, кільканадцять осель, але стародавнє. Стояло воно ще за часів славного кошового Сірка.

Великі на дві половини старовинні хати Коло хат комори, кошари на худобу та інші оселі. Остеронь кожного двору — клуні й токи. Подвір'я обнесені плетеними із хворосту тинами з мережаними шелюговими ворітьми.

Навколо подвір'я і в подвір'ях охайно та чепурно. Але найбільше диво, в якому потопас вся Половиця — це чарівний сад (нині парк ім. Тараса Шевченка), насаджений працьовитими руками запорізького осавула, старшини Половиці — Лазарем Глобою.

Гай-гай! Давно це діялось, але вдячні нащадки зберегли пам'ять про славного трударя, яка просякла товщею віків.

Хто ж був цей лицар-трудівник? У селах

понизов'я блакитноводої річки Орелі, на колишній Полтавщині здавна живуть вільні селяни на прізвище Глоба. У хроніках минувшени згадуються вояки з цим прізвищем. Найвідомішими були у другій половині XVIII століття дві людини із прізвищем Глоба, яких декотлі зм'яшють.

Як відомо, під час остаточного зруйнування за велінням цариці Катерини II в 1775 році Запорізької Січі, кошовим писарем був Глоба. Відомо й те, що кошового Петра Кальнишевського, писаря Глобу та іншу старшину Січі з наказу фаворита цариці, Григорія Потьомкіна, ув'язнено. Кальнишевського заслано у «спокучну обитель» на Соловки. Цей нескоримий лицар пробув у «ведмежій ямі», в нелюдських умовах понад двадцять років, і помер на 112-му році свого безталанного життя. Писаря Глобу та іншу старшину спіткала легша доля, проте їх сліди маловідомі.

У хроніках тих же часів відомий іще Лазар Глоба, про якого й буде мова.

Ще за часів легендарного полковника Семена Палія був завзятим січовиком Лазарів батько. В одному з походів проти лютих ворогів рідного краю татар і турків цей Глоба загинув, лишивши сина Лазаря, інших дітей і дружину. Лазар виховався на Січі, навчався в кошівській школі і став згодом лицарем-козаком.

Після першого зруйнування весною 1709 року царем Петром I Запорізької Січі на Приоріллі почали нападати кримські татари. Десь у 30-х роках XVIII ст. були вицяті зруйновані приорільські простори. Згинула тоді вся родина Лазаря, а його кохана дівчина стала полснською. Зібрав згодом Лазар Глоба свої пожитки й переселився у велике запорізьке городище — Нові Кодаки, що існує й нині. Крім вояцького хисту, Лазар мав іще хист кравця, працюючи для коша й поселення.

Десь у 60-х роках XVIII ст. Глоба із друзями переселився з Нових Кодаків до Половиці. Крім кравецтва та інших промислів, була в Лазаря найулюбленіша пристрасть — насаджувати сади. Садив і садив уже немолодий одинак (Січ — мати була йому й за дружину) на Кутівій площині дерева. І виріс там дивний гайсад, в якому потонуло й поселення Половиця.

Часто найжджала до Половиці січова братія. Рокотали тоді кобзи-бандури, свистіли сопілки й лунав над Дніпром-Славутою та по заплавах голосний спів козаків. І аж десь опівночі іскрометними танцями підхмелених козаків, від яких стугоніла Кутова Скеля, кінчалася лицарська забава.

Важкими невблаганими кроками чвчвали грізні часи для вільної козацької республіки — Запорізької Січі. За велінням «вражой баби»,

Катерини II в 1775 році остаточно зруйновано Запорізьку Січ і зліквідовано вольності та права запорожців.

1787 року Катерина II вирішила об'їхати «свої» південні володіння. Весною прибула до городища Нові Кодаки. Володарці та її фаворитові Потьомкіну так сподобались тутешні місця, що 9-го травня 1787 року на площі коло Половиці було закладено у присутності цариці собор який названо Преображенським (нині реставровується в усій своїй красі) й велено розбудувати місто Катеринослав.

Забрали тоді полсвчани своє майно й розійшлися по сусідніх поселеннях, бо цариця подарувала Половицю Потьомкінові, де він почав будувати собі палац. Лазар Глоба, вже старий, але ще міцний, вибрав собі місце коло Подільського озера, відмежував вільної ще тоді землі, збудував собі хату й почав насаджувати другий сад. Садив різні дерева, а між ними й дуби. Крім того, перший посадив алеї тоді ще «нової» медоносної деревини — білої акації. Примандрувало це дерево до Європи в XVII столітті з-за далекого океану, з Північної Америки.

І цей завзятий лицар-садівник перший посадив ці дерева в цих краях.

Дивний сад шумів своїми коронами над Подільським озером, коли в 1793 році, проживши 105 років, помер Лазар Глоба. Січовики шанобливо поховали його під молодим дубом в Подільському саду, що нині зветься парком ім. Чкалова. Обложили каменем могилу лицаря й поставили міцний дубовий хрест. Згодом хрест був замінений на мармуровий обеліск із написом про славного лицаря і його сади.

До ста років простояв обеліск на могилі Глоби. Але грізні часи воєн і руїни не пощадили цієї пам'ятки: обеліск зник. І лишився стародавній дуб сиротою, бо з усіх насаджених Глобою зберігся він один.

Та вдячні нащадки не забули завязаного трударя, увічнивши нині його пам'ять.

... Продовжує шепотом верховіття свою легенду стародавній дуб. А під його шатами збудували нащадки з металу й каменю пам'ятку: старий садівник, босоногий апостол краси, натруджений руками саджає деревце, в короні цього деревця пернаті митці-птахи славлять пісню відвічну володарку землі — людську працю. Прославляють птахи лицаря-трударя. Це — пам'ятник Лазареві Глобі, який було відкрито 17-го вересня 1972 року в колишньому Озерному саду, нині парку ім. Чкалова у Дніпропетровському. Пам'ятник людині, що некорисливо працювала для нащадків, не думаючи про славу й цим найбільше заслужила права на неї!

Іван Помазан

ДЕ ПОХОРОНЕНИЙ КНЯЗЬ ДІР?

Новгородські князі Аскольд і Дір правили Києвом і другій половині IX століття. Очевидно, вони озолотіли містом 892 року. Але новгородський князь Олег не визнав їх володарями

Києва. Можливо, цим і можна пояснити похід 882 року князя Олега на Київ. Літописи досить докладно описують його.

Прибувши до Києва і висадившись на березі

Дніпра, Олег покликав до себе Аскольда і Діра. За літописами, Олег влаштував на березі Дніпра засідку. Коли з міста прибули Аскольд і Дір, Олег звинуватив їх у незаконному захопленні влади. Тут же, на березі Дніпра, у 882 році над князями відбувся суд. Аскольд і Дір були страчені. Поховали їх у різних місцях Києва. За легендою, князя Аскольда поховано на березі Дніпра, на місці його загибелі, на кручі, яка й донині називається Аскольдовою могилою. Літописець Нестор згадує й про могилу князя Діра. Він похоронений на кургані, де пізніше, за Ярослава Мудрого, була споруджена церква святої Ірини. Місце цієї давньої споводи в 1833 році встановив археолог Л. Лохви-

цький. Це ріг вулиць Володимирської та Софійської (нині вул. Калініна).

Кургани в ті часи у місті ще зберігалися. У другій половині XIX століття у зв'язку з житловим будівництвом їх почали знищувати без усяких археологічних досліджень. Але ж деякі могильники вдалося дослідити, зокрема великий курган, про який писав Нестор. Археолог Я. Волошинський, відомий своїми розкопками могильників IX-X століть, у 1861 році розкопав цей курган. Він виявив там атрибути поховальної церемонії, зокрема велику курильницю. Такі курильниці були символом влади київських князів у дохристиянську добу. Отже, курильниця могла належати князеві Діру.

АЗОВСЬКЕ КОЗАЦЬКЕ ВІЙСЬКО

У 1828-1829 роках Росія вела війну з Туреччиною. До цієї війни Туреччину підтримувала Англія, яка прагнула послабити позиції Росії на Кавказі і в Криму, забезпечивши там своє панування. На початку війни козаки Задунайської Січі, що існувала на підвладній Туреччині території, султанський уряд наказав виступити разом з турецьким військом проти Росії. Під час воєнних дій, в травні 1828 року, 1500 задунайців на чолі з кошовим отаманом Йосипом Гладким на 42 човнах приєдналися під Ізмаїлом до російської армії. З цих козаків було сформовано Дунайський козацький полк, який особливо відзначився в боях за здобуття турецької фортеці Ісакчі.

Після закінчення війни колишні козаки Задунайської Січі виявили бажання оселитися в Україні. В 1831 році царський уряд розмістив їх в Олександрівському повіті Катеринославської губернії на узбережжі Азовського моря між містами Вердянськом і Маріуполем (тепер місто Жданов), створивши з них Азовське козацьке військо. Гладкому було надано чин полковника російської армії (пізніше він став генералом) і призначено його наказним отаманом Азовського козацького війська. Щоб збільшити чисельність війська, до нього приєднали Петровський міщанський посад і Стародубську станицю, заселені місцевими селянами і переселенцями з Чернігівської губернії, а також Новоспасовське поселення державних селян, які користувалися казенною землею і були феодално залежними від держави, вважаючись особисто вільними.

Головним обов'язком азовців була охорона західного узбережжя Азовського моря. В 1837 році для охорони східного узбережжя з Азовського козацького війська сформовано військову флотилію з 10 командами, яка постійно крейсерувала на визначеній ділянці. Поряд з цим козаки займалися землеробством і рибальством. За виконання військової служби їх було звільнено від повинностей і податків.

У військових справах Азовське козацьке військо було підпорядковане новоросійському в Катеринославі (від 1926 року Дніпропетровськ), а в цивільних — бессарабському в Кишиневі генерал-губернаторові.

В середині XIX століття царизм почав переселяти козаків на Кавказ. Це викликало протести козаків, частина яких повернулася до Туреччини. Інші були силоміць переселені на Північний Кавказ у різні станиці Анапського округу та Закубанської області. Азовці, невдоволені, тяжкою військовою службою і примусовим переселенням, підняли повстання, яке було жорстко придушене. Згідно з царським указом від 11 жовтня 1865 року Азовське козацьке військо, що налічувало 6065 чоловік, було ліквідоване. Рядових козаків перетворено на селян, а старшині надано дворянство і земельні володіння. Регалії, зброю і флотилію передано Кубанському козацькому військові, що було сформоване в 1860 році з Чорноморського козацького війська і ще 1792 року переселене з України на Кубань.

**ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ, КОЛЬПОРТУЙТЕ Й
ЧИТАЙТЕ ЖУРНАЛ «СУРМАЧ»!**

ВІЙСЬКОВА ХРОНІКА

НОВИЙ АМЕРИКАНСЬКИЙ РАКЕТОВИКИДАЧ

Американські фірми, які продукують зброю і військовий виряд одержали замовлення від американської армії на продукцію нового ракетовикидача, який може вистрілювати поодинокі або сальвою 12 ракет. Цей ракетовикидач є подібний своїм виглядом до советських «катуш». Ракетовикидач є швидкохідний і його можуть обслуговувати лише три чоловіки. Ракети мають засяг до тридцяти кілометрів.

ЛЕГКА ВІЙСЬКОВА АВТОМАШИНА

В румунській армії поступила до вжитковання нова легка автомашина ПКВ АР0240, призначена до перевозу вояків і військового вряду. Машина розвиває 110-кілометрову швидкість на годину й може везти 700 кілограмів тягару.

ПІХОТНИЙ ГРАНАТОМЕТ

У 1981 році американська піхота одержить новий тип гранатомету М224. Цей новий гранатомет є набагато легший ніж теперішній М29 бо важить лише 45 фунтів. Засяг гранат становить 3,500 метрів. Гранатомет можуть нести без труднощів два вояки, або навіть один вояк.

ШВЕДСЬКА КОРИСНА АВТОМАШИНА

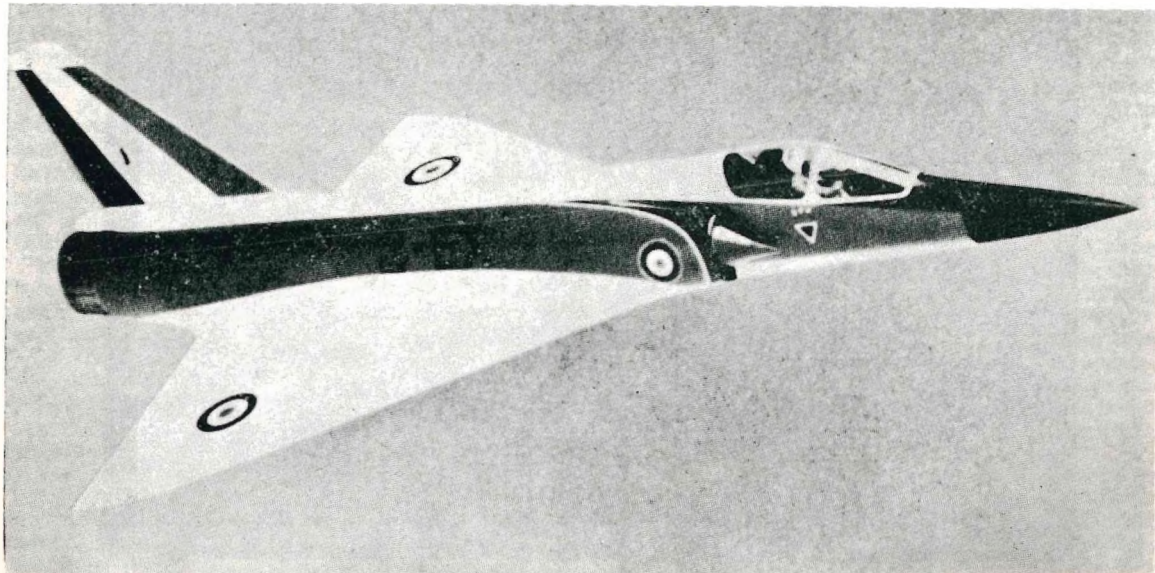
Шведська державна фірма Форенад Фвбріксеркен яка продукує зброю і військовий виряд випродукувала дуже корисну опанцирену ав-

томашину звану Мінотавр, котра може зовсім безпечно під'їздити до невибухлих гарматнів, мін та іншого вибухового матеріялу викопувати його зі землі та знищувати. Автомашина керується радіосистемою з віддалі та сигналізує про кожную знаходку.

МІРАЖ 2000

Французьке летунство одержить у 1982 році новий бойовий літак — перехоплювач Міраж 2000. Літак важитиме 10 тонн, буде озброєний ракетами й може піднятися до висоти 18,000 метрів.

Французький бойовий літак — перехоплювач Міраж 2000.

ГОЛЛЯНДСЬКИЙ АМФІБІЙНИЙ ПАНЦЕРНИК

Голляндська армія одержала до користування новий тип амфібійного панцерника. Важить 29,700 фунтів, розвиває скорість 38 миль на годину, може плисти на воді й бути пригожим до всяких амфібійних операцій.

РОЗБУДОВА КАНАДСЬКОЇ АРМІЇ

Канадський уряд має намір збільшити свою армію продовж наступних чотирьох років. План збільшення армії не передбачає творення нових військових одиниць, але поповнення і збільшення існуючих. На розбудову канадської армії буде призначено щорічно приблизно 100 мільйонів доларів.

ЯПОНСЬКИЙ РАКЕТОВИКИДАЧ

Японська армія одержить унедовзі новий ракетовикидач Ш75. Цей ракетсзвикидач може вистрілювати ракети поодинокі або сальвами — 30 ракет нараз. Ракети мають засяг на 15,000 метрів.

НОВІ ШОЛОМИ В БОЛГАРСЬКІЙ АРМІЇ

Болгарська військова індустрія почала продукувати новий тип шоломів для болгарського війська, яке тепер закинуло советські шоломи, а повернулося до типу давніших шоломів, що їх носила болгарська армія перед другою світовою війною, а які були дуже схожі на німецькі.

СУКУРІ EE17

Так називається нова бразилійська панцерна автомашина, яку вкортці одержить бразилійська армія. Це нова панцерна машина, яка може бути також використана до знищування танків, маючи 105 мм скорострільну гармату, яка вистрілює 5-8 стрілен на хвилину. На добрій дорозі ця панцерна автомашина розвиває скорість до 110 кілометрів.

МОБІЛЬНА ПРОТИЛЕТУНСЬКА ГАРМАТА

В ЗСА випродукували нову мобільну протилетунську гармату ДІВАД. Вона визначається повною оперативністю в будь-яку погоду, а її гарматня система керується радарною апаратурою. Двогарматня система є 35 мм або 40 мм каліброва.

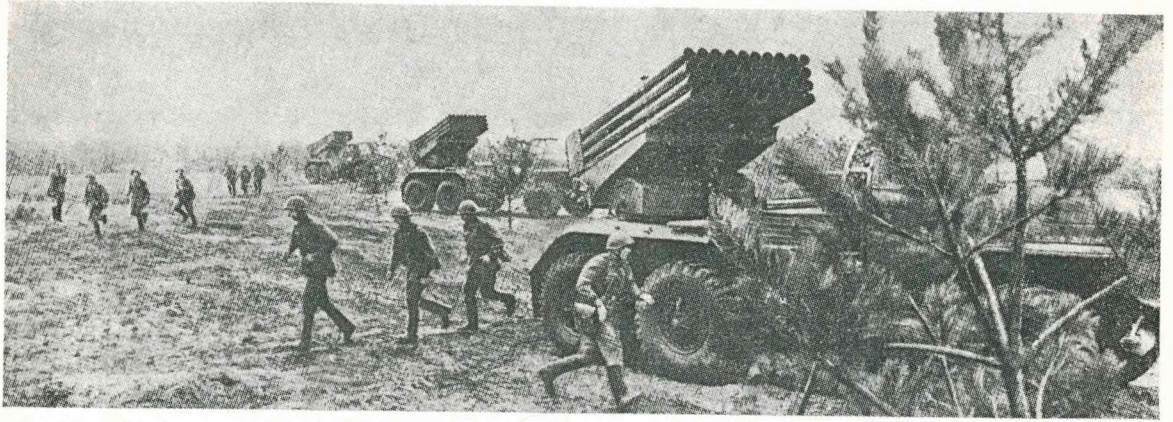
Американська мобільна протилетунська гармата в дії.

Перед виїздом на бойові вправи однієї танкової частини військ НАТО.

Наймодерніші літаки на спільному вишкільному аеродромі НАТО в Європі.

Советські «катюші» в наступі на маневрах.

Югославська територіяльна армія, яка вишколюється головню в партизанській війні, на випадок нападу ворога на Югославію.

З ДІЯЛЬНОСТІ ОБВУ

ЗВИЧАЙНІ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ОБВУ

У суботу, 3-го червня 1978 року, відбулись у Лондоні, в залі місцевого Відділу СУБ звичайні Загальні Збори Об'єднання бувших Вояків Українців у В. Британії, що їх відкрив о год. 2.00 по полудні голова ОБВУ хор. інж. Т. І. Кудлик та попросив всч. о. митрофорного протоієрея, капеляна ОБВУ, провести молитву. Президії Зборів була обрана у слідуючому складі: голова Зборів — пор. Богдан Микитин, заступник голови — сотник Іван К. Гвоздик, а секретарі — побр. Михайло Захарчук і побр. Володимир Нагайло. До Почесної Президії були запрошені: всч. о. митр. прот. С. Богатирець, проф. В. Василенко — голова СУБ та представники українських громадських організацій у В. Британії.

У часі Зборів працювали слідуючі комісії:

а) Верифікаційна: побр. Михайло Татарчук, Михайло Музика й М. Дутка;

б) Номінаційна: пор. Нестор Мулька, побр. Богдан Головатий і побр. Маркіян Шептицький;

в) Фінансово-бюджетова: побр. Маріян Гайва, Василь Крук і Михайло Ткачук;

г) Резолюційна: пор. Микола Веремієнко, д-р Святомир М. Фостун побр. Олександр Марковський;

г) Провірки протоколу з попередніх Зборів: побр. Клим Роснецький, Петро Кіщук і Мих. Ткачук.

Згідно звіту Верифікаційної комісії на Загальні Збори ОБВУ прибули 32 делегати, що мали 49 голосів і заступали 1470 членів. Не всі клітини ОБВУ прислали своїх делегатів на Збори.

Загальний звіт із діяльності ОБВУ за 1976-1978 рр., склав ген. секретар ОБВУ д-р С. М. Фостун. Кожний делегат одержав друкований звіт, а також такий звіт був розісланий всім клітинам ОБВУ в терені. Звіт із фінансово-господарської діяльності склав побр. Маріян Гайва, фінансовий референт Головної Управи ОБВУ.

Учасники Зборів привітали оплесками заяву голови Суду Чести ОБВУ, який сказав, що продовж звітної каденції не було ніяких судових справ.

За Контрольну Комісію ОБВУ звітував побр. інж. Василь Олесків, який ствердив, що все книговедення і фінансова господарка ГУ ОБВУ, все діловедення було в найліпшому порядку та запропонував Зборам уділити абсолюторію уступаючій Головній Управі, яка й була уділена одноголосно.

Після уділення абсолюторії уступаючій Головній Управі голова Зборів попросив до усних привітів представників громадських установ і організацій. У першу чергу вітав сердечно Загальні Збори всч. митрофорний протоієрей С.

Богатирець, висловлюючи свою радість, що має змогу бути на Зборах та висловив найсердечніші побажання для ОБВУ в дальшій праці. Вітали Загальні Збори. ОБВУ та висловлювали побажання дальшого успішного розвитку й діяльності: проф. В. Василенко — голова Союзу Українців у Великій Британії, мгр Степан Онисько — голова Української Комбатантської Ради у В. Британії, п-і Богданна Крушельницька — представниця ГУ Організації Українських Жінок, інж. Т. І. Кудлик — голова Центрального Патріархального Комітету ПУКЦ у Вел. Британії. Проф. Петро Цимбалістий вітав Збори як представник Українського Вільного Університету й як голова «Нової Фортуни», інж. Степан Кіндій вітав від Управи Союзу Гетьманців Державників, дир. І. Равлюк від Управи Бібліотеки й Музею ім. Тараса Шевченка в Лондоні. Побр. Михайло Захарчук склав привітання від Українського Християнського Руху, п-і Варка Лаврушка вітала Збори від Лондонського Гуртка ОУЖ, побр. Маркіян Шептицький від місцевого Відділу СУБ, а побр. Михайло Ткачук привітав Збори як голова місцевого Відділу ОБВУ.

Письмові привіти прочитав побр. Михайло Захарчук. Вони наспли від: Його Блаженства Блаженнішого Патріарха Йосифа І, ген. пор. Михайла Крата, Президії КОУГЦУ, Дирекції Української Центральної Інформаційної Служби, Головної Ради Українського Товариства у В. Британії, Крайової Управи Спілки Української Молоді у В. Британії, Крайової Пластової Старшини, Управи Товариства Українських Літераторів, Управи Легіону С. Петлюри та від Управ Відділів ОБВУ в Единбурзі, Брандфордті та Волвергемптоні.

На внесок Номінаційної комісії Загальні Збори обрали одноголосно пор. Богдана Микитина головою ОБВУ на чергову дворічну каденцію. Головна Управа ОБВУ була вибрана в слідуючому складі: сотник І. К. Гвоздик, д-р Святомир М. Фостун, пор. Нестор Мулька, пор. Михайло Якуб'як, пор. Володимир Вашкович, побр.: Петро Кіщук, Маріян Гайва, Богдан Головатий, Михайло Захарчук, Володимир Лесюк, Володимир Нагайло, Володимир Янківський, Андрій Гавірко і Маркіян Шептицький. Заступниками членів ГУ були обрані побр.: Мих. Татарчук, Василь Гуменюк і Олекса Дем'янчук.

Контрольна Комісія була вибрана як слідує: побр Михайло Призюк — голова, інж. Петро Маслій і побр. І. Скальський — члени. Заступники: побр. Михайло Поврозник і побр. Ярослав Фатерига.

Суд Чести: пор. Микола Веремієнко — голова, а члени: дир. І. Равлюк і побр. Михайло

Музика. Заступники: побр. Павло Гошко і побр. Василь Скалич.

На внесок Номінаційної комісії Загальні Збори обрали аклямацією хор. інж. Т. І. Кудлика Почесним Головою ОБВУ.

З черги Збори заслухали проект бюджету, що його предложив побр. М. Гайва, а також і загальний план праці ОБВУ в черговій каденції, що його предложив д-р С. М. Фостун. Обговоривши обидва проекти учасники Зборів їх прийняли.

Згідно з рекомендацією Гол. Управи з попередньої каденції Збори нагородили хор. інж. Т. І. Кудлика, а також побр. інж. Василя Олеськова медалями — почесним відзначенням ОБВУ за їхню довголітню працю в цій комбатантській організації.

Перехідну чашу — відзначення за прикладну працю у звітній каденції одержав на один рік (1978) Відділ ОБВУ в Ноттінгемі, а на черговий (1979) Відділ ОБВУ в Единбурзі.

В дискусії над звітами та у внесках і запитках виступали: побр. В. Герелюк, Андрій Гавірко, Володимир Рівний, М. Васильків, К. Роснецький, п-і Богданна Крушельницька, Мих. Ткачук, дир. І. Равлюк, інж. В. Олеськів, побр.

М. Гайва та д-р Святомир М. Фостун.

У своєму слові нововибраний голова ОБВУ, дякуючи за вибір заявив, що в дальшій діяльності ОБВУ, яке є сильною і насправді найбільшою українською комбатантською організацією у вільному світі, повинно бути плекання і зберігання вояцької традиції, розрібка студійних військовознавчих матеріалів, видання друком вояцького пісенника з часів другої світової війни, плекання побратимства, дружня співпраця і діяльність звернена на аспект, щоб ОБВУ залишило щось тривкого для молодого покоління й пам'яткового по собі для української сторії.

Резолюції, що їх зачитав голова резолюційної комісії пор. М. Веремієнко були схвалені голосними оплесками.

Висловивши подяку господарям, комісіям і Президії Зборів, всім представникам громадських централ і організацій за їхнє прибуття на Збори, а також усім делегатам за активну участь у діловому перебігу Загальних Зборів, голова Президії закрав Збори о год. 6.00 увечері, а на закінчення Зборів відспівано національний славень.

Учасник Зборів

ВШАНУВАЛИ ПАМ'ЯТЬ ПОЛК. ЄВГЕНА КОНОВАЛЬЦЯ

Хоч уже відбулися відзначення сорокріччя смерті сл. пам. полк. Є. Коновальця, організатора і провідника УВО й ОУН у Роттердамі й в Лондоні, проте Округа ОБВУ у Мідлленді не хотіла залишитися позаду й влаштувала відзначення цієї річниці в Тарасівці, в неділю 25-го червня 1978 року. Організатором і промотором святкової академії був як завжди член ГУ ОБВУ й голова Округи побр. Петро Кіщук, і він очолював покликаний Святковий Комітет, до якого ввійшли представники громадських організацій.

О год. 11.00 дня Службу Божу при великій участі народу (около 1000 осіб) відправив всч. о. крил. Микола Матичак, а спілну Панахиду за спокій душі сл. пам. полк. Євгена Коновальця відправили разом всч. о. крил. Микола Матичак і о. Григорій Лазієнко — капелян СУМ. Під час Служби Божої і Панахиди, а пізніше в часі відкриття святкової академії стояла почесна стійка з прапорами (СУМ, Пласт, ОБВУ, ОУЖ, ОУН).

У своїй проповіді всч. о. крил. Микола Матичак присвятив велику увагу борцям за волю, з яких провідною постаттю був сл. пам. полк. Євген Коновалець та його послідовники, наводячи цитати чужинців, котрі перебували в московських концтаборах з українськими націоналістами, як також і з нашими церковними мучениками, як з Ісповідником Віри Блаженнішим Патріярхом. Проповідь була виповнена оптимізмом у боротьбі за права українського народу.

Святкову академію відкрив о год. 2.45 по полудні голова ОБВУ пор. Богдан Микитин, якого покликав побр. Петро Кіщук, вітаючи зібране громадянство. На задній стіні сцени просторі залі «Хортиці» виднів портрет полк. Євгена Коновальця з датами й написом «Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за неї»!

Святкове слово виголосив д-р Святомир М. Фостун, розвинувши в ньому широке полотно пройденого шляху і здобутків сл. пам. полк. Євгена Коновальця основоположника ОУН, насвітлюючи при тому як творилася ОУН, проти якої виступала не тільки Москва, але й українські політичні середовища, котрі нераз порівнювали ОУН із італійським фашизмом чи гітлерівським нацизмом. Доповідач розгорнув у своєму слові перед слухачами широченну політичну діяльність сл. пам. полк. Євгена Коновальця та його великі заслуги для ОУН і для українського народу в його боротьбі за волю України.

В мистецькій частині виступав хор Відділу СУБ у Брадфордї «Дібрва» під диригуванням маестра Ярослава Гаврилюка, який відспівав «Гей у лузі» — М. Гайворонського, «Прометей» муз. К. Стеценка, «Вже досить мук», муз. О. Бобикевича, «Нас питають» з поеми «Ми» М. Гриви, «Іди від мене між УПА» муз. обр. А. Гнатишина та інші.

Святкове слово по-англійському прочитав п. Ярослав Рутковський. Музична група СУМ із Дарбі під керівництвом дружинника Йосипа

Купранця «Говерля» відіграла кілька повстанських мелодій, а квартет сумівських юначок з Дарбі відспівав «Виростеш ти сижу» та «Лебеді» Василя Симоненка, а також «Перебендя» Тараса Шевченка.

З деклямаціями виступали: Анна Яницька «Безсмертний Лицар» В. Бори та Ірка Гуменюк

«Україна» М. Вереса.

Святкова академія закінчилася проспіванням національного славня. Була проведена також збірка на допомогу сумівським мистецьким групам із Дарбі взяти участь у міжнародному фестивалі у Франції.

П. Дюк

СВЯТО ГЕРОІВ У РОЧДЕЙЛІ

У неділю, 9-го липня ц. р., заходами Управи Відділу ОБВУ в Рочдейлі та Управи Гуртка ОУЖ відбулося Свято Героїв і відзначення роковин Акту проголошення відновлення Української Державности. Вступне слово виголосив п. Михайло Музика, а святкову доповідь присвячену борцям за волю України й про Акт проголошення відновлення Української Державности 30-го червня 1941 року, виголосив п. Остап Я. Боднар із Болтону.

Деклямували: п. М. Лихолат з Міддлетону — «Ворцям — героям з-під Бродів», сумівська юначка Леся Кецик — «Живи Україно» слова Олександра Олеся і юначка Леся Майборода —

«Безсмертний лицар». Виступали в програмі два хори. Жіночий хор місцевого Гуртка ОУЖ проспівав такі пісні: «Видиш брате мій», «Зарвалася хуртовина», «Ой у полі могила» та «Від синього Дону», а частина хору «Гомін» проспівала: «Зажурилась Україна», «Марширують вже повстанці» «Прометей», «Марш України», «Віє бур'я» та «Геть вороги з України», під акомпаньямент на піяніні п. В. Джонса.

Заключне слово виголосив голова Управи місцевого Відділу СУБ п. М. Паска, склавши подяку всім виконавцям багаті програми цього свята.

Д. М-к

У ПАМ'ЯТЬ ГЕРОІВ

Щорічно в Зелені Свята лестерська громада організує Свято Героїв. Цього року це Свято було пов'язане зі сумними роковинами 40-ліття трагічної смерті сл. п. полк. Євгена Коновальця. Щоб відзначити гідно пам'ять героїв України, а зокрема роковини смерті сл. пам. полк. Євгена Коновальця, з ініціативи Управи місцевого В-лу ОБВУ постав святочний комітет, що його очолив п. Петро Кішук, а в склад комітету ввійшли представники суспільно-громадських і молодечих організацій.

Цей Комітет, а зокрема його голова, проявив гідну наслідування ініціативу, зорганізувавши напередодні Зелених Свят, тобто в Зелену суботу громадян для впорядкування могил померлих кол. українських воєнків на обидвох цвинтарях, а головню на цвинтарі Грубі Роуд. Громадяни присвятили впорядкуванню могил декілька годин часу й зробили добре та похвальне діло. Хочеться вірити, що цей гарний приклад наслідуватимуть другі українські громади.

В Зелену неділю, о год. 5.00 по полудні, в залі місцевого В-лу СУБ відбулася святочна імпреза. На гарно прибраній зеленню сцені красувався портрет сл. пам. полк. Євгена Коновальця та великий напис у ширину сцени: «Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за неї!». Святкову академію відкрив голосва святочного комітету п. П. Кішук. Усі присутні однохвилинною мовчанкою вшанували пам'ять поляглих героїв і полк. Є. Коновальця, а прапороносці, що стояли зі своїми прапорами на

сцені — ОБВУ, СУМ, Пласту, ОУЖ похилили прапори в пошану поляглим.

Святкове слово виголосив п. Ярослав Деремнда. Шан. прелегент проаналізував на вступі героїчну і незламну волю українського народу в боротьбі за визволення України, а зупинившись довше над постаттю сл. пам. полк. Євгена Коновальця, насвітлив його працю, організаторський талант і провідницький хист та його політично-державницькі чини.

Сумівець П. Лучка декламував уривок із поеми «Терновий вінок» — Олександра Олеся. Пластунка І. Кішук відчитала святочний реферат по-англійському. Сумівець П. Николишин декламував «У свято героїв», а мішаний хор Осередку СУМ під кер. Ірки Лахман проспівав пісню «Віє вітер, віє буйний», а опісля сумівці: С. Щупляк, В. Лахман, А. Івасюк, М. Ткачук, А. Ткачук, І. Смадич і С. Раківський виступили з збіркою деклямацією.

З черги чоловічий хор під диригентурою п. В. Нищоти виконав гарно дві пісні: «Бурлака молоденький» й «Коли ви вмирали». На тлі хору сумівець М. Довбуш продеклямував «Зелені Свята» — Лесі Храпливої. Відтак, як остання точка програми згаданий хор проспівав «Слава Героям», а після подяки всім виконавцям програми, що її склав п. П. Кішук, святкову імпрезу закінчено національним славнем.

Присутній

ОКРУЖНА КОНФЕРЕНЦІЯ ОБВУ

У суботу, 9-го вереся ц. р. відбулася в м. Лестері, в приміщеннях місцевого Відділу СУБ Окружна Конференція ОБВУ, у участю членів Головної Управи, Голів Округ і представників Відділів ОБВУ з двох Округ — Мідлянду і Лінколнширу.

Окружна Конференція почалася о год. 1.30 по полудні. Її відкрив голова Округи Мідлянду й Організаційний Референт ГУ ОБВУ побр. П. Кішук та привітав ген. секретаря ОБВУ побр. д-ра С. М. Фостуна, побр. М. Татарчука — голову Округи ОБВУ Лінколншир та всіх представників клітин ОБВУ.

Ген. секретар ОБВУ побр. д-р С. М. Фостун, привітавши всіх присутніх, передав привіт від голови ОБВУ побр. Б. Микитина, ГУ ОБВУ та приступив до зреферовання в цілій ширині загальних організаційних справ, завдань і плянів діяльності, згідно з постановами прийнятими на щорічних Загальних Зборах ОБВУ. В своїй

довіді ген. секретар наголошував потребу скріплення і посилення організаційної праці, подавав поради й напрямні в різних ділянках праці та відповідав пізніше на численні запити присутніх у дискусії.

Про діяльність, завдання і пляни діяльності Округ доповідали голови Округ — побр. П. Кішук і побр. М. Татарчук, а після їхнього зреферовання ділових справ представники Відділів обговорювали різні питання і проблеми організаційної праці Округ.

Підсумки ділової Окружної Конференції зробив ген. секретар ОБВУ, наголосивши важливі завдання українського кол. вояцтва та їхній обов'язок дальшого служіння Україні на своїй вояцькій стійці.

Окружну Конференцію закінчено о год. 5.30 по полудні проспіванням національного славня.

Учасник Конференції

XXIV-ий КРАЙОВИЙ ВОЯЦЬКИЙ З'ЇЗД ОБВУ

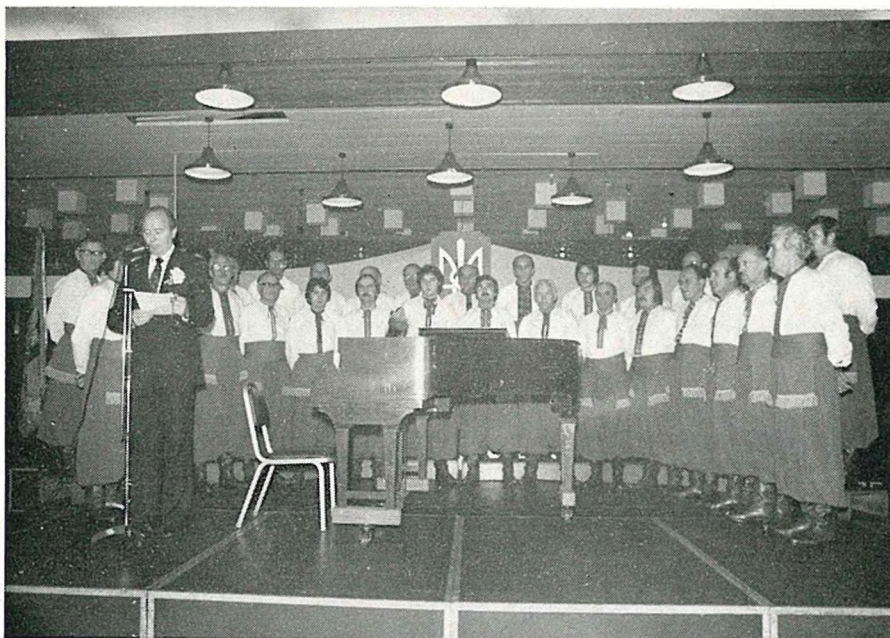
»Добро України — це найвищий наш закон«

Такі слова пригадали ще раз українським воякам, котрі з'їхалися численно до м. Манчестеру на щорічний Крайовий Вояцький З'їзд ОБВУ, що вони й далі хоч не в уніформі, є українськими вояками в службі українській нації, плекаючи світлу традицію українського вояцтва, для якого добро України завжди був найвищий закон.

Двадцять четвертий Крайовий З'їзд ОБВУ відкрив голова пор. Богдан Микитин у суботу, 14-го жовтня ц. р., о год. 4.30 по полудні, вітаючи численно зібране вояцтво з родинами, громадянство й молодь у просторій залі Бель В'ю, а після його бадьорого вояцького вступного слова, хор »Дібрсва« з Відділу СУБ у Брандфордї під диригентурою маестра Ярослава Гаврилюка, при акомпаньяменті на піяніно п. Ярослава Шутки відспівав три пісні: »За рідний край« — слова Р. Купчинського, муз. Гайворонського, »Дивізіє, гей рідна мати« — слова І. Безгрішного, музика І. Музички, обробка Я. Гаврилюка та »Нас питають« — з поеми »Ми«, М. Гливи.

З черги вітали З'їзд всч. о. крил. Михайло Ратушинський і всч. о. Ярема Гаврилюк та п. В. Ванстон голова Англо-Українського Товариства. Згідно з дотеперішньою практикою для заощадження часу в офіційно-мистецькій частині З'їзду голова ОБВУ вітав у своєму слові всіх представників громадських організацій і визначних гостей, а привіти від організацій, що їх репрезентували присутні представники в ча-

сі згаданої частини зачитав ген. секретар ОБВУ д-р Святомир М. Фостун. Двадцять четвертий Крайовий Вояцький З'їзд привітали: Його Блаженство Патріярх Йосиф І, Його Блаженство Блаженніший Митрополит УАПЦ Мстислав, всч. о. митр. протопресвітер Сильвестер Богатирець голова ПЦУ УАПЦ у Вел. Британії і капелян ОБВУ, всч. о. крил. Микола Матичак, всч. о. прот. Афанасій Максимук, генерал-поручник Михайло Крат, полк. Євген Рен, Президія Секретаріату СКВУ, Президія КОУПЦУ, почесний голова ОБВУ хор. інж. Т. І. Кудлик, Президія Ради Союзу Українців у Великій Британії, проф. д-р Володимир Кубійович, Крайова Управа Братства кол. Вояків І УД УНА, Президія Української Комбатантської Ради у Вел. Британії, Президія Центрального Патріярхального Комітету ПУКЦ у Вел. Британії, Крайова Управа Спільки Української Молоді у Вел. Британії, Крайова Пластова Старшина у Вел. Британії, Управа Ліги Православної Молоді у Великій Британії, Головна Управа Організації Українських Жінок у В. Британії, Управа Спільки Українських Учителів і Виховників, Крайова Управа Союзу Гетьманців Державників у Вел. Британії, Управа Товариства Українських Літераторів, Президія Комітету Оборони Українських Політичних В'язнів у СССР, Президія Українського Товариства у Вел. Британії, Екзекутива КОДУС, Управа Товариства »Гуцульщина« у Вел. Британії та Дирекція підприємства »Подолія«.

Голова ОБВУ пор. Богдан Микитин відкриває на тлі хору «Діброва» XXIV Крайовий Всеяцький З'їзд.

Нагорода медалями побратимів із Аштонського Відділу ОБВУ.

Після зачитання письмових привітів, танцювальний репрезентативний ансамбль СУБ «Орлик» під мистецьким керівництвом п-ні Марії Вабич і п. Дмитра Парадіюка у супроводі своєї власної оркестри виступив із двома тан-

цями: «Горлиця» і «Полтавка», зібравши грімкі оплески призначення. Святкове слово по-українськи виголосив ген. секретар ОБВУ д-р Святимир М. Фостун. Доповідач назвавши своє святкове слово — «За світле завтра української

нації» вказав на світлі моменти в історії українського вояцтва сягнувши в глибину минулих віків, насвітлив важливу роль і значення українського вояцтва в житті української нації та підкреслив, що виросла на легендах і героїчних чинах молоде покоління в Україні, продовжує боротьбу за права й волю українського народу. Святове слово по-англійському висловив п. Клим Богуслав. З черги хор «Діброва» проспівав знову три пісні: «Гей у лузі червона калина» (в'язанка) — музика М. Гайворонського, «По Україні дзвони дзвонять» — обробка Ярослава Гаврилюка, і «Пиймо друзі» — обробка І. Недільського. Опісля ансамбль «Орлик» вислунав із двома тенцями — «Гуцульське коло» і «Трясулька».

Після танцювального виступу ансамблю «Орлик» згідно з постановою Головної Управи були нагороджені за довголітню працю у Відділі ОБВУ в Аштоні: десятник Володимир Мілько, десятник Микола Кудярський, бунчужний Во-

Після життєрадісного бадьорого танцю «Гопак», що його виконав ансамбль «Орлик», член Головної Управи ОБВУ сотник Іван К. Гвоздик, зачитав резолюції З'їзду, що їх присутні прийняли грімкими оплесками. Такими ж оплесками прийняли й запропонований текст привітальної телеграми до Його Блаженства Блаженнішого Патріярха Йосифа що його зачитав керуючий офіційно-мистецькою частиною З'їзду член Головної Управи ОБВУ побр. Володимир Нагайло.

Могучньо прозвучали ще три вояцькі пісні що їх проспівав хор «Діброва»: «Гей нум хлопці до зброї» — муз. обробка І. Гнатишина, «Маршируйте добровольці» — муз. обробка М. Бобикевича і «Геть із роги з України» — слова й музика А. Гнатишина, а перед закінченням програми побр. Володимир Нагайло висловив подяку всім учасникам офіційно-мистецької частини З'їзду. Після проспівання національного славця, численно зібрана публіка залишила

Королеви Відділів ОБВУ — учасниці конкурсу — вибору королеви краси ОБВУ на 1978/79 рр.

лодимир Вільницький, побратими: Василь Погребний, Василь Гайдуцький і Петро Савків. Медалі вручив згаданим побратимам голоза ОБВУ пор. Богдан Микитин, а ген. секретар вручив грамоти. При церемонії вручення медалів асистував побр. Богдан Головатий голова Округи ОБВУ — Лянкашір.

Побратим Андрій Гавірко вручив всц. о. крил. Михайлові Ратушинському та голові ОБВУ пор. Богданові Микитиному грамоти почесного відзначення, що його одержали вони від австрійських чинників опіки воєнними цвинтарями в часі поїздки та відкриття перебудованого воєнного цвинтаря у Фельдбаху.

залю, в якій почалось приготування до великої танцювальної забави, що її відкрив о год. 7.30 побр. Зенон Гайовський, який керував забавою і вибором королеви краси ОБВУ на 1978-79 рр. Пригравала на забаві оркестра з Ноттінгтаму під кер. п. Мирослава Скаліша. Незважаючи що того самого дня відбувалися великі весілля в самому Манчестері та в Рочлейлі на танцювальну забаву прибуло дуже багато молоді, яка гарно забавлялася.

В конкурсі — виборі краси королеви ОБВУ, що був як звичайно, найбільшою атракцією танцювальної забави, взяли участь слідує королеви краси з Відділів ОБВУ: Софія Роман-

П-на Ірина Нейлик — королева краси ОБВУ на 1978/79 рр.

ців — Болтон, Марія Марницька — Пітерборо, Галина Гребінець — Волвергемптон, Лінда Дзундза — Манчестер, Ольга Безушко — Галіфакс, Марійка Марусяк — Аштон, Ріта Черепаняк — Гаддерсфілд, Оксана Василик — Кіддермінстер, Ірина Нейлик — Лондон, Марійка Дутчин — Едінбург, Марія Яцків — Стокпорт, Галина Василик — Брандфорд, Ірина Ониськів — Дарбі, Христина Марченко — Лестер, Марія Лучишин — Сток-он-Трент, Оксана Яечник — Ноттінгем і Марія Петришин — Олдгам.

Жюрі, яке працювало в складі: пор. Володимир Вашкєвич — голсва, п-на Надія Дюк, п-на Ляриса Ткачук, д-р Святомир М. Фостун, інж. Петро Маслій, п. Ігор Рій і п. Дмитро Парадюк, мало як звичайно, це буває кожного року не-легке завдання, й вибрало у висліді своєї праці п-ну Ірину Нейлик з Лондону королевою краси ОБВУ на 1978-79 рр. Першою княжною була вибрана п-на Софія Романців із Болтону, а

другою княжною п-на Марія Яцків із Сток-порту. Згідно з прийнятим уже традиційним звичаєм у виборі королеви краси ОБВУ, мину-лорічна королева краси ОБВУ п-на Анна Скринка наклала на вибрану королеву шарфу, а голсва ОБВУ пор. Богдан Микитин накла-в корону. Пишні букети квітів вручив королевій і княжним побр. Петро Кіщук, орган. реф. ГУ, а побр. Маріян Д. Гайва фін. реф. ГУ вручив їм грошові подарунки.

В часі танцювальної забави був також роз-граш льотерії, що його провів побр. Михайло Музика, член керівних органів ОБВУ.

Збігав час, і після веселої забави прозвучали останні музичні акорди й побр. Богдан Голова-тий, голова підготовчого комітету З'їзду закрив З'їзд о год. 11.45 ночі, подякувавши всім за участь у загальному успішному З'їзді.

Учасник З'їзду

СПІТЬ, ХЛОПЦІ СПІТЬ...

Такими словами прощали українські вояки своїх побратимів, що поклали свої буйні голови на чужій землі, в боях з відвічним ворогом України, який насунувся в глиб Європи, захопивши українські землі на яких УПА й українське збройне підпілля вели завзяту боротьбу з московським наїзником.

Ранньою весною 1945 року, воякам І УД УНА довелося зводити важкі бої на австрійській землі в околицях Фельдбаху, Сант Стефану, Бад Гляйхенбергу, Гнасу, Травтмансдорфу, Вірбавму та ін. І так, як колись, при кінці XV-го століття українські козаки врятували Відень від заоплення його турецькими військами, так і в часі другої світової війни українським воякам прийшлося знову захищати австрійську землю від большевицького жажиття. Різниця була тільки така що колись проти турецької навали виступала майже ціла Західня Європа, а в другій світовій війні західній світ допомагав Москві займати одну по одній європейські країни, віддаючи їх на поталу комуно-московському тоталітаризмові.

Вже від багатьох років український народ зберігав і зберігає та плекає культ поляглих своїх воїнів і борців, які віддали своє життя за те, щоб жила українська нація. Зокрема колишні українські вояки, що виростили й виховувалися національно на героїчних чинах Крут, Базару, Маківки, Лисони, плекають культ поляглих героїв української нації — воїнів борців, героїв і провідників. У вільному світі вони складають вінки, квіти на цвинтарях і могилах наших державних і революційних провідників у Парижі, Роттердамі Мюнхені та всюди там, де лежать похоронені українські воїни, борці, патріоти.

Продовжуючи цей прегарний звичай, Головна Управа Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, організувала цього року групову поїздку до Австрії щоб там відвідати всі воєнні цвинтарі на яких похоронені вояки І УД УНА, а також узяти участь у відкритті переформованого воєнного цвинтаря у Фельдбаху.

У неділю, 17-го вересня ц. р., у надвечір'я, з Лондону виїхала половина групи автобусом до Лютону на летовище. Учасників групи попрощали — почесний голова ОБВУ хор. інж. Т. І. Кудлик, ген. секретар ОБВУ побр. д-р Святомир М. Фостун, члени Головної Управи ОБВУ побр. Михайло Захарчук і побр. Маркіян Шептицький, члени Управи Відділу ОБВУ в Лондоні й численні промадяни. Приїхавши до Лютону ця частина учасників приєдналася до

загальної групи, що її очолював голова ОБВУ побр. пор. Богдан Микитин і члени Головної Управи ОБВУ: побр. Петро Кіщук, побр. Андрій Гавірко і побр. Володимир Янківський. Разом із групою їхав також всч. о. крил. Михайло Ратушинський, кол. капелян І УД УНА. Разом були 42 особи. О год. 9.00 увечері група відлетіла літаком до Мюнхену.

В Мюнхені на летовищі нас зустріли — полк. Євген Рен, мгр Володимир Лєник, голова Управи Братства кол. Вояків І УД УНА в Західній Німеччині побр. Роман Дебрицький із дружиною члени Управи Братства, а також побр. Маріян Д. Тайва, член Головної Управи ОБВУ, який приїхав до Мюнхену два дні раніш для полатодження різних адміністративно-технічних справ, зв'язаних із приїздом групи до Мюнхену та її поїздкою до Австрії. Після взаємного привітання всі учасники групи переїхали автобусом до інтернату «Рідної Школи» при ІІ Ізарінг на нічліг.

Другого дня, тобто 18-го вересня члени Головної Управи ОБВУ відбули засідання та розпланували програму дня і виїзд до Австрії. По полудні о год. 2.00 всі поїхали на цвинтар де вже згідно з нашою традицією щороку коли наше воєнцтво їдучи до Австрії зупинилося в Мюнхені складало вінки й поклін нашим провідникам. Так і цього року на могилі сл. пам. провідника Степана Бандери відправили Панахиду — всч. о. канцлер Дмитришин з Мюнхену та всч. о. крил. Миайло Ратушинський. Опісля вони відправили також Панахиду на могилу сл. пам. Степана Ленкавського, Ярослава Бенцяля та д-ра Лева Ребета. П-ні Дарія Ребет, яка була присутня на Панахиді подякувала всч. отцям за відправлення Панахиди а всім учасникам за те, що не забувають про могилу її чоловіка й шанують та чесно виконують плекання культу пошани провідних діячів і побратимів по зброї.

Повертаючи з цвинтаря ми відвідали ново-збудований собор УКЦ у Мюнхені. Всч. о. канцлер Дмитришин запросив усіх нас до залі при тому соборі й там нас пригостили кавою і пчивом. На заклик членів Головної Управи ОБВУ учасники нашої групи склали пожертви на собор. Всч. о. канцлер особливо радів нашими відвідинами та бажав нам щасливої подорожі.

Ввечері того ж дня в приміщенні інтернату «Рідна Школа» відбулася спільна зустріч — вечеря, що її приготувала Управа Братства кол. вояків І УД УНА в Німеччині. Голова Братства побр. Роман Дебрицький відкрив офіційно зустріч та вітав нашу групу, а також і представ-

Пам'ятник' полеглим воякам І УД УНА на воєнному цвинтарі в Травтмансдорфі, побудований заходами і фінансуванням ГУ Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії.

ників з Канади, ЗСА та Австралії. Він привітав зокрема гостей на зустрічі — голову ВО УНР д-ра Т. Леонтія, полк. Євгена Рена мґра Володимира Леника та других. В часі вечери виступав із словом голсаа ОБВУ пор. Богдан Микитин, який ззернув увагу на два важливі моменти, а саме, що об'єднує нас спільна справа — відвідування могил поляглих наших побратимів, друзів по зброї, пошана їх і плекання культу могил борців і воїнів що полягли за визволення України. Важливою справою поки що є скликання світового з'їзду українських колишніх вояків.

тини зустрічі — вечери присутні ще довго співали та спільно гуторили радіючи із спільної гарно проведеної побратимської зустрічі.

У вівторок, рано о год. 9.00 ми виїхали з Мюнхену до Австрії. Нас попрощали в дорогу мґр Володимир Леник, побр. Маріян Д. Гайва, побр. Роман Дебрицький, інж. Григорій Комаринський та другі громадяни, а також і учні, що живуть в інтернаті. До нашої групи прилучилася п-ні Е. Комаринська. З Мюнхену перебрав обов'язки коменданта групи побр. Андрій Гавірко. Проїхавши німецько-австрійський кордон наш автобус поїхав крутими гірськими

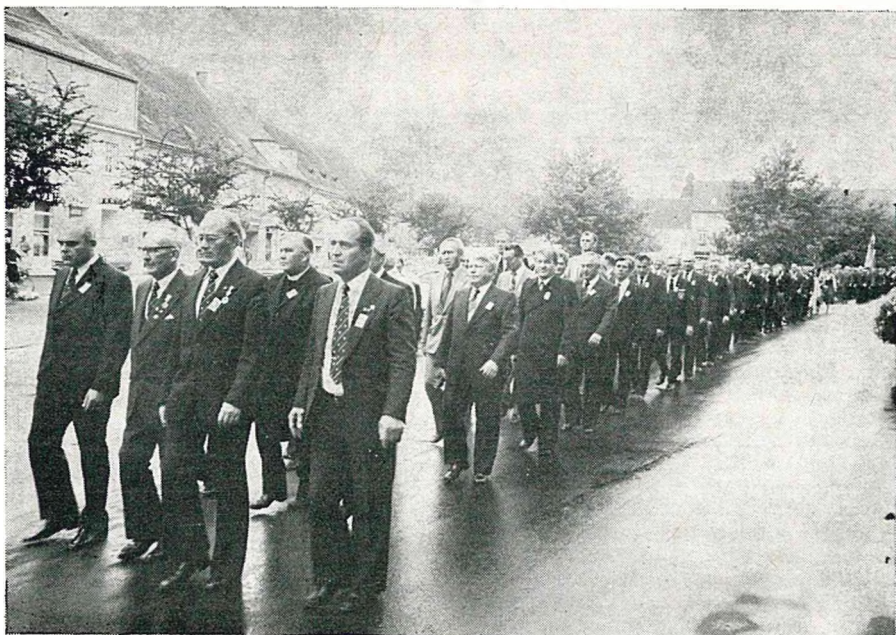

Похід на военний цвинтар у місцевості Гнасі.

З черги вітає українське вояцтво голова ВО УНР д-р Т. Леонтін. Він відмітив, що як кол. старшині йому дуже приємно бути між українським вояцтвом. Від вояцтва залежатиме успіх, розвиток і могутність нації. Тому належить плекати традиції українського вояцтва і їх шанувати, бо без української армії не буде української самостійної держави. Він заявив, що при УНР постав дослідний центр документації українського війська. Полк. Євген Рен вітає сердечно кол. вояцтво та бажав усім багато сил, витривалости в дальшій праці. Всі присутні проспівали полк. Є. Ренові як найстаршому віком старшині пріміке многоліття. Представник Братства «Броди — Лев» з Америки передав привітання всім від Управи Братства, а після привітального слова мґра Володимира Леника, господар зустрічі побр. Роман Дебрицький подякував усім за привіти та побажання. Після закінчення офіційної час-

шляхами у високих горах, проїхав новозбудованим семикілометровим тунелем і зупинився по полудні в місцевості Алмті де всі пообідали. Після обіду поїхали далі і в надвечір'я зупинилися ми в місцевості Вельден де відвідали малий военний цвинтар, дуже гарно впорядкований. На тому цвинтарі похоронені чотири українські вояки. Веч. о. крил. Михайло Ратушинський відправив там Молебень, а поляглим проспівано «Вічная пам'ять». Ночували в місцевості Гастгоф над чудовим озером.

У середу, 20-го вересня рано ми виїхали до Сант Вайс, переїжджаючи через Клягенфурт. У Сант Вайсі нас уже ждав заступник голови австрійського Чорного Хреста п. Вальсганг, який є великим нашим приятелем і доклав дуже багато особистої праці в розшуках поляглих українських вояків. У Сант Вайсі на цвинтарі похоронені 18 українських вояків, одна українка і малий хлопець — українець. На цвинта-

Похід у місті Фельдбаху.

На военному цвинтарі у Фельдбаху. Посередині між численними комбатантськими прапорами український національний прапор. Коло нього з одного боку прапор ОбВУ, а з другого прапор Братства І УД УНА з Німеччини.

рі нас також зустрів голова австрійського Чорного Хреста п. Сепп Тоймлер і посадник міста п. Фрідріх Виштер. На цвинтарі була відправлена Панахида а вінки зложили побр. пор. Богдан Микитин і побр. Петро Кіщук при похилених прапорах. Опісля пролунало тужливе: Видиш брате мій» Промовляв п. С. Тоймлер і посадник міста. В імені нашої групи побр. Андрій Гавірко дякував достойним гостям, а голова ОБВУ пор. Богдан Микитин вручив їм пропам'ятні відзнаки ОБВУ і грамоти на пам'ятку нашої побратимської дружби.

В четвер, 21-го вересня ми відвідали военний цвинтар в Граці. На цвинтарі ми віддали пошану пам'ятникові невідомому воякові, а на могилі о. Д. Ковалока, капеляна І УД УНА була відправлена Панахида й зложений вінець. У Граці ми затрималися на обід, і оглянули центр міста цікавий своєю архітектурою. Після оглядин ми виїхали далі в дорогу до Фельдбаху, куди приїхали вранці 22-го вересня. У Фельдбаху при церкві була загальна збірка, в якій взяли участь також побратими з Німеччини й Австрії. В каплиці покладено було вінець та проспівано «Вічная пам'ять». В тій каплиці є вмурована пропам'ятна таблиця вояків І УД УНА. Того самого дня ми об'їздили военні цвинтарі, на яких похоронені поляглі дивізійники, а це в Сант Стефані, Бірбавмі, Ігнасі, Траутмансдорфі і Бад Гляйхенбергу. В Сант Стефані на военному цвинтарі похоронені двадцять поляглих вояків І УД УНА. На цвинтарі ми всі прийшли походом із розгорнутим прапором. Там всч. о. крил. Михайло Ратушинський відправив Панахиду, а голова ОБВУ пор. Богдан Микитин зложив вінець і виголосив слово.

В дорозі до Бірбавму миг довідалися, що большевики в часі війни спалили там тіла 12-ть поляглих дивізійників що були звезені під церкву. На тому місці поставлено пам'ятник заходами бл. пам. о. Ковалока з Грацу й місцевого австрійського пароха. При пам'ятнику відправлена була Панахида, а вінець зложив ред. М. Волинський, який і виголосив слово. Місцевий священик, який мав навчання в школі, залишив навчання, вийшов до нас, дякував всч. о. крил. М. Ратушинському за відправлення Панахиди, а нам за відвідини, жалів, що немає в живих бл. пам. о. Ковалока з Грацу, якому він обіцяв, що буде опікуватися пам'ятником до кінця свого життя.

По дорозі ми заїхали в Ігнас де на военному цвинтарі була відправлена Панахида, а вінець зложив побр. М. Савка, з Канади як учасник боїв на тому терені. Хочу зазначити, що з нами весь час їздили панство Деременди й п-ство Гринюки та брали участь у всіх урочистостях.

В Траутмансдорфі є великий военний цвинтар, на якому похоронено багато поляглих вояків І УД УНА. На цьому цвинтарі ОБВУ спорудило гарний пам'ятник, чи не найкращий з усіх пам'ятників. На цьому цвинтарі всч. о. крил. М. Ратушинський відправив Панахиду й зложено вінець. Слово в пошану поляглим побратимам виголосив побр. Петро Кіщук. Побр. А. Гавірко

розповів опісля, що в цій місцевості відбувалися завзяті бої з большевиками.

В Бад Гляйхенбергу на военному цвинтарі після Панахиди промовляли полк. Євген Рен і побр. Роман Дебрицький. Відтак ми переїхали на гору, де зберігся замок, що був стратегічним оборонним пунктом на фронті. Замок зберігся так як і залишився в останньому дні війни.

В суботу, 21-го вересня всі з'їхалися до Фельдбаху тобто наша група та побратими з Німеччини й Австрії, а теж багато австрійських комбатантських ветеранів і військових австрійських частин із своїми прапорами. Найбільш численною була група кол. спадунів. Комбатантські групи були добре зорганізовані й робили гарне враження маршуючи через місто з розгорненими прапорами. Добре було б, щоб наші члени ОБВУ мали щось більше ніж лише краватки й відзнаки, якийсь своєрідний пів-однострій. Зложивши вінець при церкві у Фельдбаху всі пішли походом на цвинтар. Наші українські прапори були на чолі маршової колони. На цвинтарі колони учасників були уставлені в півколо, а біля головної трибуни стояла військава почесна чота і військова оркестра, яка грала жалібні маршові пісні. Офіційними державними представниками Західної Німеччини й Австрії були міністри, генерали й представники Чорного Хреста.

У посвяченні новопереформованого военного цвинтаря у Фельдбаху брали участь о. д-р О. Дзерович із Відня та всч. о. крил. Михайло Ратушинський. Всч. о. д-р О. Дзерович також виголосив святкове слово, згадуючи в ньому про І УД УНА. Офіційні представники Західної Німеччини й Австрії не згадали в своїх виступах ані одним словом про І УД УНА чи взагалі про українців. Згадували лише д-р Шнайдер і п. Тойшлер.

Після офіційного закінчення наш капелян всч. о. М. Ратушинський разом із всч. д-ром О. Дзеровичем відправили Панахиду окремо при нашому пам'ятнику, на якому красувався на щоглі наш національний прапор. Багато людей, затрималися з нашою групою до кінця Панахиди. Слово виголосив голова Крайової Управи Братства кол. Вояків І УД УНА мгр П. Верига.

В по полудневих годинах наша ціла група і австрійська пішли організованим походом до пам'ятника спорудженого на горі у Фельдбаху поляглим там австрійським спадунам у часі другої світової війни. Зложено там вінці та були виголошені короткі промови. Від австрійців промовляв капітан Ф. Старт, який вітав сердечно нас, українців висловлюючи свою радість з того, що всі ми приїхали з різних країн для вшановання пам'яті своїх героїв, які впали в боротьбі з ворогом. Промовляли також і українці.

У вечірніх годинах всі ми були запрошені до залі на спільну комбатантську зустріч так звану камерад-брудершафт, яка й тривала

Зложення вінків на воєнному цвинтарі у Фельдбаху.

Панахида на воєнному цвинтарі в Травтмансдорфі.

цілий вечір. На цій зустрічі був висвітлений фільм, про попередні зустрічі в минулих роках. Були теж промови та була нагода спільно з австрійськими комбатантами поговорити про давнє минуле й сучасне. Атмосфера була дуже дружня і симпатична, а австрійці запрошували нас, щоб частіше приїжджати до Австрії.

У неділю, 22-го вересня о год. 4.00 ранку ми попрощали Фельдбах. Жалко було полишати

чудовий австрійський краєвид, а ще важче було залишати наших побратимів, що спочивають у могилах на воєнних цвинтарях.

Може їм і снилось, що прийшли їх відвідати їхні живі побратими, а може їм снилась вільна Україна.

Спіть, хлопці спіть...

Про долю, волю тихо сніть.

ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ

ВОЛОШЕНЮК ДМИТРО

Нар. 25. 9. 1921. Вояк І УД УНА. Нагороджений залізним хрестом 2-ї класи. Помер у Дарбі, 10. 1. 1978.

ЗАБОЯК ВАСИЛЬ

Нар. 11. 5. 1911. Вояк І УД УНА. Помер у Карлайлі 4. 8. 1978.

КОЗЛА ГРИГОРІЙ

Вояк І УД УНА. Помер в Аштоні 26. 1. 1978.

КУХТА МИХАЙЛО

Нар. 25. 5. 1925. Вояк І УД УНА. Помер у Болтоні 26. 1. 1978.

КУЧЕР ІВАН

Нар. 12. 5. 1922. Вояк німецької армії. Помер 10. 2. 1978 р. у Рочдейлі.

МИКУЛИН ЙОСИФ

Нар. 31. 1. 1914 року. Вояк советської армії. Помер 16. 4. 1978 у Глостері.

МАКСИМ ДМИТРО

Нар. 7. 3. 1911. Вояк І УД УНА. Помер 4. 7. 1978 в Брадфордї.

МОРОЗ ЮХИМ, інж. агроном.

Нар. 3. 9. 1902 р. у Хмельницькій обл. Технік II ранги в советській армії. Помер у Лондоні 29. 3. 1978 р.

ПАВЛЕНКО ІВАН

Нар. 4. 8. 1919 року. Гарматчик І УД УНА. Помер у Лінколні 16. 6. 1978 р.

РОМАНЮК МИХАЙЛО

Нар. 13. 5. 1925 р. Вояк І УД УНА. Помер у Лютоні 16. 6. 1978.

СОБКІВ ЮЛІАН

Нар. 26. 12. 1909 року. Вояк І УД УНА. Помер у Ковентрі 24. 5. 1978 р.

СЛОБОДЯН МИХАЙЛО

Нар. 2. 3. 1921. Вояк І УД УНА. Помер у Манчестері 26. 2. 1978.

СТРІЛЬЧИК РОМАН

Нар. 19. 5. 1912. Вістун І УД УНА. Помер у Лявборо 20. 7. 1978.

ЦЕБРІЙ МИХАЙЛО

Нар. 26. 3. 1925 р. Десятник І УД УНА. Помер у Олдгамі 12. 5. 1978 р.

ЩУДЛЮК МИРОН

Нар. 19. 9. 1914 року. Десятник польської армії. Помер у Престоні 26. 1. 1978 року.

Вилітає
і жалить
коли
й кого хоче

ЯК ЗНАЙТИ ІДЕАЛЬНУ ДРУЖИНУ?

Не шукайте ідеальної дружини в туристському поході, в кінотеатрі, аудиторії, лабораторії, кафе чи ресторани, на танцюльках, а тим паче, просто на вулиці. Не знайдете. Такі штучки на дорозі не валяються.

Слід починати пошуки в скромній домашній обстановці, за гостинним домашнім столом. І шукати треба насамперед відповідну тещу.

— Так мені ж не з тещею жити! — скажете.

Не поспішайте. Не гарячкуйте. От вам припала до душі дівчина — потенційна ваша наречена. У неї, звичайно ж, стан стрункий, тополиний, ямочки на щоках, а душа ангела. Ви очей від неї одірвати не можете.

А даремно. Відірвіть. Хоч на хвилинку. І уважно придивіться до її мами, тобто до своєї потенційної тещі. Ну?.. Який у неї стан, яка в неї душа? Отож! Не встигнете й срібне весілля справити, як точно такою ж стане й ваша теперішня наречена.

— Так де ж, у біса, знайдеш гарну тещу та ще й з доброю душею — запитаєте. — Нема таких!

Помиляєтеся. Є такі. Це вас збили з пантелику автори численних гуморесок, у яких вони вимальовують тещу найчорнішими фарбами — такою собі приватною відьмою, таким собі домашнім диктатором у рясній спідниці... Не вірте їм! Просто ці автори свого часу безвідповідально поставилися до вибору подруги життя, а тепер жовчно зганяють злість на тещах, поливають їх грязюкою.

З певною відповідальністю і з радістю можу запрягтися: є такі тещі, що аж серце навпіл розривається і не знаєш, з ким саме бігти до шлюбу — з нареченою чи з її мамою... З-під крилець отаких мам якраз і забирають ідеальних дружин.

Хай вас не бентежить та обставина, що на даному історичному етапі ці доньки (а таке трапляється) не дуже показні, а то й зовсім миршавенькі, зелені пуп'янки.

З перспективою треба вершити справу. Дру-

жину ж вибираєте. На все життя. Дружину, а не партнерку на один танець.

Але все це поки що загальні міркування.

Яким же конкретним вимогам повинна відповідати теща?

По-перше, зверніть увагу на стан її здоров'я. Теща мусить бути легкою в ході, а водночас витривалою, як верблюд.

Хороша та теща, що вже заробила собі поважну пенсію або ось-ось матиме її.

Дуже добре, якщо в тещі одна-єдина донька, тобто ваша дружина.

Якщо теща з городською біографією, дуже добре, а якщо із сільською — ще краще. Дармова городина і чисте повітря вважайте, за безпечені.

Теща неодмінно має добре розумітися на кулінарії, кравецькій справі, а також у народній медицині.

Якщо ваша потенційна теща захоплюється громадською діяльністю, то що ж — хвала їй і честь! Тільки хай хтось інший зупиняє на ній остаточний вибір. Вам потрібна теща, а не громадський діяч.

Слід також звернути увагу...

— Годі! Годі! — хочеться вам зарепетувати знову. — Не з тещею ж мені, врешті-решт, жити!

А з ким?.. З ким, власне, ви збираєтеся жити?!

Хто вам варитиме смачнющі борщі? Хто гаситиме по ринках та магазинах? Хто буде торгуватися за кожну копійку як проциндрите зарплату? Хто догляне ваших діток, хто обшиє, обпере їх, хто відполюватиме їх малиною та звіробоем? Хто?! Хто?! — питаю вас. Дружина?.. Діждетесь!.. У неї свої клопоти своя робота.

Отож, знайдіть тещу і возлюбіть її. Бережіть як зіницю ока. Вона ж бо і є той стовп, на якому тримається хистка споруда сімейного щастя. А дружина... Дружина — діло десяте. Трапилася б теща, а якась там ідеальна жіночка, завжди знайдеться...

Маленьке непорозуміння на українському концерті.
 — Що таке? Чому поліція!...
 — Нам сказали, що тут дусять якогось Лисенка.

НЕПРИЧЕСАНІ ДУМКИ

»Я пишаюся тим, що кожен проспівас мою пісню«, — сказав лебідь.

*

Актор-реаліст: у фальшивих фільмах грав фальшиво.

*

Щоб погані твори стали кращі, їх треба талановито перекласти іншою мовою.

*

Якщо ніде жити, живіть у серцях людей.

*

Бережених стільки розвелося, що вони втратили свою цінність.

*

»Я поділяю людей на в'язнів, підсудних і тих, хто сьогодні перебуває на волі«, — казав суддя.

*

Звукові фільми тим гарні, що вони привчають до мовчання.

*

Сатирі нема куди відступати. Її й так друкують на останніх сторінках.

*

Навчитися чесності дуже важко: для цього треба бути порядною людиною.

*

Невже людині, яка читає думки на відстані, не хочеться інколи стати неписьменною?

*

Потопаючи в розкошах, обезпечуйте своє життя!

*

Піднімаючись на п'єдестал, вимагає підйомних.

*

Чого гріха таїти, як за нього не відповідатимеш?

*

Початкуючий автор страждав манією переслідування... редакторів.

*

Був ще дуже молодий, щоб розпоряджати своєю долею, але достатньо дорослий, щоб відповідати за свої вчинки.

*

І на рівному місці можна збудувати косо.

*

Для того, щоб тверезо зважити свої вчинки, не обов'язково потрапляти у ви-тверезник.

*

Двірник любив пускати пил в очі.

*
Пунктуальний у всьому, навіть у запізненнях.

*
Коли рука руку мие, — певно, обидві не чисті.

*
Вона покохала його з першого погляду на . . . його машину.

*
Актори то «виходили з себе», то знову приходили . . . Глядач же, вийшовши один раз, більше не приходив.

*
Жили в одній квартирі, але розмовляли різною мовою.

*
Соліст «пересолив».

*
Снігова баба любила, коли її називали снігуронькою.

*
На полі будь ввічливим, але не подавай м'ячеві руку.

*
На стадіоні поводь себе пристойно, бо і на трибунах можна заробити «штрафний».

*
Сміється той, хто сміється за власним бажанням.

*
Випередив мрію? . . . Тепер чекай на неї.

*
Вовк, щоб з'їсти вівцю, має з нею зблизитися.

*
Всі не можуть потрапити до болота міщанства. В багатьох не стане коштів.

*
Істини не змінюються, змінюються їх докази.

*
І в боротьбі з боягузством треба мужності.

*
Стати клясиком — означає більше друкувати, ні писати.

*
Собаки, які мають кого вкусити, кусають одна одну.

*
Коли бик хоче говорити, він мукає.

Кожному блазневі подобається його брязкальце.

*
Лише тоді почуваєш себе генералом, коли життя проходить повз тебе парадним кроком . . .

*
Гуманний сатирик сипле сіль не на чужі чани, а собі на хліб.

*
Відповідаючи запитанням на запитання, показуєш свою допитливість.

*
— Горбатого могила виправить, — сказав одnogорбий верблюд двогорбому.

*
Палиці у колеса встромляли ще до того, як винайшли колесо.

*
Щоб стати на голову вище за інших, треба рости в глибину.

*
Скинулись на трьох — по 10 срібняків.

*
Люди без серця живуть найдовше.

*
— Усе геніяльне — просте, а я ж найпростіша, — сказала амеба.

*
Найбільші труднощі виникають на шляху найменшого опору.

*
Щоб добре зіграти роль дурня, треба мати небиаккий розум.

*
Найбагатший той, хто насмілюється дивитися в обличчя майбутньому.

*
Чотирьох речей не можна завернути назад: сказаного слова, випущеної стріли. Божого призначення і минулого часу.

*
Двом друзям вистачить місця і у вушку голки.

ТЕРМІНОЛОГІЯ

Коли держава ошукує державу, — це дипломатія, коли політик політика, — це політика, коли генерал генерала, — це стратегія, коли купець купця, — це комерція, коли чоловік чоловіка, — це злочинство.

**А чого це жінки можуть ходити у штанах,
а ми не можемо носити спідниць?!**

ПРАВА РУКА

— Знаєте, пані Марійка розбила свого чоловікові голову.
— Завіщо?
— Бо він гладив свою праву руку.
— Хіба це щось погане?
— Але та його права рука — це його секретарка.

ПО-СТАРОМУ

Один поворотець приїхав до Варшави. На головнім двірці поставив біля себе валізки і роздивляючись довкола сказав: — Не пізнаю тебе, Варшаво!

Коли за хвилину зирк, — а валізок уже нема. Поворотець подивився сумно і сказав: — Пізнаю тебе, Варшаво!

НЕПОРОЗУМІННЯ

До санаторії для божевільних хтось серед ночі добивається.

— Хто там? — питає заспаний портієр.

— Я умово хворий і хочу тут лікуватися. Впустіть мене.

— Тепер серед ночі лікуватися? Ви збожеволіли, чи що?

I. ДРЮКОВАНИЙ

»СТО КОРИСНИХ ПОРАД«

Читаючи новокуплену книжку »Сто корисних порад« почавши від того, як вичистити плями на вбранні, дійшов я до розділу »Що потрібно знати й робити, щоб мати елегантну фігуру, виглядати молодо й довго жити«.

Відділ присвячений жінкам, але який чоловік не хотів би, щоб його дружина була гарна й молодо виглядала? І я ткнув книжку дружині: »прочитай і зроби для себе висновок«.

Я люблю прокидатись ранком від смачного запаху смаженої яєшні й шкварчання смаженої ковбаси.

Прокинувшись на другий день, я не почув ніякого запаху, ані шкварчання, а на кухні не побачив ні яєшні, ні ковбаси, лише дружину, яка під ритмічну музику радіоприймача викручалась на всі боки, контролюючи свої рухи по книжці »Сто порад«.

— Чи довго ти ще будеш махати руками, — запитав я дружину.

— Ще 15 хвилин, — відповіла вона, не звертаючи на мене уваги.

— Та ми ж запізнимось до праці, — розсердився я.

— Не запізнимось, якщо ти зготовиш сніданок, — відповіла вона, не відриваючись від своїх вихлясієв.

Прийшовши з праці на другий день, я не застав удома ані дружини, ні обіду, який вона встигала приготувати до мого приходу.

— І де ти ходиш, — накинувся я на дружину, що з'явилась пів години пізніше.

— Не думай, що я запізнилась з кимось на побаченні. Я хочу молодо виглядати й довго жити, а для цього, каже книжка, потрібно щодня пішки проходити 8 кілометрів. З сьогоднішнього дня я буду до праці і назад ходити пішки. Я ще свою прохідку мушу закріпити гімнастикою, а ти тим часом зготуй обід.

На третій день вона купила костюм для спорту, на четвертий — для плавання. В наступну суботу вона побігла до басейну робити спортові вправи на воді, залишивши домашню працю на мої руки. І лише тепер я зрозумів, яке нещастя я купив на свою голову, потішаючи себе, що все це їй скоро набридне, особливо як прийде зима. Але коли вона купила ще лижви й костюм до лижного спорту, мої сподівання розвіялись як дим.

Дружина й надалі вперто займається гімнастикою, ходить пішки до праці й з праці, з опасистої тітки зробилась фігурна як сімнадцятка, виглядає молодо, мужчини зиркають на неї заздрісним оком. Це все мене зовсім не радує, і я нишком проклинаю книжку та її »99 корисних порад«, бо з »ста корисних порад« я скористав лише з однієї поради — купив для себе книжку кулінарії.

Я ІДИОТ...

Під час війни, в СРСР брали до військової служби не тільки здорових, але також і хворих. При одній такій бранці лікар майже нікого не переглядав, підходив тільки до новобранців і питає:

- Вам товаришу, що бракує?
- Груди болять.
- Єрунда, мене тоже болять, і я служу в красній армії. Здоровий! Наступний!
- Я маю криву стопу.
- Це ніяка хвороба я також маю криву стопу і служу в червоній армії.

Наступний!

І так з усіма. При самому кінці стоїть хитрий вірменин.

- Вам, товаришу, що бракує?
- Мені хвибує таке, що я вже сам цікавий, що ви на те, товаришу лікар, скажете.
- Ну, що таке?
- Я ідіот...

ЕЛЕГАНТИ

В Дрездені входять до крамниці два советські старшини і бажають купити собі рукавички, і кажуть дати собі по три штуки. Продавчиця намагається вияснити, що вистачить їм по дві. Але советські старшини не дають собі вияснити.

— Ні, — кажуть, — ми потребуємо три рукавички, ми хочемо також були елєгантами і одну носити в руці.

— Ого, мене замкнули! Нема виходу!

СОННИК СТАТЕЧНОГО ГРОМАДЯНИНА

Авантюра — участь на зборах.

балаган — жде тебе функція в громадській установі.

вибори — обшахрюють тебе в живі очі.

голова — почесне безробіття.

гуска — запізнаєшся зі студенткою.

еміграція — розбагатієш.

Єгипет — сподійся пакості від свого суїда.

інтелігенція — напевно вистроїш якесь свинство.

комітет — родинні неприємності.

лябіринт — сучасна політична ситуація.

література — зайва витрата грошей на нешкідливі ілюзії.

наклеп — може виявитися правда про тебе.

обіжник — прочитаєш чимало нісенітниць.

об'єктивізм — можуть сказати тобі немиле слівце.

пленум — сварка.

папуга — політичний промовець.

сон — захворієш на національну недугу.

вазонак — можеш випадково обірвати цеглиною по голові в часі демонстрацій.

чарівниця — стережися тещі.

тактика — не знатимеш, як поступити.

українець — будеш все покривджений.

факір — політичний діяч.

черв'як — вступиш до політичної партії.

шаравари й жупан — станеш громадським діячем.

сусідка — попсується тобі авто.

уряд — неодмінно здеруть з тебе великий податок.

хуртовина — клопіт із »босом« на праці.

ювелір — поцікавиться тобою поліція.

СОБАЧЕ ЖИТТЯ

Вірменин утікає з СРСР за кордон. Перебігаючи кордон, побачив, що за ним біжить вартівий. Він вмиє сідає і саме там, де собака залишила слід. Вартівий підбігає і питає:

— Ти що тут робиш?

— Хіба не бачите? — відповідає вірменин, показуючи на собачий слід.

— Але ж це собачий?!

— А хіба в нас життя людське?

КООПЕРАТИВА
»НОВА ФОРТУНА«

ДАЄ ВИСОКІ ДИВІДЕНДИ.
ВСТУПАЮЧИ В ЧЛЕНИ
КООПЕРАТИВИ,
ДОПОМОЖЕШ СОБІ
Й УКРАЇНСЬКОМУ
ПІДПРИЄМСТВУ,
ВСІ В ЧЛЕНИ КООПЕРАТИВИ
»НОВА ФОРТУНА«